

WSTĘP

W latach 1947-1981 kilkakrotnie publikowano w Polsce wykazy strat osobowych poniesionych w czasie ostatniej wojny. Rejestry te obejmowały inteligencję polską niezależnie od wykonywanego zawodu¹ lub odnotowywały nazwiska osób związanych z określonym środowiskiem².

W zakresie strat "ludzi książki", tj. osób wykonujących zawody: drukarza, introligatora, księgarza, wydawcy i bibliotekarza, a także bibliofilów, właścicieli księgozbiorów i artystów książki (grafików, ilustratorów, projektantów opraw i obwolut itd.) - tylko bibliotekarze doczekali się pełnego w założeniu opracowania strat swego środowiska³.

Niniejsza praca, powstała z inicjatywy i przy udziale dr Ireny Treichel (zm. w 1987 r.), stanowi pierwszy i w miarę możliwości wyczerpujący rejestr księgarzy i wydawców polskich zmarłych w okresie od 1 IX 1939 r. do 8 V 1945 r., obejmujący 264 nazwiska. Prace przygotowawcze były prowadzone w latach 1986-1987, w 1988 r. uzupełniono zestaw nazwisk, a w roku następnym nadano pracy ostateczny kształt.

Wykaz zawiera - w układzie alfabetycznym - biogramy właścicieli i współwłaścicieli księgarń, antykwariatów, wypożyczalni książek prowadzonych przy księgarniach oraz wydawnictw, a także pracowników tych instytucji; niekiedy uwzględniono personel administracyjny ("pracownik umysłowy") i pomocniczy ("woźny"). W notkach biografii-

---

¹ Zestawienie strat i szkód wojennych Polski w l. 1939-1945, Warszawa 1947; S. Olszewicz, *Lista strat kultury polskiej (1 IX 1939 - 1 III 1946)*, Warszawa 1947.

² M. Rutowska, E. Serwański, *Straty osobowe polskiego środowiska teatralnego w latach 1939-1945*, "Przegląd Zachodni" 1976, R. 32, nr 1, s. 60-114; *Straty osobowe polskiego środowiska muzycznego w latach 1939-1945*, Warszawa 1977; M. Walczak, *Szkolnictwo wyższe i nauka polska w latach wojny i okupacji 1939-1945*, Wrocław 1978 (rozdz. IV zawiera listę strat pracowników nauki).

³ M. Rutowska, *Lista strat osobowych bibliotekarstwa polskiego w czasie drugiej wojny światowej*, "Przegląd Biblioteczny" 1981, R. 49, z. 2, s. 177-192 (rejestruje 168 nazwisk).

cznych podano, w zależności od posiadanych informacji, następujące dane: nazwisko (nazwisko panięskie), imię (imiona), datę i miejsce urodzenia, zawód poz księgarski, wykształcenie, przebieg działalności zawodowej, losy firm (kto przejął, komu sprzedano itp.), przynależność do organizacji księgarskich i pełnione w nich funkcje oraz członkostwo innych stowarzyszeń, posiadane godności i odznaczenia, okoliczności, datę i miejsce śmierci.

Po biogramach zamieszczono dokumentację. Wskazuje ona na podstawę źródłową pracy: wykorzystane liczne publikacje zwarte, artykuły w czasopismach, słowniki ogólnobiograficzne i specjalistyczne, materiały archiwalne, kartoteki, informacje i inne materiały nie drukowane.

Zastosowane w bibliografii skróty rozwiązano w "Wykazie skrótów źródeł cytowanych". Inne skróty zostały również rozwiązane w odpowiednim wykazie. Listę strat osobowych polskiego księgarstwa uzupełnia "Indeks osób i instytucji księgoznawczych" (nazwy firm księgarskich i wydawniczych, bibliotek, organizacji zawodowych księgarzy, stowarzyszeń, towarzystw itd.) w porządku alfabetycznym.

Mimo zakrojonych na szeroką skalę poszukiwań, przeprowadzonych kwerend, zapytań kierowanych do osób prywatnych i instytucji - sporo haseł zawiera informacje niepełne, niektóre bardzo niekompletne, na pewno nie pozbawione błędów i usterek. Wydawało się jednak, iż warto zamieścić notki biograficzne nawet bez podstawowych danych życiorysowych, żeby zarejestrować jak najwięcej nazwisk osób związanych z zawodem księgarskim, które straciły życie w latach wojny i okupacji hitlerowskiej w Polsce. Było to bowiem, obok bibliotekarzy, środowisko upowszechniające kulturę, naukę i oświatę za pośrednictwem słowa drukowanego, poddane wówczas bezwzględnej eksterminacji.

Należy oczekiwać, iż publikacja ta spowoduje reakcję środowiska zawodowego, że osoby, które posiadają wszelkiego rodzaju informacje, uzupełnienia i sprostowania, nadeślą je do Pracowni "Słownika pracowników książki polskiej" (Łódź, ul. Matejki 34/38, Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego), zajmującej się gromadzeniem m. in. materiałów biograficznych do dziejów naszego księgarstwa i ruchu wydawniczego.

WYKAZ SKRÓTÓW ŹRÓDEŁ CYTOWANYCH

Biul. Kwart. Radom. TN	- Biuletyn Kwartalny Radomskiego Towarzystwa Naukowego
Biul. Żyd. Inst. Hist.	- Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego w Polsce
Dippel	- Stefan Dippel: <i>O księgarzach, którzy przeminęli.</i> Wrocław 1976
Dzień Pom.	- Dzień Pomorski
Inf. Bibl. Księg.	- Informator Bibliotekarza i Księgarza
Kom. Mazur. Warm.	- Komunikaty Mazursko-Warmińskie
Kron. M. Pozn.	- Kronika Miasta Poznania
Kron. Warsz.	- Kronika Warszawy
Kur. Warsz.	- Kurier Warszawski
Listy Bibliof.	- Listy Bibliofilskie
Nauka Pol.	- Nauka Polska
Olszewicz	- Bolesław Olszewicz: <i>Lista strat kultury polskiej (I IX 1939 - 1 III 1946).</i> Warszawa 1947
Pam. Bibl. Kór.	- Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej
Pazyra	- Stanisław Pazyra: <i>Z dziejów książki polskiej w czasie drugiej wojny światowej.</i> Warszawa 1970
PSB	- Polski Słownik Biograficzny
Pr. Nauk. UŚl. Pr. Hist.	- Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego. Prace Historyczne
Prz. Księg.	- Przegląd Księgarski
Prz. Nauk Hist. Społ.	- Przegląd Nauk Historycznych i Społecznych
Prz. Zach.	- Przegląd Zachodni
Przew. Bibliogr.	- Przewodnik Bibliograficzny
Rocz. Bibl.	- Roczniki Biblioteczne
Rocz. Bibl. Nar.	- Rocznik Biblioteki Narodowej
Rocz. Ciesz.	- Rocznik Cieszyński
Rocz. Hist. Czas.	- Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego
Rocz. Katow.	- Rocznik Katowicki
Rocz. Komis. Nauk. Pedagog.	- Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych
Rutowska	- Maria Rutowska: <i>Straty osobowe i materialne kultury w Wielkopolsce w latach II wojny światowej.</i> Warszawa-Poznań 1984

Sł. Pom.	- Słowo Pomorskie
Służ. Społ.	- Służba Społeczna
Sosnowski: Działalność	- Stefan Sosnowski: <i>Działalność oddziału wojskowego księgarzy warszawskich w czasie okupacji hitlerowskiej</i> . Księgarz 1971, nr 1, s. 8-22
Sosnowski: Księgarze	- Stefan Sosnowski: <i>Księgarze warszawscy w czasie okupacji</i> . Księgarz 1957, s. 37-39
Sosnowski: WOW	- Stefan Sosnowski: <i>Warszawska Organizacja Wojskowa (W.O.W). Materiały dla organizatorów imprez turystycznych w ramach rajdów "Dzieje Oręza Polskiego" HKT "Wyga" PTTK</i> . Warszawa 1981, maszyn. powiel.
Spis księgarń ZKP 1938	- <i>Spis księgarń zarejestrowanych w Związku Księgarzy Polskich (b.m.) 1938</i> , maszyn. powiel.
SPKP	- <i>Słownik pracowników książki polskiej</i> . Warszawa-Łódź 1972
SPKP. Suplement	- <i>Słownik pracowników książki polskiej. Suplement</i> . Warszawa-Łódź 1986
Stud. Pol.	- Studia Polonijne
Tyg. Tor.	- Tygodnik Toruński
Zar. Śl.	- Zaranie Śląskie
Ziem. Kuj.	- Ziemia Kujawska
Żynda	- Bolesław Żynda: <i>Bibliografia wydawnictw Księgarni Św. Wojciecha 1895-1969</i> . Poznań 1970.

INNE WAŻNIEJSZE SKRÓTY

AK	- Armia Krajowa
AL	- Armia Ludowa
Arch. PSB	- Archiwum Polskiego Słownika Biograficznego w Krakowie
Arch. SKP	- Archiwum Stowarzyszenia Księgarzy Polskich w Warszawie
Arch. SPKP	- Archiwum Słownika pracowników książki polskiej w Bibliotece Uniwersyteckiej w Łodzi
DKP	- Dom Książki Polskiej
GUS	- Główny Urząd Statystyczny
Kr.	- Kraków (w opisie bibliograficznym)
OM TUR	- Organizacja Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego
PAL	- Polska Akademia Literatury
PAST	- Polska Akcyjna Spółka Telefoniczna

PAU	- Polska Akademia Umiejętności
pf.	- pod firmą
ph.	- pod hasłem
pn.	- pod nazwą
POW	- Polska Organizacja Wojskowa
PPR	- Polska Partia Robotnicza
PPS	- Polska Partia Socjalistyczna
PTWK	- Polskie Towarzystwo Wydawców Książek
SKP	- Stowarzyszenie Księgarzy Polskich
TCL	- Towarzystwo Czytelń Ludowych
TEM	- Trzaska, Evert, Michalski
TSL	- Towarzystwo Szkoły Ludowej
TUR	- Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego
UJ	- Uniwersytet Jagielloński
UW	- Uniwersytet Warszawski
W.	- Warszawa (w opisie bibliograficznym)
WP	- Wojsko Polskie
Wr.	- Wrocław (w opisie bibliograficznym)
WWP	- Wolna Wszelchnica Polska
ZKP	- Związek Księgarzy Polskich
ZNIO	- Zakład Narodowy im. Ossolińskich
ZNMS	- Związek Niezależny Młodzieży Socjalistycznej
ZWZ	- Związek Walki Zbrojnej

STRATY OSOBOWE KSIĘGARSTWA POLSKIEGO

ADAM Paulina z d. Seiden, ur. 9 V 1894 w Krakowie. Córka Diny Seiden (zwanej Zajdenką), właścicielki antykwariatu w Krakowie przy ul. Szpitalnej. Pomagała matce w prowadzeniu antykwariatu, a po jej śmierci (28 I 1918) została jego współwłaścicielką; prowadziła go jeszcze w czasie okupacji. W 1942 wyjechała do Budapesztu, gdzie została zamordowana przez hitlerowców w 1943.

SPKP (ph. Seiden Dina, J. Pachon'ski, G. Schmager).

ARCT Michał, ur. 6 II 1904, literat. Najstarszy syn Zygmunta, współwłaściciela firmy M. Arct w Warszawie. Od 1928 pracował w firmie M. Arct, po śmierci ojca (25 VII 1935) wszedł do jej zarządu. Członek zarządu PTWK. W czasie okupacji działał w tajnej Tymczasowej Radzie Księgarstwa. Rozstrzelany w czasie powstania warsz. 2 IX.

SPKP (J. Kacprzak); Z. Arct: Gawędy o księgarzach. Wr. 1972 s. 215.

ARCT Stanisław, ur. w 1919 w Warszawie. Młodszy syn Stanisława Jana, współwłaściciela firmy M. Arct w Warszawie, prezesa ZKP (zm. w 1963). Przed wojną i w czasie okupacji pracował w księgarni M. Arcta w Warszawie. Brał udział w działalności konspiracyjnej. Aresztowany przez Gestapo w 1940, był więziony od 8 X na Pawiaku, a od 6 IV 1941 w obozie koncentr. w Oświęcimiu, gdzie został rozstrzelany w 1942.

SPKP (ph. Arct Stanisław Jan s. 217, F. Pieczatkowski); Prz. Księg. 1946 s. 62; Księgarz 1959 nr 5/6 s. 19 (S. Arct: Arctowie), 1967 nr 1 s. 64, 1983 nr 1 s. 45; S. Arct: Okruchy wspomnień. W. 1962; Pazyr a; L. Wana t: Za murami Pawiaka. Wyd. 5. W. 1972 s. 415, wyd. 6. W. 1985 s. 338; Dippel wg ind. i s. 273; R. Domańsk a: Pawiak, więzienie gestapo. W. 1978 (błędnie określony jako "znany księgarz i wydawca").

ARKUSZ Szmul, ur. 7 I 1905 w Kaliszu. Księgarz w Kaliszu. Zginął 6 XII 1944 w obozie koncentr. w Dachau.

E. Ch a r t: Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym w Dachau, Dachau 1946.

BABECKI Joachim, prowadził przez wiele lat antykwariat (po swym teściu Franciszku Englercie) w Warszawie, a od ok. 1935 był współwłaścicielem antykwariatu "Lamus Heraldyczny" tamże. Zginął w okresie powstania warsz. podczas pożaru antykwariatu.

SPKP (M. G o ł a s k a) Informacje Haliny Pfeiffer-Milerowej z 1985.

BALICKI Adam, bratanek Juliana. W czasie okupacji studiował na tajnym uniwersytecie w Warszawie. Pracował w księgarni Ossolineum tamże. Zginął w czasie powstania warsz.

S. P a z y r a: Nieznana karta z dziejów ZNiO. Losy Wydawnictwa ZNiO w czasie II wojny światowej. [W:] Ossolineum. Księga pamiątkowa w 150-lecie Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich. Wr. 1967 s. 273; Pazyra; Księgarz 1983 nr 1 s. 45.

BANAJCZYK Ludwik, ur. 13 VIII 1896. Ukończył gimnazjum rosyjskie. W 1913 rozpoczął praktykę księg., w 1920-44 pracował w księgarni Gebethnera i Wolffa - filii I w Warszawie. W czasie okupacji był żołnierzem oddziału wojskowego księgarzy warsz., brał też udział w działalności konspiracyjnej. W czasie powstania warsz. wywieziony (wraz z synem) do obozu koncentr. w Gross-Rosen, zginął tam we wrześniu 1944.

Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra; Księgarz 1971 nr 1 s. 12, 21 (Sosnowski: Działalność), 1972 nr 2 s. 61-62 (W. M a z o w i e c k i: Praktykanckie wspominki z refleksją), 1974 nr 2/3 s. 48, 1983 nr 1 s. 45; Dippel wg ind. i s. 273 // Arch. SKP; Kartoteka Feliksa Pieczątkowskiego; Informacje wdowy Janiny z 1960.

BARTKIEWICZ Klemens, ur. 14 XI 1888 we wsi Sulejów (pow. Opoczno). Uczył się w gimnazjum w Piotrkowie, ukończył kurs handlowy w Warszawie. W 1929-41 był właścicielem księgarni z wypożyczalnią książek w Tomaszowie Mazowieckim; w czasie okupacji była ona punktem kontaktowym i miejscem zebrań organizacji konspiracyjnych. Aresztowany przez gestapo 7 XII 1941, zginął w początkach marca 1942 w obozie koncentr. w Oświęcimiu.

SPKP (W. R u d ź); Prz. Księg. 1929 s. 571, 1939 s. 200.

BARTOSIEWICZ Adam, ur. ok. 1884. Od ok. 1900 pracował w firmie M. Arct w Warszawie, u Gebethnera i Wolffa (ok. 1914) i w Główniej Księgarni Wojskowej (ok. 1924) tamże, w księgarni Gebethnera i Wolffa w Lublinie (ok. 1926-27), od 1928 - znów w Warszawie (w jakiej firmie?), a ostatnio przed wojną w Biurze Zarządu Gł. ZKP,

gdzie był redaktorem "Katalogu Kartkowego". Był członkiem zarządu Związku Polskich Pracowników Księgarskich. Zginął w czasie powstania warsz.

Księgarz 1919 nr 2 s. 1, 2, 7; Prz. Księg. 1927 s. 21, 149, 282-289 passim, 1928 s. 128, 1946 s. 8, 62; T. Męczyński: Wspomnienia księgarza z lat 1907-1914. Prz. Nauk Hist. Społ. 1956 T. 7 s. 491; S. A. R. C. T.: Okruchy wspomnień. W. 1962; Pazyra (nazwisko cyt. błędnie: Bartoszewicz); Dippel wg ind. i s. 273; Księgarz 1973 nr 1 s. 52, 1978 nr 1 s. 52, 1983 nr 1 s. 45.

BAUMKOLER Noach, zapewne syn Dawida, właściciela antykwariatu w Warszawie, który (najpóźniej w 1927) przejął i prowadził do 1940 (kiedy sprzedał go Stefanowi Dippelowi). Zginął w getcie warsz.

SPKP (ph. Baumkoler Dawid, J. Długosz); Kur. Warsz. 1927 nr 270 s. 27; Spis księgarń zarejestrowanych w Związku Księgarzy Polskich, 1938, maszyn. powiel., s. 95; Dippel wg ind. i s. 279.

BAŻAŃSKI Kazimierz, ur. 21 IX 1894 we wsi Iwanowice (pow. Kalisz). Ukończył szkołę handlową w Kaliszu, następnie praktykował i pracował w księgarstwie. Od 1920 był wraz z bratem Władysławem (zob.) współwłaścicielem księgarni w Grudziądzu, od 1923 jej właścicielem (Władysław przeniósł się do Bydgoszczy). W 1925 firma Bracia Bażańscy, Bydgoszcz-Grudziądz nabyła księgarnię w Toruniu; odtąd występowała ona pn. Bracia Bażańscy, Zjednoczone Księgarnie na Pomorzu, Bydgoszcz-Grudziądz-Toruń. W 1928 spółka została rozwiązana, B. prowadził księgarnię w Grudziądzu do wybuchu wojny. Aresztowany jako zakładnik, został rozstrzelany w egzekucji zbiorowej 4 X 1939 w Księżych Górach k. Grudziądza.

SPKP (ph. Bażański Władysław, J. Jachowski); Księgarz 1970 nr 4 s. 44 (S. Poręba: Z dziejów księgarstwa w Grudziądzu), 1977 nr 4 s. 52; J. Podgóreczny: W służbie książki i prasy polskiej. Bydgoszcz XIX-XX w. Bydgoszcz 1978 s. 21, 22, 24; E. Sławiński: Życie kulturalno-literackie Grudziądza w latach 1918-1939. Gdańsk 1980 s. 55, 198 // Arch SPKP: Sygn. B 260: Pfeiffer-Milero w a: Bracia Bażańscy, Zjednoczone Księgarnie na Pomorzu, Bydgoszcz-Grudziądz-Toruń, 1985, maszyn.

BAŻAŃSKI Władysław, ur. 13 VI 1892 we wsi Iwanowice (pow. Kalisz). Ukończył szkołę handlową w Kaliszu, następnie praktykował i pracował w księgarstwie. Od 1920 był wraz z bratem Kazimierzem (zob.) współwłaścicielem księgarni w Grudziądzu, od 1923 właścicielem księgarni w Bydgoszczy pf. Księgarnia Braci Bażańskich. W 1925 firma Bracia Bażańscy, Bydgoszcz-Grudziądz nabyła księgarnię w Toruniu; występowała wówczas pn. Bracia Bażańscy, Zjednoczone Księgarnie na

Pomorz, Bydgoszcz-Grudziądz-Toruń. W 1928 spółka została rozwiązana, B. prowadził księgarnię w Bydgoszczy do wybuchu wojny. Aresztowany po zajęciu Bydgoszczy przez Niemców, został rozstrzelany w 1939.

SPKP (J. Jachowski); J. P o d g ó r e c z n y: W służbie książki i prasy polskiej. Bydgoszcz XIX-XX w. Bydgoszcz 1978 s. 23-24 (fot.). // Arch. SPKP: Sygn. B 260; H. P f e i f f e r-M i l e r o w a: Bracia Bażańscy, Zjednoczone Księgarnie na Pomorzu, Bydgoszcz-Grudziądz-Toruń 1985, maszyn.

BĄCZKOWSKI Tadeusz, ur. w 1904 we wsi Dębsk (pow. Łowicz), literat, działacz społeczny. Studiował polonistykę na UW. W 1936-41 był właścicielem drukarni i księgarni oraz redaktorem tyg. "Polska Narodowa" w Łowiczu. Aresztowany w początkach marca (6-7 lub 8) 1941 w Łowiczu, przewieziony prawdopodobnie na Pawiak w Warszawie, został zapewne rozstrzelany (w grupie 20 mężczyzn aresztowanych w Łowiczu, nie zidentyfikowany bezspornie) 1 IV 1941 w Palmirach.

SPKP (Z. P a g o w s k i); W. B a r t o s z e w s k i: Warszawski pierścień śmierci 1939-1944. [Poznań] 1967; T e n ż e: Palmiry. W. 1976; R. D o m a n s k a: Pawiak, więzienie gestapo. W. 1978.

BENICEWICZ Piotr, pracownik Księgarni Św. Wojciecha w Lublinie. Zginął w obozie koncentr.

Prz. Księg. 1936 s. 227, 1946 s. 8; Pazyra; Żynda wg ind. i tabl. po s. 60; Księgarz 1983 nr 1 s. 45.

BENICKA Helena, co najmniej od 1937 była właścicielką księgarni w Garwolinie, od 1938 - wspólnie z Heleną Rękawek. W czasie okupacji uczestniczyła w działalności konspiracyjnej, księgarnia była punktem kontaktowym grupy konspiracyjnej powstałej w Garwolinie w połowie listopada 1939, a później ZWZ i AK. Aresztowana 11 II 1944, od 24 II więziona na Pawiaku w Warszawie, rozstrzelana w egzekucji zbiorowej 18 V 1944 w ruinach getta warsz.

Prz. Księg. 1937 s. 158, 1938 s. 311, 1939 s. 156; W. B a r t o s z e w s k i: Warszawski pierścień śmierci 1939-1944. [Poznań] 1967, (imię cyt. błędnie: Jadwiga, data rozstrzelania: 19 V 1944); L. W a n a t: Za murami Pawiaka. Wyd. 5. W. 1972 s. 264, 418 (data rozstrzelania jw.), wyd. 6. W. 1985 s. 222, 341 (data rozstrzelania jw.); R. D o m a n s k a: Pawiak, więzienie gestapo. W. 1978; Garwolin. Dzieje miasta i okolicy. W. 1980,

BETLEJEWSKI Henryk, pracował u Gebethnera i Wolffa w Warszawie, a od 1921 przez wiele lat w firmie Leon Idzikowski tamże, w dziale

muzycznym wydawnictwa. Członek Klubu Sprawiedliwych Księgarzy. Zginął w czasie powstania warsz.

Księgarz 1921 nr 4 s. 14; Prz. Księg. 1946 s. 8; T. M e c z y Ń s k i:
Wspomnienia księgarza z lat 1907-1914. Prz. Nauk Hist. Społ. 1956 T. 7 s. 490;
Księgarz 1962 nr 9/10 wkładka s. 14, 1983 nr 1, s. 45; Pazyra; Dippel wg
ind. i s. 273.

BLAUSTEIN Norbert, pracę zaw. rozpoczął ok. 1887. Był długoletnim pracownikiem Księgarni Polskiej Bernarda Połonieckiego we Lwowie, w 1912-13 - współwłaścicielem Księgarni Akademickiej, od 1914 do ok. 1925 - właścicielem księgarni "Oświata" i od ok. 1925 do 1932 - zarządcą Spółki Księgarsko-Antykarskiej "Oświata" tamże; następnie pracował w Księgarni Lwowskiej (działającej do listopada 1939). Zm. zapewne w 1942 w getcie lwowskim.

SPKP. Suplement (I. T r e i c h e l).

BONOWSKI Kazimierz, ur. 25 I 1890 w Wągrowcu. Uzyskał wykształcenie średnie. Uczestnik powstania wielkopolskiego. W 1920-39 był właścicielem drukarni i księgarni w Wągrowcu, prowadził działalność wydawn. W czasie okupacji dwukrotnie aresztowany przez gestapo w Łowiczu, gdzie zamieszkał, stracił bezpowrotnie zdrowie. Po wyzwoleniu wznowił działalność firmy w Wągrowcu, zm. 20 X 1945 tamże.

SPKP. Suplement (I. T r e i c h e l):

BORKOWSKI Leonard, ur. 20 IX 1888 w Toruniu, nauczyciel. Ukończył seminarium nauczycielskie w Toruniu, studiował na Uniwersytecie Poznańskim. Był właścicielem drukarni (od 1925) i księgarni wysyłkowej oraz wydawcą, nakładcą i redaktorem dwutyg. "Przyjaciel Szkoły" w Poznaniu. W 1939 po zajęciu Poznania przez wojska niemieckie był jednym z pierwszych aresztowanych przez gestapo pod zarzutem działalności wrogiej Niemcom; więziony w Forcie VII tamże, skazany przez wojskowy sąd doraźny na karę śmierci, rozstrzelany 22 X 1939 w Poznaniu.

SPKP (J. J a c h o w s k i); Wielkopolski słownik biograficzny. W.-Poznań 1981 (T e n ż e); Dippel wg ind. i s. 273; Rutowska s. 108.

BORZDUCH Jerzy, pracownik Księgarni Św. Wojciecha w Lublinie. Poległ na wojnie (zapewne we wrześniu 1939).

Żynda wg ind. i tabl. po s. 60.

BRAJCZEWSKI Tadeusz, ur. 30 I 1907 w Warszawie. Ukończył wieczorową szkołę handlową tamże (1926). Praktykę księg. rozpoczął w 1923, od

1933 pracował w Składnicy Księgarskiej Jerzego Nowickiego w Warszawie, początkowo jako zastępca kierownika, a od 1938, także w czasie okupacji, jako kierownik. Żołnierz oddziału wojskowego księgarzy warsz., dowódca sekcji, w czasie powstania warsz. został rozstrzelany (a z nim jego sekcja) po 14 VIII w kościele Św. Stanisława na Woli albo na dziedzińcu szpitala przy ul. Karolkowej.

Prz. Księg. 1946 s. 8; Księgarz 1957 s. 39 (Sosnowski: Księgarze, fot.), 1971 nr 1 s. 12, 14, 17, 21 (Tenże: Działalność, fot.), 1974 nr 2/3 s. 48, 1983 nr 1 s. 45; Pazyra; Dippel wg ind. 1 s. 273; Sosnowski: WOW, s. 6 // // Arch. SKP: Kartoteka Feliksa Pieczętkowskiego: Informacje brata Mariana z 1962.

BRZEZIŃSKI Aleksander, ur. 12 III 1878 w Dzierlinie k. Sieradza, ksiądz, działacz społeczno-oświatowy. Studia teologiczne odbył we Włocławku. Pełnił różne funkcje kościelne w Sieradzu, założył tam zakłady własne: szkołę zaw. dla chłopców, drukarnię (1919), tyg. "Ziemia Sieradzka" (1919), którego był redaktorem i wydawcą, i inne pisma regionalne oraz ok. 1926 Księgarnię Apostolską Dobrej Książki (działającą do 1939). W czerwcu 1941 pobity przez hitlerowców w nieznanymi okolicznościach, zm. 21 VI 1941 w szpitalu w Sieradzu.

SPKP. Suplement (J. G a b r y s i a k).

BRZOZOWSKI Kazimierz, ur. w 1909. Woźny w Komis-Hurcie Gebethnera i Wolffa w Warszawie. Żołnierz oddziału wojskowego księgarzy warsz., zaginął (nie dotarł na punkt koncentracji) w czasie powstania warsz. 1 VIII.

Sosnowski: Działalność. Księgarz 1971 nr 1 s. 12, 21 // Informacje Haliny Pfeiffer-Milerowej wg relacji Stefana Sosnowskiego z 1985.

BYSTRZYCKI Tadeusz, ur. 1 XII 1889 w Przemyślu, inż. architekt, działacz społeczny. Studiował we Lwowie i Wiedniu. Był wiceprezydentem Przemyśla. Od 1920 był tam współwłaścicielem księgarni, którą przekształcił w 1922 w spółkę z ogr. odp. pn. Książnica Naukowa; jako jeden ze współników kierował nią do 1939; rozwinął działalność wydawn. Książnicy (ogółem ok. 100 poz., m. in. opracowany pod jego kierunkiem "Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej...", 1933, obejmujący ok. 110 tys. miejscowości). Członek-założyciel i członek zarządu Tow. Przyjaciół Nauk w Przemyślu. Aresztowany w lutym 1940 i ponownie w kwietniu t. r., zm. w 1945 w Azji.

SPKP. Suplement (P. B y s t r z y c k i).

CHITLER (Hitler) Icek, prowadził wraz z córką w Kielcach sprzedaż starych książek, gł. szkolnych. Zginął jako jedna z pierwszych ofiar okupanta.

S. K r ó l: Dawne księgarnie kieleckie. Księgarz 1966 nr 1 s. 65; S. J a n u s z e k: Dzieje księgarstwa w Kielcach w latach 1826-1939. Roczn. Bibl. 1968 s. 278-279, 283.

CHMIELEWSKI Stanisław, ur. w 1893. Pracował w księgarniach warsz.: Kazimierza Idzikowskiego, Gebethnera i Wolffa, Ignacego Rzepeckiego oraz "Książnicy-Atlas" (kierownik frontu). Od 1933/34 był kierownikiem księgarni "Nasza Księgarnia" w Warszawie, w czasie okupacji współwłaścicielem księgarni i wypożyczalni książek tamże. Członek zarządu Związku Polskich Pracowników Księgarskich (od 1919), Koła Warsz. ZKP i Zarządu Gł. Związku, członek Klubu Sprawiedliwych Księgarzy, współzałożyciel Tow. Przyjaciół Wiedzy Księgarskiej, rzeczoznawca do spraw księgarstwa Izby Przemysłowo-Handlowej w Warszawie. Zm. 26 VI 1941 w Warszawie.

Olszewicz (błędna data śmierci: 1942), Księgarz 1919 nr 1 s. 9, nr 2 s. 1, 2, 7, 15, 1920 nr 3 s. 12, 1921 nr 4 s. 14; Prz. Księg. 1924 s. 199, 200, 1928 s. 128, 655, 1929 s. 174, 1931 s. 11, 1934 s. 21, 1936 s. 77, 97, 1937 s. 82, 83, 84, 85, 1939 s. 99, 145, 1946, s. 62; Rzeczoznawcy Izby Przemysłowo-Handlowej w Warszawie. W. 1937 s. 133; Księgarz 1962 nr 9/10 wkładka s. 14, 1974 nr 2/3 s. 44; Pazyra; W. G r z e l a k: Wśród autorów i książek. W. 1975; Dippel wg ind. i s. 255, 273 (błędna data śmierci: 1943) // 7 Arch. SKP i Arch. SPKP: Sygn. B 259 (kserokopia): Lista zmarłych księgarzy pochowanych na cmentarzach warsz., oprac. przez Alfreda Wolńskiego.

CHODOROWSKI Józef, ur. w 1900. Po krótkim pobycie w gimnazjum, od 1915 praktykował, następnie przez wiele lat pracował w księgarni Gebethnera i Wolffa w Krakowie. W czasie okupacji wszedł 31 VIII 1941 do "cichej" spółki zorganizowanej przez Tadeusza Zapłótra, która wydzierżawiła od spadkobierców Teodora Gieszczykiewicza księgarnię w Krakowie oraz księgarnię wdowy po Fryderyku Ebercie, Anny. W obydwu księgarniach prowadzona była działalność konspiracyjna (księgarnia A. Ebert po aresztowaniu jej personelu w kwietniu 1943 została zlikwidowana). Ch. pełnił funkcję kierownika księgarni p.f. T. Gieszczykiewicz. Aresztowany przez gestapo 23 XI 1944 w lokalu księgarni, wywieziony do obozu koncentr., zginął zapewne w

czasie jego ewakuacji w grupie więźniów zamkniętych w przydrożnej stodole i podpalonych.

SPKP (ph. Gieszczykiewicz Teodor s. 260); SPKP. Suplement (ph. Banek Zygmunt s. 15, F. Pieczatkowski i ph. Ślapa Jacek, Tenże); Dippel wg ind. i s. 273; Księgarz 1979 nr 1 s. 24 (K. Siermontowski: W szponach gestapo), 1983 nr 4 s. 37 (tenże) // Arch. SPKP: Biogram (T. Zapiór); Tamże: Sygn. B 137, B 241: Informacje Konrada Siermontowskiego z 1973 i 1976; Tamże: Informacje Feliksa Pieczatkowskiego z 1974 (data ur. 1902) // Informacje Haliny Pfeiffer-Milerowej z 1985 i 1986.

CHOLEWIŃSKI Stanisław Witold, ur. 9 V 1869 w Rzeczyicy Mińskiej. Od 1913 do śmierci był (wraz z żoną Jadwigą) współwłaścicielem księgarni, antykwiariatu i wypożyczalni książek w Lublinie, podejmował działalność wydawn., otworzył i prowadził filie firmy w Nałęczowie, Kazimierzu Dolnym i Rozwadowie (pow. Tarnobrzeg). Odznaczony za działalność zaw. Srebrnym Krzyżem Zasługi. Zm. 5 X 1941 w Lublinie.

SPKP (S. Fedorko, błędna data śmierci: 15 X 1941).

CHOYNOWSKI Piotr, ur. 3 XI 1918 w Warszawie, syn literata Piotra, wnuk Jana Roberta Gebethnera, współwłaściciela firmy Gebethner i Wolff (zm. w 1910). W 1937 ukończył gimnazjum w Warszawie, następnie odbył służbę wojskową. Uczestnik kampanii wrześniowej 1939, internowany w Rakiszkach na Litwie, w 1940 wrócił do Warszawy. Studiował polonistykę na tajnym UW, w 1941 rozpoczął praktykę w księgarni M. Arcta w Warszawie, uczęszczał na tajny kurs szkoleniowy dla praktykantów zorganizowany w warsz. firmie Gebethner i Wolff. Żołnierz armii podziemnej, poległ w powstaniu warsz. 5 VIII. Odznaczony pośmiertnie Krzyżem Walecznych.

Prz. Księg. 1946 s. 8, 1949 s. 122 (H. Pfeiffer: Szkoła księgarska w czasie okupacji); Pazyra; Księgarz 1971 nr 1 s. 22 (Sosnowski: Działalność), 1983, nr 1 s. 45; Dippel s. 167, 273 // Informacje kuzynki Ch., Haliny Pfeiffer-Milerowej oraz zebrane przez nią relacje żony Ch., Krystyny, 2° v. Gebethnerowej i brata Jana z 1985.

CYBULSKI Jan, ur. w 1894 w Wołkowysku. Od 1915 zamieszkały w Wilnie, członek POW - pseudonim "Podlasiak", ochotnik w wojnie 1920. Od 1929 główny księgowy w Księgarni Św. Wojciecha w Wilnie. Zbierał publikacje, materiały ikonograficzne i inne do dziejów Wielkiego Księstwa Litewskiego. W okresie okupacji współdziałał w ratowaniu polskich książek przed zagładą i zaopatrywaniu tajnych kompletów w

podręczniki i lektury. Aresztowany XII 1944, wywieziony do obozu pracy, zmarł II 1945.

Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra; Żynda wg ind. i tabl. po s. 60; Księgarz 1983 nr 1 s. 45 // Informacje syna, Radosława Cybulskiego.

CZECHOWSKI Józef, ur. w 1912. Portier-woźny w Komis-Hurcie Gebethnera i Wolffa w Warszawie, powielał m. in. materiały firmowe. Żołnierz oddziału wojskowego księgarzy warsz., dowódca drużyny i jednocześnie konspiracyjny zwierzchnik grupy woźnych księgarskich w oddziale; zajmował się też drukiem konspiracyjnego pisma oddziału ("Marsz do Niepodległości" 1940-41). Poległ wraz z grupą swych żołnierzy w czasie powstania warsz. 1 VIII.

Księgarz 1957 s. 38, 39 (Sosnowski: Księgarze, fot, zbior.), 1971 nr 1 s. 12, 14, 15, 16, 17, 18, 21 (Tenże: Działalność, fot.), 1983 nr 1 s. 45; Pazyra; Dippel; Sosnowski: WOW, s. 5 // Informacje Haliny Pfeiffer-Milerowej wg relacji Stefana Sosnowskiego z 1985.

CZERNY Henryk, ur. 21 VII 1861 w Krakowie, drukarz. Studiował przez rok prawo na UJ. Od 1881 był właścicielem drukarni i (do 1904) księgarni, antykwariatu i wypożyczalni książek w Rzeszowie, prowadził działalność wydawn. Był przez wiele lat radnym miejskim. Zm. 29 V 1941 w Rzeszowie.

SPKP (A. J a g u s z t y n); T e n ż e: Dzieje drukarstwa i księgarstwa w Rzeszowie w latach 1840-1939. Rzeszów 1974.

DŁUGOCKI Władysław, syn wicewojewody krakowskiego. W czasie okupacji, mając ok. 20 lat, był pomocnikiem księgarskim w księgarni Spółdzielni Księgarskiej "Czytelnik" w Krakowie. Członek ZWZ. Aresztowany jako pierwszy z pracowników "Czytelnika", zginął w 1941 w obozie koncentr.

I. J a k u b i e c: Konspiracyjna działalność spółdzielczości branży księgarsko-piśmienniczo-papierniczej. [W:] Wspomnienia działaczy spółdzielczych. T. 4: Lata okupacji 1939-1945. W. 1966 s. 115; T e n ż e: Konspiracyjna działalność Spółdzielni Księgarskiej "Czytelnik" w Krakowie w okresie okupacji hitlerowskiej. Roczn. Komis. Nauk Pedagog. 1966 R. 6 s. 126; Pazyra; W. Z e c h e n t e r: Upływa szybko życie. Wyd. 2. T. 2. Kr. 1975.

DOBOSIEWICZ Edward, w czasie okupacji praktykant w antykwariacie Gebethnera i Wolffa w Warszawie, uczęszczał na tajny kurs szkoleniowy dla praktykantów zorganizowany w tej firmie. Żołnierz oddziału

ku wojskowego księgarzy warsz., zginął (nie dotarł na punkt koncentracji) w czasie powstania warsz.

H. P f e i f f e r: Szkoła księgarska w czasie okupacji. Prz. Księg. 1949 s. 122; Księgarz 1971 nr 1 s. 12, 21 (Sosnowski: Działalność, imię cyt. błędnie: Kazimierz), 1983 nr 1 s. 45; Dippel (imię cyt. błędnie: Kazimierz)
// Informacje Haliny Pfeiffer-Milerowej z 1985 w posiadaniu autorki.

DOŁOSZYŃSKI Roman, wieloletni pracownik Gebethnera i Wolffa w Warszawie, tuż przed wojną kierownik ekspedycji Komis-Hurtu firmy. Członek zarządu i sekretarz Związku Zaw. Pracowników Księg. w Polsce, członek Klubu Sprawiedliwych Księgarzy. W czasie okupacji kierował w firmie Gebethner i Wolff tajną ekspedycją wydawnictw zakazanych, m. in. rozprowadzał podręczniki wojskowe dla podziemia. Wywieziony po powstaniu warsz. do obozu koncentr. Sachsenhausen-Oranienburg, tam zginął. Ojciec Zbigniewa (zob.).

T. M ę c z y ń s k i: Wspomnienia księgarza z lat 1907-1914. Prz. Nauk Hist. Społ. 1956 T. 7 s. 491; Księgarz 1957 s. 37 (Sosnowski: Księgarze), 1962 nr 9/10 wkładka s. 14, 1974 nr 2/3 s. 44, 46, 48, 1978 nr 3 s. 56, 1983 nr 1 s. 45; Pazyra; Dippel wg ind. i s. 274 (po s. 24 fot. zbior. pracowników Gebethnera i Wolffa z 1914, m. in. Dołoszyńskiego bez imienia - zapewne Romana) // Informacje Haliny Pfeiffer-Milerowej z 1984 w posiadaniu autorki.

DOŁOSZYŃSKI Zbigniew, syn Romana (zob.). Uczestnik kampanii wrześniowej 1939. W czasie okupacji pracownik firmy Gebethner i Wolff w Warszawie, ukończył prowadzoną tam tajną 3-letnią Szkołę Księgarską. Uczestnik powstania warsz. Po powstaniu wywieziony do obozu jenieckiego, potem podobno walczył jeszcze w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie, zginął.

Dippel wg ind. i s. 274; Księgarz 1983 nr 1 s. 45 // Informacje Haliny Pfeiffer-Milerowej z 1984.

DOMACHOWSKI Franciszek, ur. 11 VII 1887 w Świeciu n. Wisłą, działacz społeczny, przewodniczący i członek Rady Miejskiej w Świeciu. Ukończył szkołę podstawową. W 1920-39 był właścicielem księgarni i drukarni w Świeciu, wydawał, drukował i był redaktorem odpowiedzialnym "Głosu Świeckiego" wraz z licznymi dodatkami. Odznaczony za działalność społeczną Złotym Krzyżem Zasługi. Po zajęciu Świecia przez wojska niemieckie aresztowany za przynależność do Polskiego Związku Zachodniego, rozstrzelany w egzekucji zbiorowej (87) 9 X 1939 na cmentarzu żydowskim w Świeciu.

SPKP. Suplement (J. P o d g ó r e c z n y); B. B o j a r s k a: Zbrodnie niemieckie na terenie powiatu Świecie nad Wisłą (1939 r.). Prz. Zach. 1966 R. 22 t. 1 nr 1 s. 110; W. J a s t r z ę b s k i: Terror i zbrodnia. Eksterminacja ludności polskiej i żydowskiej w rejencji bydgoskiej w latach 1939-1945. W. 1974; Dzieje Świecie nad Wisłą i jego regionu. T. 2. W. 1980 s. 10, 11, 41.

DORN Gustaw, od 1914 prowadził w Warszawie Księgarnię Wysylikową, później i wydawnictwo (słowników, podręczników i samouczków do nauki języków obcych itp.). Sprzedawał swe wydawnictwa w mieszkaniu jeszcze na początku okupacji. Rozstrzelany (wraz z synem) w 1944 w siedzibie warsz. gestapo.

Prz. Księg. 1925 s. 3, 1933, s. 265, 1939 s. 294, 1946 s. 62; Księgarz 1959 nr 9/10 s. 18, 1978 nr 3 s. 40, 1983 nr 1 s. 46; Pazyra; Dippel s. 274.

DUBOWSKI Marian Joachim, ur. 4 IX 1881 w Warszawie. Syn Adama Grzegorza, właściciela księgarni i wydawnictwa w Warszawie (zm. w 1912). Pomagał ojcu w pracy wydawn., w 1907 otworzył własną księgarnię w Warszawie, w okresie międzywojennym pracował przez kilka lat w warsz. firmie Gebethner i Wolff. Zm. 26 VII 1942 w Warszawie.

SPKP (ph. Dubowski Adam Grzegorz, H. T a d e u s i e w i c z).

EDELMAN Stanisław, pracownik Księgarni Św. Wojciecha w Warszawie. Zm. w czasie okupacji.

Olszewicz; Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra; Żynda; Dippel s. 274; J. Z a r e m b a: Było i tak. Wspomnienia. Wr. 1976 s. 272.

EVERT Ludwik Józef, ur. 23 IX 1863 w Kielcach, ekonomista, senator RP, działacz społeczny. Ukończył Wyższą Szkołę Handlową im. Kronenberga w Warszawie. W 1919-38 był współwłaścicielem firmy księgarsko-wydawn.: Trzaska, Evert i Michalski w Warszawie, od 1922 jej prezesem. Zm. 20 III 1945 w Grodzisku Mazowieckim.

SPKP (H. E v e r t - K a p p e s o w a).

FABIAŃSKI Wojciech, ur. ok. 1897, drukarz. W 1927-40 był właścicielem drukarni i księgarni w Świeciu n. Wisłą. Zm. w 1941 w Świeciu.

J. P o d g ó r e c z n y: Księgarnie i drukarnie w Świeciu n. Wisłą. Księgarz 1972 nr 1 s. 51, 52; J. K a m i ń s k i: Dzieje drukarstwa w Świeciu. Świecie 1976 s. 10, 12.

FERENC Józef, w czasie okupacji pracownik firmy Gebethner i Wolff w Warszawie. Żołnierz AK, poległ w powstaniu warsz.

Księgarz 1957 s. 38 (Sosnowski: Księgarze, fot. zbior.), 1983 nr 1 s. 46; Pazyra.

FISZER Kazimierz, ur. w 1895. Syn Ludwika, właściciela księgarni i wydawcy w Łodzi (zm. w 1900), brat Ludwika, księgarza i wydawcy (zm. w 1962). W 1920-32 był właścicielem poojcowskiej księgarni, kontynuował działalność wydawn.; założył też kolejno dwie księgarnie w Katowicach, połączone z czasem w jedną, istniejącą do 1932. Następnie prowadził małą księgarenkę w Łodzi, a w czasie okupacji księgarnię w Warszawie. Aresztowany przez gestapo w maju 1943, uśmiercony zastrzykiem 9 VIII 1943 na Pawiaku.

SPKP (C. K w i e c i e ń); L. F i s z e r: Wspomnienia starego księgarza. W. 1959 s. 257-259.

FISZLER Bernard, ur. 5 XII 1894. Syn Kelmana, właściciela antykwariatu i wydawcy w Warszawie. Studiował medycynę na UW. Od ok. 1927 kierował antykwariatem ojca, w 1934-39 wydawał mies. "Szpargały", który (od z. 4/5) sam redagował. Zginął w czasie okupacji w Warszawie.

SPKP; J. A n d r z e j e w s k i: Nowe opowiadania. W. 1980 s. 244-245.

FOLTIN Franciszek, ur. 8 VIII 1886 w Wadowicach, drukarz. Syn Franciszka, właściciela drukarni, księgarni z wypożyczalnią książek i wydawcy w Wadowicach (zm. w 1896). W 1905 ukończył gimnazjum w Wadowicach, następnie studiował w Wiedniu. Ok. 1909 objął poojcowską firmę, kontynuował działalność wydawn. (czas. "Czartak" i utwory członków grupy literackiej "Czartak"). Drukarnię i wydawnictwo prowadził do 1927, księgarnię zniszczyli Niemcy w 1942. Zm. 10 XI 1942 w Wadowicach.

SPKP (E. N e y).

FRIST Józef, dr praw. Syn Henryka, założyciela Salonu Malarzy Polskich Henryk Frist i Ska oraz Księgarni Nakładowej Wydawnictw Artystycznych w Krakowie. Po śmierci ojca (1920) prowadził do 1939 firmę wraz z bratem Juliuszem (zob.); na jej potrzeby bracia założyli w Krakowie Zakłady Graficzne "Akropol". F. zm. w 1943 w Dżambule (Kazachstan).

M. F r e u d e n h e i m: Wspomnienie o dwóch księgarniach krakowskich. Biul. Żyd. Inst. Hist. 1981 nr 1 s. 88-94.

FRIST Juliusz (Julian), dr praw. Prowadził działalność wraz z bra-

tem Józefem (zob.). Zginął (wraz z żoną i córką) w Małopolsce Wschodniej, zapewne z rąk nacjonalistów ukraińskich.

M. F r e u d e n h e i m: Wspomnienie o dwóch księgarniach krakowskich.
Biul. Żyd. Inst. Hist. 1981 nr 1 s. 88-94.

FROMMER Leon, ur. 28 IX 1853 w Krakowie. Ukończył 6 klas gimnazjum. W 1879-1939 był właścicielem antykwariatu i księgarni w Krakowie oraz wydawcą (książek z zakresu prawa). W czasie okupacji ukrywał się początkowo w Krakowie, następnie w Skawinie, gdzie w kwietniu 1943 został rozstrzelany.

SPKP (F. P i e c z ą t k o w s k i).

FRUCHTMAN Michał (Mojżesz) od ok. 1918 do 1939 był właścicielem księgarni w Warszawie, prowadził działalność wydawn., m. in. na zamówienia Komunistycznej Partii Polski; był represjonowany przez władze. Zginął wraz z synem Wolfem (zob.) ok. 1943 w getcie warsz.

SPKP; Księgarz 1986 nr 1 s. 69 (A. S k r z y p c z a k).

FRUCHTMAN Wolf, syn Michała (zob.). Prowadził do spółki z ojcem księgarnię w Warszawie. Zginął wraz z nim ok. 1943 w getcie warsz.

SPKP (ph. Fruchtmán Michał); Księgarz 1986 nr 1 s. 69 (A. S k r z y p c z a k).

GAJEC Leon, ur. 3 IX 1898 w Krakowie. Ukończył szkołę wydziałową. Praktykował i pracował w księgarniach krakowskich, od 1930 był kierownikiem księgarni Gebethnera i Wolffa w Zakopanem, od 1934 kierownikiem jednej, następnie dwu jednocześnie księgarni tej firmy w Warszawie; w 1940 usunięty z zajmowanego stanowiska, w 1941 - z firmy, pracował do sierpnia 1944 w księgarni pf. Janiny Stępkowskiej w Warszawie (będącej nieoficjalną filią firmy Gebethner i Wolff) jako faktyczny jej kierownik. Członek zarządu Koła Warsz. ZKP, wykładowca na kursach księgarskich do 1939, był w czasie okupacji, jako członek Komisji Szkolnictwa Zawodowego tajnej Tymczasowej Rady Księgarstwa, organizatorem i faktycznym kierownikiem tajnego szkolenia księgarzy warsz. (kurs dla praktykantów, 3-letnia Szkoła Księgarska) i pozawarsz. (kurs korespondencyjny), prowadzonego w firmie Gebethner i Wolff do 1944. Wywieziony po powstaniu warsz., w którym brał udział, zginął 16 III 1945 w obozie koncentr. w Buchenwaldzie.

SPKP (F. P i e c z ą t k o w s k i); Dippel wg ind. i s. 274 (po s. 136 fot. zbior. - 4) // Informacje Haliny Pfeiffer-Milerowej wg relacji Zygmunta Gebethnera z 1987.

GANSZER Kazimierz, pracownik Głównej Księgarni Wojskowej w Warszawie. Członek zarządu Związku Zaw. Pracowników Księg. w Polsce. Aresztowany 28 V 1942 w lokalu konspiracyjnym Oddziału VII Komendy Głównej AK, więziony na Pawiaku, wywieziony 16 VII t. r. do obozu koncentr. w Oświęcimiu, rozstrzelany tam w drugiej połowie sierpnia 1942.

Prz. Księg. 1946 s. 8; E. K u m o r: Wycinek z historii jednego życia. Wyd. 2. W. 1969; Pazyra; L. W a n a t: Za murami Pawiaka. Wyd. 5. W. 1972 s. 452, 469, wyd. 6. W. 1985 s. 373, 388; Księgarz 1974 nr 2/3 s. 53, — 1983 nr 1 s. 46; Dippel s. 274 (błędna informacja; zginął w 1943 na Pawiaku); R. D o m a n s k a: Pawiak, więzienie gestapo. W. 1978 (data aresztowania: 27/28 V 1942).

GEBETHNER Tadeusz Jerzy, ur. 16 XI 1897 w Warszawie. Syn Jana Roberta, współwłaściciela firmy Gebethner i Wolff w Warszawie (zm. w 1910). Studia ekonomiczne odbył w Wyższej Szkole Handlowej w Warszawie. W 1921-33, z roczną przerwą na praktykę księg. w Lipsku, pracował w firmie Gebethner i Wolff w Warszawie jako dyrektor działu komisowo-hurtowego, w 1934-39 był członkiem zarządu firmy. Członek zarządu Koła Warsz. ZKP i Zarządu Gł. Związku. Uczestnik kampanii wrześniowej 1939, internowany w Rakiszkach na Litwie, w 1941 wrócił do Warszawy. Prowadził działalność konspiracyjną, był m. in. żołnierzem oddziału wojskowego księgarzy warsz. Działał też w tajnej Tymczasowej Radzie Księgarstwa. Uczestnik powstania warsz., dwukrotnie ranny, przeszedł amputację nogi, zm. 13 X 1944 w szpitalu obozu jenieckiego Altengrabow k. Magdeburga (Stalag XI A).

Olszewicz (data śmierci: 14 X 1944); Inf. Bibl. Księg. 1966 s. 161 (C. K w i e c i e Ń); SPKP (F. P i e c z a t k o w s k i); Prz. Księg. 1946 s. 61, 62; Pazyra; Księgarz 1971 nr 1 s. 11, 14, 21 (Sosnowski: Działalność), 1983 nr 1 s. 46; Dippel wg ind. i s. 274 (po s. 96 fot., po s. 136 fot. zbior. - 4); Sosnowski: WOW, s. 6.

GERSTMAN Ludwik, ur. 1 I 1877 w Żegiestowie. Pracę zaw. rozpoczął zapewne w 1894, w 1906-23 był właścicielem księgarni w Drohobyczu, następnie do 1926 - w Poznaniu, później był kierownikiem Księgarni Jagiellońskiej w Krakowie, pracował w księgarni TSL, a w czasie okupacji w księgarniach Stefana Kamińskiego i Agrarverlag tamże. Zm. 13 XI 1944 w Krakowie.

SPKP (F. P i e c z a t k o w s k i).

GESANG Maria z d. Spingarn, ur. w 1903. Córka Racheli Spingarn z d. Taffet, właścicielki antykwariatu w Krakowie przy ul. Szpi-

talnej (zm. w 1938). Od 1930 miała własny antykwariat, także w Krakowie przy ul. Szpitalnej. Zm. w 1943.

SPKP (ph. Taffet 7. Rachela, J. Pachonński, G. Schmager).

GI SZCZYKIEWICZ Marian Teodor Ludwik, ur. 21 V 1889 w Krakowie, dr medycyny, bakteriolog, prof. UJ, członek PAU. Syn Teodora, właściciela księgarni i składu nut oraz wydawcy w Krakowie. Po śmierci ojca (17 II 1937) został współwłaścicielem i objął wraz z matką i bratem zarząd poojcowskiej firmy. Był członkiem rzeczywistym ZKP. W czasie okupacji czynny w konspiracji, prowadził tajne nauczanie studentów medycyny. Aresztowany w listopadzie 1941, więziony przy ul. Montelupich w Krakowie, rozstrzelany 30 VII 1942 w obozie koncentr. w Oświęcimiu.

Olszewicz; PSB (Z. Przybyłkiewicz); SPKP (ph. Gieszczykiewicz Teodor); Prz. Księg. 1938 s. 222.

GIR SZOWSKI Jakub, ur. ok. 1865. W 1894-1941 był właścicielem księgarni z antykwariatem w Wilnie. Ogłaszał artykuły w "Przeglądzie Księgarskim". Zm. w 1941 w getcie wileńskim.

SPKP. Supplement (Z. Ponarski).

GLASS Abram Jakub, ur. 17 VI 1880 w Tomaszowie Mazowieckim. Pochodził ze znanej w Tomaszowie od połowy XIX w. rodziny introliatorów-księgarzy. Od ok. 1905 prowadził w Tomaszowie zakład introliatorski i księgarnię-antykwariat. W końcu listopada 1942 został wywieziony do obozu zagłady w Treblince, gdzie zginął.

Arch. SPKP: Biogram, W. Rudź.

GLUCHOWSKA Wanda, kasjerka księgarni Gebethnera i Wolffa w Warszawie. Zm. w czasie wojny.

Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra; Dippel s. 274; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

GMACHOWSKI Antoni, ur. 23 (21?) I 1892 we wsi Sługocinek (pow. Kolin), nauczyciel. Od 1917 (1918?) do 1933 był właścicielem księgarni w Częstochowie, podejmował działalność wydawn., w 1933-39 prowadził spółkę wydawn. pf. A. Gmachowski i S-ka. W czasie okupacji działacz konspiracyjny, aresztowany 30 III 1940 i osadzony w więzieniu w Częstochowie, wywieziony 16 VII t. r. do obozu koncentr. Sachsenhausen-Oranienburg, zginął 12 IV 1941 w obozie koncentr. w Dachau.

SPKP (S. Kotarski), E. Chart: Spis pomordowanych Polaków w

obozie koncentracyjnym w Dachau. Dachau 1946; Prz. Księg. 1948 s. 54; J. Piętrzykowski: W obliczu śmierci. Katowice 1966 s. 85; Tenże: Cień swastyki nad Jasną Górą. Katowice 1985 s. 12, 43, 226, 230; K. Spalek: Zarys dziejów księgarstwa w Częstochowie do roku 1950, Roczn. Bibl. 1973 s. 218-219, 235, 244 (data ur.: 21 I. 1892, błędna data śmierci: 12 IV 1942).

GOLDMAN Jan, ur. 12 V 1907 w Krakowie, romanista i anglista. Syn Stanisława (zob.). W 1930 uzyskał doktorat na UJ. Od 1927 współpracował z wydawnictwem prowadzonym wraz z Księgarnią Lingwistyczną w Krakowie przez ojca. Po wybuchu wojny przebywał we Lwowie, gdzie zginął wraz z ojcem w 1942 w getcie.

PSB (M. Strzałkowa); SPKP (ph. Goldman Stanisław, F. Pieczątkowski).

GOLDMAN Stanisław, od 1910 prowadził kursy nauki języków obcych w Krakowie. Od ok. 1916 do 1939 był także właścicielem Księgarni Lingwistycznej i wydawnictwa (książek do nauki języków obcych). Był członkiem zarządu Koła Krak. ZKP. Po wybuchu wojny przebywał we Lwowie, gdzie zginął wraz z synem Janem (zob.) w 1942 w getcie.

SPKP (F. Pieczątkowski).

GOLDWASSER Eleonora (Lora), z d. Himmelblau. Córka księgarza, nakładcy i antykwariusza krakowskiego Izaaka (Jakuba) Mendla Himmelblaua (zm. w 1893), żona Gustawa (zob.). Prowadziła wraz z mężem księgarnię "Pocztówka" w Kielcach, od 1913 występowała jako jej oficjalna właścicielka. Zginęła wraz z mężem "z rąk gestapo".

S. Januszek: Dzieje księgarstwa w Kielcach w latach 1826-1939. Roczn. Bibl. 1968 s. 266, 285; M. Freudenheim: Wspomnienie o dwóch księgarniach krakowskich. Biul. Żyd. Inst. Hist. 1981 nr 1 s. 87.

GOLDWASSER Gustaw, kierownik księgarni Michała Goldhaara, następnie Miny Perelman w Kielcach. W 1903 założył tam własną księgarnię, prowadził ją wraz z żoną Eleonorą (zob.), od 1913 oficjalną jej właścicielką, pf. "Pocztówka" (była zaopatrzona w wielki wybór pocztówek z reprodukcjami obrazów malarzy polskich i widokówek kieleckich), która po wejściu Niemców uległa likwidacji. G. zginął wraz z żoną "z rąk gestapo".

SPKP (ph. Goldhaar Michał, E. Komorowski); Księgarz 1966 nr 1 s. 58, 64 (S. Król: Dawne księgarnie kieleckie), 1983 nr 1 s. 46; S. Januszek: Dzieje księgarstwa w Kielcach w latach 1826-1939. Roczn. Bibl.

1968 s. 266-267, 285; Pazyra; M. J. L e c h: Księgarze i księgarnie w Królestwie Polskim 1869-1905. W. 1980 s. 33.

GOMULIŃSKI Maurycy (Moszek), ur. 16 IV 1900 w Tomaszowie Mazowieckim. Syn Feliksa (Arona Fiszela), założyciela drukarni i litografii oraz księgarni i wypożyczalni książek w Tomaszowie. Ukończył gimnazjum zapewne w Tomaszowie, odbył praktykę w drukarni ojca, po jego śmierci (4 VII 1929) objął prowadzenie firmy (do 1939). Zginął w 1942 w obozie zagłady w Treblince.

Arch. SPKP: Biogram, W. R u d ź.

GOTTLIEB Wojciech, ur. 22 X 1884 w Pradze, nauczyciel, germanista, socjolog. Studiował w Wiedniu, Francji i Anglii, uzyskał doktorat w Wiedniu. W 1919 przeniósł się do Polski, do 1927 pracował w Księgarni Polskiej Bernarda Połonieckiego we Lwowie. W 1927 zorganizował Spółdzielczą Księgarnię Wysyłkową Wydawców "Minerwa" we Lwowie i był jej kierownikiem, 1929-30 prowadził tam Wydawnictwo "Minerwa" Wojciecha Gottlieba. W 1930-31 przebywał w Warszawie, później zajmował się pracami dydaktycznymi, naukowymi i redakcyjnymi we Lwowie. Członek zarządu Koła Lwowskiego (Małopolsko-Wołyńskiego) ZKP i Zarządu Gł. Związku oraz zarządu PTWK, a także zarządu Tow. Miłośników Książki we Lwowie. Zajmował się sprawami szkolenia księgarzy. Ogłaszał wiele artykułów w "Przeglądzie Księgarskim". Zm. 3 V 1941 we Lwowie.

SPKP (F. P i e c z ą t k o w s k i); Dippel wg ind. i s. 274 (po s. 136 fot. zbior. - 1).

GÓRSKI Wacław, ur. 21 IX 1854 w Szurkowie. W czasie I wojny świat. Był kierownikiem niemieckiej księgarni Bothe u. Bock w Poznaniu, którą następnie przejął na własność. Od 1921 pracował w poznańskiej filii Gebethnera i Wolffa. Od 1932 był współwłaścicielem (z Gustawem Tetzlawem) księgarni pf. W. Górski i G. Tetzlaw tamże. Po przejęciu księgarni w październiku 1939 przez Treuhändera pracował w niej do końca 1940; starał się o uratowanie książek polskich. Zm. 4 I 1943 w Rawiczu (u rodziny).

Olszewicz s. 333; SPKP (ph. Tetzlaw Gustaw, F. K u ź d o w i c z); Prz. Księg. 1922 s. 159, 1923 s. 143, 1932 s. 118, 127, 144, 1946 s. 62, 125 (G. Tetzlaw); Księgarz 1964 nr 1 s. 59, nr 2 s. 82 (F. Pieczętkowski), 1966 nr 4 s. 82, 1979 nr 4 s. 26, 1983 nr 1 s. 46; Pazyra; Dippel s. 274; Rutowska s. 108 // Arch. SKP: Kartoteka Feliksa Pieczętkowskiego (informacje Jana Jachowskiego i Łucji Dybizbańskiej).

GRABOWSKI Stefan, ur. w 1885 na Suwalszczyźnie. Ukończył szkołę realną w Wilnie. Pracował w księgarstwie tamże (w księgarni Wacława Makowskiego) i we Lwowie. Od 1913 był administratorem czasopism wileńskich, w 1924 założył biuro ogłoszeń w Wilnie, wydawał też kalendarzyki, rozkłady jazdy itp., m. in. księgę informacyjno-adresową "Wilno". Zm. 23 VIII 1943 w Wilnie.

Arch. PSB w Krakowie (biogram, A. Ś n i e ż k o).

GRATKOWSKI Jan, ur. 12 III 1906. Od 1932 do X 1939 był właścicielem księgarni w Rypinie. W czasie okupacji wysiedlony do Warszawy. Aresztowany, osadzony na Pawiaku, rozstrzelany 28 V 1942 w Magdalence k. Warszawy.

Prz. Księg. 1939 s. 182; W. B a r t o s z e w s k i: Warszawski pierścień śmierci 1939-1944. [Poznań] 1967; L. W a n a t: Za murami Pawiaka. Wyd. 5. W. 1972 s. 220, wyd. 6. W. 1985 s. 184; R. D o m a Ń s k a: Pawiak, więzienie gestapo. W. 1978 // Arch. SKP: Materiały Komisji Weryfik. PP/9 poz. 249 (informacje wdowy Ireny).

GRAU; imię nie znane, właściciel księgarni w Mielcu. Zapewne spokrewniony z Rachelą Grau (żona?); właścicielką księgarni pf. R. Grau w Mielcu od 1910 (koncesjonowanej w 1912) do 1939. W czasie okupacji był już w podeszłym wieku. W pierwszej połowie marca 1943, w czasie eksterminacji Żydów w Mielcu wyklął uroczyscie, z całym ceremoniałem, wszystkich Niemców; został rozstrzelany.

Prz. Księg. 1939 s. 169 (dot. księgarni R. Grau); A. Z a j ą c z k o w s k i: Wspomnienia wysiedleńca. Roczn. Komis. Nauk Pedag. 1961 R. 1 s. 94; Mielec. Dzieje miasta i regionu. T. 1. Mielec 1984 wg ind. (R. Grau) // // Arch. SKP: Kartoteka Feliksa Pieczętkowskiego (firm).

GROMADZKI Tomasz, nauczyciel. W czasie okupacji kierownik Spółdzielczej Składnicy Materiałów Piśmiennych w Stopnicy (rozprowadzającej także książki), będącej ośrodkiem działalności konspiracyjnej. Zastrzelony przez żandarmów niemieckich.

F. P a l i s z e w s k i: Wspomnienia z działalności w spółdzielczości spożywców na terenie województwa kieleckiego. [W:] Wspomnienia działaczy spółdzielczych. T. 4: Lata okupacji 1939-1945. W. 1966.

GROSSFELD Matylda, z d. Taffet, ur. 25 V 1903 w Krakowie. Córka Judy Taffeta, właścicielka antykwarium w Krakowie (zm. w 1939). Prowadziła Wypożyczalnię Uniwersalną tamże. Zginęła w 1943 w obozie zagłady, zapewne w Bełżcu.

SPKP (ph. Taffet 3. Juda, J. P a c h o Ń s k i, G. S c h m a g e r).

GROSTAL Feliks, młodszy syn Leona, właściciela księgarni i antykwiariatu pf. Leon i S-ka w Kielcach. Przez wiele lat pracował w firmie ojca, po jego śmierci (10 VII 1916) został wraz z bratem Jakubem (zob.) i siostrą Zofią Grostal (zob.) jej współwłaścicielem, od 1923 do ok. 1940 kierował nią (od 1928 firma występowała pn. Spadkobiercy-Leona). W 1940, aby uratować zapasy książek, przekazał je częściowo Tow. Biblioteki Publicznej w Kielcach. Zamordowany w 1942 w Kielcach.

SPKP. Suplement (S. K r ó l).

GROSTAL Jakub, inżynier chemik. Starszy syn Leona, właściciela księgarni i antykwiariatu pf. Leon i S-ka w Kielcach. Studiował za granicą. Po śmierci ojca (10 VII 1916) został wraz z bratem Feliksem (zob.) i siostrą Zofią Grostal (zob.) współwłaścicielem firmy, w 1916-22 kierował nią. W 1923 wyjechał na stałe do Warszawy. Zamordowany tam w 1942.

SPKP. Suplement (S. K r ó l).

GROSTAL Zofia, ur. w 1905, córka Leona Grostala, właściciela księgarni i antykwiariatu pf. Leon i S-ka w Kielcach. Po śmierci ojca (10 VII 1916) została wraz z braćmi Feliksem (zob.) i Jakubem (zob.) współwłaścicielką firmy, do 1926 pomagała dorywczo braciom w jej prowadzeniu. Zamordowana w 1942 w Kielcach.

SPKP. Suplement (S. K r ó l).

GROSZKIEWICZ Stefan, pracownik Komis-Hurtu firmy Gebethner i Wolff w Warszawie, żołnierz oddziału wojskowego księgarzy warsz. Zatrzymany w czasie jednej z pierwszych łapanek ulicznych w 1940 w Warszawie, wywieziony do obozu koncentr. w Oświęcimiu, zginął tam po niespełna roku.

Księgarz 1971 nr 1 s. 10, 18 (Sosnowski: Działalność), 1983 nr 1 s. 46 (tu imię: Władysław); Dippel; Sosnowski: WOW, s. 11.

GRUDZIŃSKI Józef, ur. 18 III 1903 we wsi Zakręcie k. Krasnegostawu, działacz ruchu ludowego, członek Rady Naczelnej i prezydium Naczelnego Komitetu Wykonawczego Stronnictwa Ludowego, sekretarz naczelny Stronnictwa, redaktor pism ludowych, w czasie okupacji członek konspiracyjnego Centralnego Kierownictwa Ruchu Ludowego. Studiował na UJ i w Studium Pracy Społeczno-Oświatowej Wydziału Pedagogicznego WWP w Warszawie. W początkach okupacji na polecenie Macieja Rataja zorganizował wraz z Marią Szczawińską na potrzeby ru-

chu ludowego księgarnię w Warszawie, zarejestrowaną na jego nazwisko, którą razem z M. Szczawińską prowadził; była ona ośrodkiem rozprowadzania, częściowo nieodpłatnie, specjalnie dobranych kompletów książek do różnych środowisk i grup ludowców, a zarazem konspiracyjnym punktem kontaktowym. G. został rozstrzelany w czasie powstania warsz. 9 IX.

PSB (S. G a w ę d a); Przywódcy ruchu ludowego. W. 1968 (A. Ajnenkiel, fot.); S. R o d a k "Rola": Marszem podziemnym. Wspomnienia komendanta obwodu BCh. W. 1970; S. M a l a w s k i: Książka orężem w walce z okupantem (1). Księgarz 1976 nr 4 s. 46, 47, 48.

GRÜNBAUM (Gruenbaum) Józef Nikodem, ur. w 1905, bibliotekarz. Słuchacz Studium Pracy Społeczno-Oświatowej Wydziału Pedagogicznego WWP w Warszawie. Pracował przez wiele lat w księgarni Jakuba Mortkowicza w Warszawie, następnie w dziale wycinków prasowych Wydziału Statystyki Społecznej GUS i w Bibliotece Publicznej m. st. Warszawy. Członek Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej. Zabity za odmowę wyrzeczenia się narodowości polskiej w obozie koncentr. w Oświęcimiu.

Służ. Społ. 1946 R. I nr 1/4 s. 92 (Straty); Z dziejów książki i bibliotek w Warszawie. W. 1961 s. 750; H. M o r t k o w i c z - O l c z a k o w a: Pod znakiem kłosa. W. 1962 // Arch. SPKP: Informacje Józefy Korneckiej i Ireny Morsztynkiewiczowej z 1963.

GRZESIEWSKI Władysław, ur. 21 V 1894 w Poznaniu, działacz społeczny i oświatowy. Ukończył kurs w Wyższej Szkole Zaw. Sztuki Dekoracyjnej w Berlinie i szkołę handlową. Uczestnik I wojny świat. i Powstania Wielkopolskiego w Kościanie. Od 1923 pracował w księgarstwie. W 1927-39 był właścicielem księgarni w Królewskiej Hucie (Chorzowie). Wiceprezes i prezes Koła Śląskiego ZKP. Aresztowany w maju 1940, zwolniony z obozu koncentr. w Dachau w końcu t. r., pracował w Krakowie. Ponownie aresztowany w czerwcu 1942, więziony we Wrocławiu, wysłany do obozu koncentr. w Oświęcimiu, następnie do Sachsenhausen-Oranienburg, zginął w czasie ewakuacji więźniów z tego obozu w kwietniu 1945.

SPKP (F. P i e c z ą t k o w s k i); T. Ż e r d z i ń s k i; Księgarnie miasta Chorzowa (dawniej Królewskiej Huty) w latach 1922-1939. Pr. Nauk UŚI. 1970 nr 6. Pr. Hist. I s. 81-97, zwłaszcza s. 83 przyp. 5.

GRZEŚKOWIAK Tadeusz, pracownik księg., zm. w czasie wojny.

Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

GUMIŃSKI Feliks, ur. w 1893. W latach 20. pracownik firmy Gebethner i Wolff w Warszawie, następnie właściciel składu i wydawnictwa nut tamże. Członek Klubu Sprawiedliwych Księgarzy. Zm. 2 VII 1941 w Warszawie.

Olszewicz; Prz. Księg. 1924 s. 186, 1946 s. 62; L. F i s z e r: Wspomnienia starego księgarza. W. 1959 s. 241; Księgarz 1962 nr 9/10 wkładka s. 14, 1984 nr 3 s. 72; Pazyra; Dippel wg ind. i s. 274 // Arch. SKP i Arch. SPKP: Sygn. B 259 (kserokopia): Lista zmarłych księgarzy pochowanych na cmentarzach warsz., oprac. przez Alfreda Wolińskiego.

GUTNER, imię nie znane, kierownik księgarni spółdzielczej w Lublinie. W czasie okupacji kolportował prasę konspiracyjną, poszukiwany przez gestapo ukrywał się; na początku 1941 wpadł w ręce gestapo, zm. wskutek tortur w czasie przesłuchania 14/15 II 1941 w piwnicach gestapo w Lublinie.

S. M a l a w s k i: Księgarskie konspiracje. W. 1966; Pazyra; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

HANICKA Bronisława, ur. w 1883, córka Justyny Lisowskiej, właścicielki księgarni w Warszawie (zob.), matka Konrada (zob.). Po śmierci matki (listopad 1939) została właścicielką księgarni „pf. J. Lisowska; księgarnia była miejscem działalności konspiracyjnej. Na początku 1943 H. została wraz z synem aresztowana w swoim lokalu przez gestapo; uwłężona na Pawiaku, wywieziona 5 X 1943 do obozu koncentr. w Oświęcimiu. Zginęła tam 6 XII 1943.

Olszewicz (błędna data śmierci: listopad 1943); SPKP (ph. Lisowska Justyna, S. K o t a r s k i); Prz. Księg. 1946 s. 62 (imię cyt. błędnie: Maria), 1948 s. 54 (błędna data śmierci: 6 I 1946); Pazyra (imię cyt. błędnie: Marta, data śmierci jw.); L. W a n a t: Za murami Pawiaka. Wyd. 5. W. 1972 s. 141, wyd. 6. W. 1985 s. 112; Dippel wg ind. i s. 274; R. D o m a ņ s k a: Pawiak, więzienie gestapo. W. 1978; Księgarz 1983 nr 1 s. 46 // Informacje Haliny Pfeiffer-Milerowej wg relacji przyjaciół H., Bronisławy Lipki z 1985.

HANICKI Konrad, syn Bronisławy (zob.). W końcu 1939 został kierownikiem księgarni „pf. J. Lisowska w Warszawie, będącej własnością matki; księgarnia była miejscem działalności konspiracyjnej. Na początku 1943 aresztowany wraz z matką w lokalu księgarni, rozstrzelany na Pawiaku 29 V 1943. ( )

SPKP (ph. Lisowska Justyna, S. K o t a r s k i); Prz. Księg. 1946 s. 62, 1948 s. 54; Dippel wg ind. i s. 274; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

HAUBOLD Karol Mikołaj, ur. 6 XII 1907 w Warszawie, działacz spółdzielczości księgarskiej i młodzieżowych organizacji socjalistycznych (OM TUR, ZNMS). W 1931-32 studiował jako stypendysta za granicą, w 1933 ukończył Studium Księgarskie przy Wydziale Pedagogicznym WWP w Warszawie, a w 1939 - studia na Wydziale Prawa i Nauk Ekonomiczno-Społecznych tejże uczelni. Od 1923 pracował w Związku Spółdzielczości Spożyców "Społem" w Warszawie, w 1934-38 jako inspektor i lustrator spółdzielni księgarskich i w 1939-44 jako kierownik Oddziału Materiałów Piśmiennych oraz drukarni i introligatorni "Społem". Od 1934 był asystentem i starszym asystentem na WWP. Ogłaszał artykuły z zakresu spółdzielczości księgarskiej, m. in. pracę dyplomową: "Spółdzielczość w drukarstwie, przemyśle wydawniczym i księgarstwie" (1934), a w czasie okupacji jeszcze dwie pozycje konspiracyjnie. Był wówczas członkiem PPS, działał w tajnej Tymczasowej Radzie Księgarstwa. Zginął w czasie powstania warsz., zapewne 5 VIII.

SPKP (Z. Żarnicka); S. Malawski: "Libraria Nova" (2).
Księgarz 1978 nr 4 s. 19.

HERDAN Jerzy, ur. w 1894. Po ukończeniu szkół i praktyki księg. pracował w warsz. firmach: Gebethner i Wolff, M. Arct i od ok. 1921 do 1939 jako kierownik działu zagranicznego w firmie Trzaska, Evert i Michalski. Sekretarz Związku Zaw. Pracowników Księgarskich, działacz Kasy Przeworności i Pomocy Warsz. Pomocników Księgarskich, członek Klubu Sprawiedliwych Księgarzy i ZKP - Sekcji Sortymentów Zagranicznych. Ogłaszał artykuły w "Księgarzu" i "Przeglądzie Księgarskim". Wywieziony (po powstaniu warsz.?) do obozu koncentr. w Buchenwaldzie, został zastrzelony w czasie jego ewakuacji 22 IV 1945.

SPKP. Suplement (I. Treichel); T. Męczyski: Wspomnienia księgarza z lat 1907-1914. Prz. Nauk Hist. Społ. 1956 T. 7 s. 491; Księgarz 1960 nr 11/12 wkładka s. 4; Dippel wg ind. i s. 275 (po s. 24 fot. zbior.).

HONDRU Włodzimierz, bankowiec, oficer rezerwy. W czasie okupacji prowadził księgowość księgarni Ossolineum w Warszawie. Członek AK, zginął w czasie powstania warsz.

S. Pazura: Nieznana karta z dziejów ZN10. Losy Wydawnictwa ZN10 w czasie II wojny światowej. [W:] Ossolineum. Księga pamiątkowa w 150-lecie Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich. Wr. 1967 s. 272; Pazura; J. Zaręmba: Było i tak. Wspomnienia. Wr. 1976 s. 280, 509; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

HYLA Adam, ur. 28 X 1900. Pracował w Księgarni Krakowskiej, od 1930 był współwłaścicielem Księgarni i Antykwarni "Oświata" w Krakowie. Aresztowany w 1939 przez Niemców, zaginał bez wieści, zapewne zginął w obozie koncentr. w Oświęcimiu.

SPKP. Suplement (ph. HOLEKSA Karol, F. P i e c z ą t k o w s k i); Prz. Księg. 1930 s. 81, 1931 s. 187 // Arch. SPKP: Sygn. B. 137 (informacje Konrada Siermontowskiego); Arch. SKP: Materiały Komisji Weryfik. - FP/11 poz. 296 (informacja siostry Anny Dyrdzińskiej).

ICKOWICZ Abraham, ur. ok. 1860. W 1888-1940 był właścicielem księgarni z antykwariatem w Wilnie. Zginął w 1942 w getcie wileńskim.

SPKP. Suplement (Z. P o n a r s k i).

IDZIKOWSKI Władysław, ur. 14 V 1864 w Kijowie. Syn Leona (zm. 1865) i Hersylii (zm. 1917), właścicieli dużej księgarni nakładowej i wypożyczalni książek w Kijowie. W 1897 objął kierownictwo firmy Leon Idzikowski, rozwinął ją, zwłaszcza w zakresie wydawnictw nutowych, otworzył dwie filie w Kijowie i trzecią w Warszawie. W 1918 zarząd firmy przejęli synowie I., w 1921 została przeniesiona do Warszawy. W 1943 I. był oskarżony przez gestapo o rozpowszechnianie hymnu narodowego. Zm. 10 IV 1944 w Warszawie.

SPKP (J. R o g a l a); Dippel wg ind. i s. 275 (po s. 32 fot.).

IGEL Zygmunt, pochodził ze znanej rodziny antykwariuszy lwowskich, był synem Leiba (zm. 1917). Prowadził do 1939 antykwariat pğ. Z. Igel we Lwowie, podejmował działalność wydawn. (wydawał m. in. "Kwartalnik Antykwarski" i "Przegląd Antykwarski"). Zginął w podeszłym wieku w 1944 w getcie na Łyczakowie we Lwowie (1944 wg SPKP, zapewne wcześniej, getto lwowskie zostało ostatecznie zlikwidowane w 1943).

SPKP (M. J a n u s z e w s k a); Prz. Księg. 1939 s. 156; S. S z p i n g e r: Na szerokiej drodze. Łódź 1974 s. 115-116.

JAROSZYŃSKI Kamil, pracował w "Domu Książki Polskiej" w Warszawie, następnie w księgarni ojca Józefa tamże. Zginął w czasie powstania warsz. 5 VIII.

SPKP. Suplement (ph. Jaroszyński Józef, M. F u k s i e w i o z); Prz. Księg. 1948 s. 127 (informacje Józefa Jaroszyńskiego).

JĘDRYCHOWSKI Jan, pracownik księg., zm. w czasie wojny.

Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra; Księgarnia 1983 nr 1 s. 46.

JÓZWIAK Franciszek, ur. w 1871. Od 1886 pracował w różnych księgar-
niach warsz., m. in. od 1899 do co najmniej 1936 (z przerwą 1913-
-20) u Gebethnera i Wolffa. Zm. 8 VIII 1943 w Warszawie.

Księgarz 1919 nr 1 s. 9, 1927 nr 1 s. 17-18 (40-lecie.pracy zaw., fot.),
1936 nr 12 s. 158 (50-lecie); Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra; Dippel wg
ind. 1 s. 275; Księgarz 1983 nr 1 s. 46 // Arch. SKP i Arch. SPKP:
Sygn. B 259 (kserokopia): Lista zmarłych księgarzy pochowanych na cmen-
tarzach warsz., oprac. przez Alfreda Wolińskiego.

JUCHNIEWICZ Benedykt, co najmniej od 1928 właściciel Księgarni
Polskiej w Dyneburgu (Łotwa). Zm. w czasie wojny w ZSRR.

Prz. Księg. 1928 s. 227, 1930 s. 131, 1946 s. 62; Pazyra; Dippel s. 275;
Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

KAIZER (Kayzer) Szymon, w 1905-40 był właścicielem księgarni i
drukarni w Kielcach. Zamordowany przez hitlerowców.

Księgarz 1966 nr 1 s. 64 (S. K r ó l: Dawne księgarnie kieleckie), 1983
nr 1 s. 46; S. J a n u s z e k: Dzieje księgarstwa w Kielcach w latach
1826-1939. Roczn. Bibl. 1968 s. 267, 287; Pazyra; M. J. L e c h: Księgarze
i księgarnie w Królestwie Polskim 1869-1905. W. 1980 s. 34.

KALINOWSKA Jadwiga, ur. w 1894, żona Witolda, właścicielka księ-
garni w Kielcach. Od 1914 kierowała księgarnią męża, która w 1922
przeszła na jej wyłączną własność; w 1928 została zlikwidowana. By-
ła skarbnikiem i sekretarzem Koła Kieleckiego ZKP. Zm. w 1941 w
Kielcach.

SPKP. Suplement (ph. Kalinowski Witold Stanisław, S. K r ó l).

KAMIENSKI Mikołaj, był właścicielem księgarni pf. W. Kamieński w
Kościanie. W czasie okupacji został zatrudniony w niej jako pracow-
nik fizyczny. Zm. 9 I 1943 w Kościanie.

Prz. Księg. 1923 s. 96, 1927 s. 348 (dot. firmy W. Kamieński) // Arch. SKP:
Materiały Komisji Weryfik. - FP/25 poz. 739 (informacje pracownika firmy
Stefana Prozorowskiego).

KAMIŃSKI Edmund, ur. 30 IV 1901 w Łodzi. Ukończył szkołę handlową
i odbył praktykę księgarską tamże. W 1924-30 pracował w księgarni
pf. L. Fiszer w Katowicach, w 1931-39 w księgarni katolickiej Hen-
ryka Nikodemskiego tamże. Rozstrzelany 10 IX 1939 w okolicach Wol-
bromia.

SPKP. Suplement (H. N i k o d e m s k i); T. Ż e r d z i ń s k i: Księ-

garstwo i księgarnie Katowic w okresie międzywojennym (materiały). Roczn. Katow. 1977 T. 5 s. 65.

KAMIŃSKI Józef, ur. 23 II 1895 w Ozorkowie k. Łodzi. Księgarz w Ozorkowie. Więzień obozu koncentr. w Dachau, wywieziony w "transportie inwalidów" i zagazowany 26 I 1942 w Hartheim k. Linzu.

E. Ch a r t: Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym w Dachau. Dachau 1946; T. M u s i b i: Dachau 1933-1945. Katowice 1968 Aneks 24 s. 346, wyd. 2 popr. i uzup. Katowice 1971 Aneks 24.

KAMIŃSKI Zenon, pracownik Księgarni Św. Wojciecha w Poznaniu. Poległ na wojnie.

Kron. M. Pozn. 1965 nr 4 s. 120; Żynda wg ind. i tabl. po s. 60.

KAROLAK Zygmunt, ur. w 1910. Woźny w Komis-Hurcie firmy Gebethner i Wolff w Warszawie, żołnierz oddziału wojskowego księgarzy warsz. Poległ w czasie powstania warsz. 1 VIII.

Sosnowski: Działalność. Księgarz 1971 nr 1 s. 12, 21 II Informacje Haliny Pfeiffer-Milerowej wg relacji Stefana Sosnowskiego z 1985.

KARPIŃSKA Irena, pracownik księgarni Ossolineum w Warszawie. Działaczka PPR, aresztowana 11 XI 1943 przez gestapo za pomoc udzielaną partyzantom radzieckim (wraz z matką i siostrą, także działaczkami PPR), rozstrzelana w egzekucji zbiorowej 31 I 1944 w ruinach getta warsz.

S. Pazyra; Nieznana karta z dziejów ZNiO w czasie II wojny światowej. [W:] Księga pamiątkowa Ossolineum w 150-lecie Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich. Wr. 1967 s. 273; Pazyra; R. D o m a n s k a: Pawiak, więzienie gestapo. W. 1978; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

KARPIŃSKI Jan, ur. 23 VI 1885 w Warszawie. Samouk, długoletni (do 1939) pracownik kolei. W 1918-37 był właścicielem antykwiariatu w Warszawie, prowadził prywatnie sprzedaż książek jeszcze w czasie okupacji. Zginął w czasie powstania warsz. 31 VIII pod gruzami zburzonego domu przy ul. Twardej 48, gdzie mieścił się jego antykwiariat.

SPKP. Suplement (H. T a d e u s i e w i c z); Księgarz 1980 nr 3 s. 56.

KASPROWICZ Maksymilian, ur. w 1897. W 1931-39 był właścicielem Drukarni i Księgarni Polskiej w Sępólnie (Krajna, Pomorze Gdańskie); być może przed 1931 był współwłaścicielem Drukarni i Księ-

garni Polskiej, działających do tego roku jako spółka z ogr. odp. Nakładem Księgarni Polskiej wydawał "Gazetę Sępoleńską" (r. 1: 1927 - 13: 1939); a nakładem Drukarni Polskiej "Orędownika Urzędowego". Działacz Związku Inwalidów i Związku Powstańców Wielkopolskich. Po zajęciu Sępólna przez wojska niemieckie aresztowany i osądzony w obozie zagłady w Karolewie (pow. Sępólno), został tam rozstrzelany jeszcze w 1939.

Prz. Księg. 1931 s. 203; Bibliografia czasopism pomorskich. Województwo bydgoskie. Pod red. H. Baranowskiego. Toruń 1960 poz. 757, 759; J. P o d g ó r e c z n y: Luźne notatki z dziejów księgarstwa Kujaw i Pomorza. Księgarz 1971 nr 4 s. 46; W. J a s t r z ę b s k i: Terror i zbrodnia. Eksterminacja ludności polskiej i żydowskiej w rejencji bydgoskiej w latach 1939-1945. W. 1974 // Arch. SKP: Pismo Zarządu Okręgu SKP w Bydgoszczy z 11 VI 1982.

KIENĆ Witalis, pracował w księgarni Wacława Makowskiego w Wilnie i Księgarni Św. Wojciecha tamże. Członek zarządu Oddziału Wileńskiego Związku Zaw. Pracowników Księgarskich w Polsce. Brał udział w kampanii wrześniowej 1939, w której poległ.

Księgarz 1939 s. 43; Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra; Żynda wg ind. i tabl. po s. 60; Księgarz 1974 nr 2/3 s. 53, 1980 nr 2 s. 32, 33 (W. J a n c z y k: Praktykowałem w księgarni Wacława Makowskiego w Wilnie), 1983 nr 1 s. 46, nr 3, s. 41 (B. Ż y n d a: Pierwsze ćwierćwiecze mojej pracy).

KLEINSINGER Rubin, syn A. H. Kleinsingera, założyciela księgarni i antykwariatu w Warszawie przy ul. Świętokrzyskiej. Po śmierci ojca (1904) został właścicielem firmy i prowadził ją do 1939. Zginął z rąk hitlerowców.

SPKP (M. A d r i a n e k); H. K r o s z c z o r: Kartki z historii Żydów w Warszawie XIX-XX w. W. 1979 s. 134.

KLENIIEWSKI Jerzy, syn Józefa, właściciela księgarni w Skierniewicach. Po śmierci ojca (14 VII 1935) został właścicielem księgarni i prowadził ją nadal pf. Józef Kleniewski do 1939. Poległ jako oficer rezerwy w kampanii wrześniowej 1939.

SPKP. Suplement (ph. Kleniewski Józef, I. T r e i c h e l); Prz. Księg. 1946 s. 62 (cyt. błędnie jako Kleniewski T.).

KLINGE Wincenty, pracownik księgarni Św. Wojciecha w Poznaniu od jej założenia (1895), w 1903-39 kierownik działu dewocjonaliów i sprzętów kościelnych i od 1919 do października 1939 prokurent firmy. Zm. 23 XI 1943 w Warszawie.

SPKP (ph. Chrzanowski Bogdan, J. J a c h o w s k i); Prz. Księg. 1933 s. 195; Żynda; M. S z y m a ń s k i: Niełatwe początki... Księgarz 1979 nr 3 s. 60, nr 4 s. 30.

KŁOS Witold Jan, ur. 20 XII 1907 w Poznaniu, prawnik. Ukończył prawo na Uniwersytecie Poznańskim, następnie w 1930-31 studiował w Paryżu. Po odbyciu praktyki w Drukarni i Księgarni Św. Wojciecha w Poznaniu oraz w oddziałach firmy w Warszawie, Wilnie i Lublinie, był w 1936-39 kierownikiem Księgarni Św. Wojciecha w Warszawie. Poległ jako oficer rezerwy w kampanii wrześniowej ok. 22 IX 1939 k. Rawy Ruskiej.

SPKP. Suplement (B. Ż y n d a); M. S z y m a ń s k i: Niełatwe początki... (1). Księgarz 1979 nr 3 s. 64; Rutowska s. 108 (błędne dane).

KNAST Stefan Paweł, ur. 30 VI 1877 we wsi Witków k. Gniezna, działacz społeczny. Od ok. 1896 praktykował, a następnie pracował w księgarstwie. W 1904-39 był właścicielem księgarni w Inowrocławiu, prowadził niewielką działalność wydawn. Członek zarządu Koła Poznańsko-Pomorskiego ZKP i Zarządu Gł. Związku. Członek Rady Miejskiej w Inowrocławiu. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi. Aresztowany przez gestapo 2 XI 1939 jako zakładnik, rozstrzelany w lasach k. Gniewkowa pod Inowrocławiem.

Olszewicz (imię cyt. błędnie: Tadeusz, data śmierci: 22 X 1939); SPKP (J. P o d g ó r e c z n y); J. A l e k s a n d r o w i c z: Stefan Paweł Knast (1877-1939). Ziemia Kuj. 1974 T. 4 s. 183-186 (fot).

KOBIERZYŃSKI Jakub, ur. w 1874. Co najmniej od 1924 do 1939 był właścicielem księgarni w Chełmie. On to zapewne (wg Jastrzębskiego: "kupiec z Chełma") został rozstrzelany między 12 X a 11 XI 1939 w lesie Rybieniec k. wsi Klamry pod Chełmem.

Prz. Księg. 1924 s. 72, 1931 s. 118, 1933 s. 135, 154, 1939 s. 156; Spis księgarń zarejestrowanych w Związku Księgarzy Polskich, 1938, maszyn. s. 6; W. J a s t r z ę b s k i: Terror i zbrodnia. Eksterminacja ludności polskiej i żydowskiej w rejencji bydgoskiej w latach 1939-1945. W. 1974.

KOCHAN Tadeusz, w 1921-31 pracował w księgarni Gebethnera i Wolffa w Krakowie, następnie w księgarni tej firmy w Poznaniu, od 1932 jako jej kierownik. Po zajęciu księgarni w październiku 1939 przez Niemców musiał pracować w niej początkowo jako kasjer, później służący. Wysiedlony do Generalnej Guberni, był krótko kierownikiem filii Gebethnera i Wolffa na Pradze w Warszawie. Zm. na gruźlicę w grudniu 1941 w Krakowie.

Prz. Księg. 1946 s. 62; Pazyra (błędna data śmierci: 1944); Walka o dobra kultury. T. 2. W. 1970 s. 479 (losy wojenne kierownika księgarni Gebethnera i Wolffa w Poznaniu, spisane na wiosnę 1941 - bez wymienienia nazwiska K.); Dippel wg ind. i s. 275; Rutowska s. 108; (błędna data śmierci; 1944) // Arch. SPKP: Sygn. B. 137 (informacje Konrada Siermontowskiego) // // Informacje Haliny Pfeiffer-Milerowej wg relacji Marii Machalskiej i Haliny Machockiej z 1984.

KOCJAN Teofil, księgarz w księgarni Dziedzictwa bł. Jana Sarkandra w polskim Cieszynie. W czasie wojny aresztowany za działalność konspiracyjną, skazany na karę śmierci.

E. P a s e k: Z dziejów cieszyńskiego księgarstwa i drukarstwa w XIX i XX wieku (do 1939 r.). Roczn. Ciesz. 1983 R. 4/5 s. 117.

KOMARNICKI Aleksander, w 1925-34 był współwłaścicielem wraz z bratem Józefem księgarni w Łucku. Członek zarządu Koła Małopolsko-Wołyńskiego i Zarządu Gł. ZKP, zginął w czasie nalotu lotniczego w 1943 w Warszawie.

SPKP. Suplement.

KORALUN Władysław, pracował w księgarni Wacława Mikulskiego w Wilnie, po jej likwidacji (1931) do 1939 - w Księgarni Św. Wojciecha tamże. Członek zarządu Oddziału Wileńskiego i Zarządu Gł. Związku Zaw. Pracowników Księgarskich w Polsce. Powołany 1 IX 1939 do lotnictwa, zginął "na obcej ziemi".

Księgarz 1939 s. 43; Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra; Żynda wg ind. oraz s. 34 i tabl. po s. 60; Księgarz 1974 nr 2/3 s. 52, 53, 1978 nr 4 s. 32, 33 (B. Ż y n d a: O losach ludzi i książek), 1983 nr 1 s. 46, nr 3 s. 37 (T e n ż e: Pierwsza ćwierćwiecze mojej pracy).

KORDULA Bronisław, ur. 2 VIII 1914 w Wieliczce, porucznik WP. Od 1 IV (15 III?) 1939 pracował w księgarni Gebethnera i Wolffa w Krakowie, a po przekształceniu jej w czasie okupacji w Deutsche Buchhandlung - w księgarni wdowy po Fryderyku Ebercie, Anny, tamże; księgarnia ta była miejscem działalności konspiracyjnej, w której K. brał udział. Aresztowany przez gestapo 27 IV 1943 (przy wchodzeniu do księgarni, której personel był już w tym czasie aresztowany) próbował natychmiast ucieczki, w więzieniu przy ul. Montelupich był za to szczególnie maltretowany. Wywieziony do obozu koncentr. w Oświęcimiu, dwukrotnie próbował ucieczki; przy pierwszej postrzelony - kulał. Zginął jesienią 1944 w czasie ewakuacji obo-

zu, w transporcie kolejowym więźniów zbombardowanym przez lotnictwo alianckie.

Księgarz 1979 nr 1 s. 25 (K. S i e r m o n t o w s k i: W szponach gestapo), 1983 nr 4 s. 37 (T e n ż e) // Arch. SPKP: Sygn. B 137, B 241 (informacje Konrada Siermontowskiego z 1973 i 1976 r.); Arch. SKP: Karto- teka Feliksa Pieczętkowskiego.

KOROL Andrzej, co najmniej od 1927 był właścicielem księgarni w Ostrowie Lubelskim. W czasie okupacji aresztowany jako zakładnik, wywieziony do obozu koncentr. w Oświęcimiu, zginął tam 24 VII 1942.

Prz. Księg. 1927 s. 417, 1934 s. 69 // Arch. SKP: Materiały Komisji Weryfik. - FP/13 poz. 360 (informacje córki Heleny Czesławy Kalisz).

KORZENIOWSKI Mieczysław, ur. 22 IX 1893 w Węgrowie. Ukończył gimnazjum w Twerze. W 1922-39 był właścicielem księgarni "Polonia" w Sosnowcu. Współzałożyciel i członek zarządu Koła Zagłębia Dąbrowskiego (następnie Koła Kieleckiego) ZKP. Odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi. Poległ jako porucznik rezerwy w kampanii wrześniowej 17 IX 1939 w Czołczycach k. Chełma.

SPKP. Suplement (I. T r e i c h e l).

KOSIOREK Kazimierz, pracownik firmy Gebethner i Wolff w Warszawie, zm. w czasie wojny.

Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra; Dippel s. 275; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

KOTECKI Alfons, pracownik księgarni Św. Wojciecha w Wilnie, zastępca jej kierownika (Bolesława Żyndy). Prezes zarządu Oddziału Wileńskiego Związku Zaw. Pracowników Księg. w Polsce. Zm. w czasie wojny.

Księgarz 1937 s. 139; Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra; Żynda; Księgarz 1983 nr 1 s. 46, nr 3 s. 37, 43 (B. Ż y n d a: Pierwsze ćwierćwiecze mojej pracy).

KOZŁOWSKI Wacław, w początkach lat 20. praktykował w księgarni Gebethnera i Wolffa - filii I w Warszawie, jednocześnie uczył się w szkole wieczorowej. Później był właścicielem księgarni tamże. Zginął w okresie powstania warsz. podczas pożaru własnej księgarni.

Olszewicz; Pazyra; Księgarz 1972 nr 2 s. 61 (W. M a z o w i e c k i: Prak- tykanckie wspominki z refleksją), 1983 nr 1 s. 46; Dippel s. 275 // Arch. SPKP: Informacje Alfreda Wolińskiego z 1962; Informacje Haliny Pfeiffer-Mi- lerowej z 1985.

KRANKOWSKI Tadeusz, odbył staż w księgarni Św. Wojciecha w Wilnie, następnie pracował w Księgarni Św. Wojciecha w Lublinie (kierowanej przez jego brata Zygmunta). Zm. na tyfus w 1942.

Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra (nazwisko cyt. błędnie: Krakowski); Żynda; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

KRASIEJKO Stanisław, ur. 12 IV 1902. Ukończył 4 klasy gimnazjum i wieczorową szkołę handlową. Od 1919 pracował w firmach Gebethner i Wolff oraz Perzyński, Niklewicz i Sp. w Warszawie, następnie w Księgarni Św. Wojciecha i Wydawnictwie Polskim Rudolfa Wegnera w Poznaniu, a w czasie okupacji w księgarni Stefana Dippla w Warszawie. Członek zarządu Oddziału Poznańskiego Związku Zaw. Pracowników Księgarskich w Polsce. Poległ jako żołnierz AK w czasie powstania warsz. w sierpniu 1944.

Księgarz 1936 s. 54, 154; Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra; Żynda; Dippel wg ind. i s. 275; Księgarz 1983 nr 1 s. 46 // Arch. SKP: Kartoteka Feliksa Pieczętkowskiego (informacje siostry Janiny Banajczykowej z 1960).

KROGEL (Krogiel) Karol (Henryk), pracował w księgarstwie od ok. 1900, w wielu poważnych firmach, m. in. był kierownikiem księgarni M. Arcta w Lublinie, pracownikiem księgarni "Książnica-Atlas" w Warszawie. Podczas okupacji, znajdując się w trudnych warunkach materialnych, był wspomagany przez kolegów-księgarzy. Zm. w czasie okupacji w Warszawie.

Księgarz 1919 nr 1 s. 8, 1921 nr 4 s. 14; Prz. Księg. 1946 s. 8; T. Męć z y n i s k i: Lata z książką. Łódź 1962 s. 78-79; Pazyra; Dippel s. 275; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

KRÓL Janusz, ur. w 1922. Praktykował w Komis-Hurcie firmy Gebethner i Wolff w Warszawie, żołnierz oddziału wojskowego księgarzy warsz., brał udział w rozbrajaniu żołnierzy niemieckich w celu zdobycia broni. Aresztowany w czerwcu 1943, rozstrzelany w ruinach getta warsz.

Księgarz 1957 s. 39 (Sosnowski: Księgarze), 1971 nr 1 s. 10, 14 (fot.), 15, 16, 19 (Tenże: Działalność) 1983 nr 1 s. 46; Pazyra; Dippel; Sosnowski: WOW, s. 5, 11 // Informacje Haliny Pfeiffer-Milerowej wg relacji Stefana Sosnowskiego z 1985.

KRZEMIŃSKI Antoni, co najmniej od 1930 pracował w firmie Gebethner i Wolff w Warszawie. W 1932 ukończył dwuletnie Kursy Księg. ZKP, był zatrudniony wówczas w księgarni Kaspra Wojnara i Sp. w Warszawie. W 1936 przeszedł z warsz. filii II Gebethnera i Wolffa do filii tej firmy w Poznaniu, następnie był kierownikiem warsz. księ-

garni Gebethnera i Wolffa na Pradze, w 1940-44 pracował znów w filii II firmy. W czasie okupacji działacz konspiracyjny. Wywieziony w czasie powstania warsz. do Niemiec, zapewne zginął w obozie.

Prz. Księg. 1930 s. 290, 1032 s. 77, 1946 s. 8; Księgarz 1936 s. 107; Pazyra; Księgarz 1971 nr 1 s. 18 i przyp. 37 (Sosnowski: Działalność), 1983 nr 1 s. 46; Dippel wg ind. i s. 275 // Informacje Haliny Pfeiffer-Milerowej z 1985.

KUBANEK Wojciech, ur. 1 IV 1895 we wsi Wapno (pow. Wągrowiec), drukarz. Ukończył szkołę powszechną. W 1902 założył w Gołańczy (pow. Wągrowiec) drukarnię wraz z introligatornią oraz księgarnię, prowadził działalność wydawn. Był oskarżany o przestępstwa prasowe, a w czasie I wojny świat. aresztowany przez władze niemieckie. Przed 1 I 1927 przekazał księgarnię córce Bronisławie, zameżnej Góreckiej, sam zajmował się do 1935 drukarnią, przeniesioną w 1926 do Wągrowca, gdzie od t. r. wydawał "Głos Wągrowiecki". W czasie okupacji wysiedlony, zm. wskutek bestialskiego pobicia przez gestapowców 12 V 1941 w Dąbrowie (woj. lubelskie).

SPKP (J. J a c h o w s k i); Prz. Księg. 1927 s. 28; J. J a c h o w s k i; Wojciech Kubanek (1865-1941). Księgarz 1973 nr 1 s. 52.

KULERSKI Tadeusz, syn Władysława Marcina, właściciela księgarni w Grudziądzu, zm. w 1939 (zob.). Był księgarzem. Zginął w czasie powstania warsz.

PSB (ph. Kulerski Władysław Marcin, S. P o r ę b a).

KULERSKI Władysław Marcin, ur. 11 XI 1880 we wsi Mazanki (pow. Wąbrzeźno), drukarz. Brat stryjeczny Wiktora Kulerskiego, działacza ruchu ludowego i właściciela wydawnictwa, drukarni i księgarni w Tuszewie k. Grudziądza (zm. w 1935), który kształcił go na własny koszt w drukarstwie w Niemczech. W 1912-18 pracował jako dyrektor Zakładów Graficznych Wiktora Kulerskiego w Tuszewie. W 1918-39 był właścicielem księgarni w Grudziądzu, założył tam także drukarnię. Aresztowany i rozstrzelany w listopadzie 1939, prawdopodobnie w Księżych Górach k. Grudziądza lub w Grupie (pow. Świecie) albo w fortach w Grudziądzu. Ojciec Tadeusza (zob.).

PSB (S. P o r ę b a); SPKP (T. P e r k o w s k i).

KURDZIEL Zygmunt, ur. w 1923. W czasie okupacji praktykował w księgarni Gebethnera i Wolffa w Warszawie, w 1943 ukończył tajny kurs szkoleniowy dla praktykantów zorganizowany w tej firmie. Żołnierz oddziału wojskowego księgarzy warsz., słuchacz Kursu Młod-

szych Dowódców. Aresztowany w lutym 1944 i rozstrzelany w ruinach getta warsz.

Prz. Księg. 1946 s. 8, 1949, s. 122 (H. P f e i f f e r: Szkoła księgarska w czasie okupacji); Księgarz 1957 s. 37 (Sosnowski: Księgarze, fot. zbior.), 1971 nr 1 s. 17, 19 (Tenże: Działalność, fot.), 1983 nr 1 s. 46; Pazyra; Dippel s. 275; Sosnowski: WOW, s. 5, 11 // Informacja Haliny Pfeiffer-Milerowej wg relacji Stefana Sosnowskiego z 1985.

KWIATKOWSKI Jan, ur. 27 XII 1869 w Poznaniu, drukarz, działacz społeczno-narodowy, publicysta. Wieloletni pracownik firmy Karola Miarki (jun.) w Mikołowie i Raciborzu. Od 1913 właściciel wydawnictwa "Gazety Gdańskiej" i drukarni oraz do 1925 księgarni nakładowej w Gdańsku (ongis własność Bernarda Milskiego). Był szykanowany przez władze pruskie. Odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Polonia Restituta. W czasie wojny wysiedlony do Łodzi, zm. tam 24 XI 1941.

SPKP (A. B u k o w s k i); Działacze polscy i przedstawiciele RP w Wolnym Mieście Gdańsku. Gdańsk 1974 s. 122-133 (A. Romanow, fot.); M. P e l c z a r: Książka polska obrońcą polskości w Wolnym Mieście Gdańsku. [W:] Z. N o w a k, D. M a j k o w s k a, M. P e l c z a r: Książka polska w dawnym Gdańsku. Gdańsk 1974; T e n ż e: Księgarstwo gdańskie w wieku XIX i pierwszej połowie XX wieku. [W:] Księgarstwo gdańskie dawniej i dziś. Gdańsk 1980 s. 36, 39; E. K o h n k e: Wydawcy i księgarze w Wolnym Mieście Gdańsku. W Kręgu Książki 1985 z. 3 s. 40.

KWIATKOWSKI Marian, ur. w 1889. Był, być może, współwłaścicielem wraz z bratem Michałem księgarni "Narodowiec" (założonej przez Michała w 1909) w Herne (Westfalia), a po zakończeniu I wojny świat., po wyjeździe brata do Polski, zarządzał nią; księgarnia została zarejestrowana w 1919 w ZKP w Poznaniu, występowała wówczas pn. "Narodowiec". Później (od 1924?) był jej właścicielem, a także Wydawnictwa "Sztandar Polski" i drukarni w Herne, od 1927 wydawał i redagował dziennik "Naród" (wraz z dodatkiem tygodniowym "Przegląd Katolicki"), jedyny dziennik polski na zachodzie Niemiec (po przeniesieniu do Francji w 1927 przez brata Michała dziennika "Narodowiec", założonego przezeń w 1909). Aresztowany w pierwszych dniach września 1939, wywieziony zapewne do obozu koncentr. Sachsenhausen-Oranienburg, zginął w 1941, przypuszczalnie tam.

PSB (ph. Kwiatkowski Michał Franciszek Marian, M. L i p o w i c z o w a); Prz. Księg. 1918/19 s. 213; Leksykon Polactwa w Niemczech. W. 1973 szp. 172, 525, 620; W. C h o j n a c k i: Księgarstwo polskie w Westfalii i Nadrenii do 1914 roku. Stud. Pol. 1981 T. 4 s. 203 (dot. Michała Kwiat-

kowskiego); 210; M. C y g a ń s k i: Hitlerowskie prześladowania przywódców i aktywu Związku Polaków w Niemczech w latach 1939-1945. Prz. Zach. 1984 R. 40 nr 4 s. 55, 57, 58 i nadb. // Arch. SPKP: Informacje Wojciecha Chojnackiego z 1978.

KWICZALA Karol, ur. 27 VI 1882 w Tarnowie. Przez dłuższy czas pracował jako księgarz i drukarz. Co najmniej od 1922 do 1941 był właścicielem księgarni i drukarni w Tarnowie, wydawał powieści sensacyjne. W czasie okupacji działacz konspiracyjny, aresztowany przez gestapo 7 III 1941 pod zarzutem drukowania nielegalnych ulotek, więziony przez rok w więzieniu tarnowskim, zginął 22 III 1942 w obozie koncentr. w Oświęcimiu).

SPKP (J. S t ą s i e k); A. P i e t r z y k o w a: Region tarnowski w okresie okupacji hitlerowskiej. W. 1984 (w indeksie imię cyt. błędnie: Kazimierz).

KWIECIŃSKI Antoni, pracował w księgarni Ignacego Rzepeckiego w Warszawie, co najmniej od 1931 był współwłaścicielem (z Mikołajem Mazurkiewiczem, zob. i Władysławem Babiczem) księgarni z wypożyczalnią książek pf. A. Kwieciński i S-ka tamże, następnie kierownikiem oddziału "Naszej Księgarni" w Katowicach. Zginął we wrześniu 1939.

Olszewicz; Prz. Ksiąg. 1927 s. 117, 152, 153 (fot. zbior.), 1931 s. 47, 1934 s. 139, 1946 s. 63; Pazyra; Dippel s. 275; Księgarz 1983 nr 1 s. 46, nr 4 s. 37.

LACHOWSKA Maria, w czasie okupacji była kierowniczką księgarni Spółdzielni Księgarsko-Wydawn. "Libraria Nova" przy Rynku Starego Miasta w Warszawie; uczestniczyła w tajnym rozpowszechnianiu książek zakazanych. Zginęła w czasie powstania warsz.

C. G u t r y: Pamiątnik. [W:] Walka o dobra kultury. T. 2, W. 1970; S. M a l a w s k i: "Libraria Nova" (2). Księgarz 1978 nr 4 s. 16, 18.

LASKOWSKI Mieczysław, w 1937-39 był wraz z żoną Heleną współwłaścicielem księgarni w Nasielsku. Aresztowany i zamordowany przez hitlerowców.

Prz. Ksiąg. 1939 s. 182 // Arch. SKP: Materiały Komisji Weryfik. - FP/17 poz. 499; Informacje wdowy Heleny.

LEITGEBER Zygmunt Kazimierz, ur. 2 V 1886 w Poznaniu. Syn Jarosława, właściciela księgarni i wydawcy w Poznaniu. Uczęszczał do gim-

nazjum w Poznaniu, następnie praktykował w księgarni ojca i w księgarni Bernarda Połonieckiego we Lwowie. Brał udział w I wojnie świat., Powstaniu Wielkopolskim i wojnie 1920. Od 1927 prowadził księgarnię ojca, po jego śmierci (22 V 1933) został jej właścicielem. Wiceprezes Koła Poznańsko-Pomorskiego ZKP. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi. W marcu 1940 księgarnia została przejęta przez Niemca, L., pozbawiony też mieszkania, chory, pracował w niej jako pomocnik. Zm. 24 VII 1940 w Poznaniu.

PSB (ph. Leitgeber Jarosław Saturnin, W. S o b k o w i a k, drugie imię błędnie: Stanisław); SPKP (W. S o b k o w i a k); Dippel wg ind. i s. 273; Rutowska s. 108.

LESZCZYŃSKI Stanisław, ur. w 1863 w Lesznie, działacz niepodległościowy, burmistrz Krasnegostawu. W 1913-43 był tam właścicielem księgarni. Zm. 21 II 1943 w Krasnymstawie.

SPKP. Suplement (I. T r e i c h e l),

LEWANDOWSKI Jan, ur. 27 XII 1894 w Tucholi, dziennikarz. Od ok. 1925 był kierownikiem filii poznańskiej Spółki Pedagogicznej, Tow. Akc. w Tucholi, w 1928 nabył ją na własność i prowadził do 1939 pf. Jan Lewandowski, dawn. Spółka Pedagogiczna, Drukarnia i Księgarnia. Wydawca i redaktor "Głosu Tucholskiego" (1929-39). Aresztowany przez hitlerowców, rozstrzelany w egzekucji zbiorowej 24 X 1939 w lesie k. Rudzkiego Mostu pod Tucholą.

SPKP. Suplement; W. J a s t r z ę b s k i: Terror i zbrodnia. Eksterminacja ludności polskiej i żydowskiej w rejencji bydgoskiej w latach 1939-1945. W. 1974 s. 140 // Arch. SKP: Pismo Zarządu Okręgu SKP w Bydgoszczy z 11 VI 1982.

LEWÓWNA Marta, ur. w 1914, bibliotekarka. Studentka Studium Pracy Społeczno-Oświatowej Wydziału Pedagogicznego WWP w Warszawie. Pracowała w księgarni Jakuba Mortkowicza tamże. W czasie okupacji działała w "komórce więziennej" ZWZ (powstałej w 1940 do kontaktów organizacyjnych z Pawiakiem i innymi więzieniami). Zginęła w lokalu konspiracyjnym przed powstaniem warsz.

Służ. Społ. 1946 R. 1 nr 1/4 s. 95 (Straty); H. M o r t k o w i c z - O l c z a k o w a: Pod znakiem kłosa. W. 1962; W. B a r t o s z e w s k i: Warszawski pierścień śmierci 1939-1944. [Poznań] 1967.

LICHACZEWSKI Witold, ur. 25 V 1904 w Warszawie, działacz socjalistyczny. Ukończył szkołę handlową. Od 1925 praktykował, a następnie pracował w księgarstwie, w 1929-44 w księgarni "Naszej Księgarni"

w Warszawie, w czasie okupacji był jej kierownikiem; w 1936 organizował oddział "Naszej Księgarni" w Wilnie. Członek OM TUR, Czerwonego Harcerstwa i PPS. Przewodniczący Oddziału Warsz. Związku Zaw. Pracowników Księg. w Polsce. W czasie okupacji zabezpieczał i rozprowadzał książki zakazane, m. in. podręczniki szkolne. Działał w tajnej Tymczasowej Radzie Księgarstwa, był instruktorem w Wojskowej Organizacji Socjalistycznej. Aresztowany 12 I 1943 i zwolniony, brał następnie udział w powstaniu warsz. 1944. Wywieziony po powstaniu do obozu koncentr. Neuengamme k. Hamburga, zm. w kolumnie robotniczej obozu 17 XII 1944 w Kaltenkirchen.

PSB (J. Kaczanowska, błędna data ur.: 25 I 1904); SPKP (F. Pieczętkowski).

LINDEMAN Wacław. Był pracownikiem księgarni Ferdynanda Hoesicka w Warszawie i co najmniej od 1899 wieloletnim pracownikiem księgarni Gebethnera i Wolffa tamże, kierownikiem (przed i zapewne po I wojnie świat.) działu pism zagranicznych. Członek zarządu Kasy Przewodności i Pomocy Warsz. Pomocników Księgarskich. Zm. w czasie wojny.

F. Hoesick: Dom rodzicielski. T. 1. Kr. 1935 s. 57; T. Męczyński: Wspomnienia księgarza z lat 1907-1914. Prz. Nauk Hist. Społ. 1956 T. 7 s. 490; Księgarz 1970 nr 4 s. 59 (S. Szpinger: Moje pierwsze lata w księgarstwie), 1974 nr 4 s. 56; Tenże: Na szerokiej drodze. Łódź 1974 s. 81; Dippel wg ind. i s. 275.

LINDENFELD Henryk, zoolog. Kształcił się na UW. W 1903-12 był współwłaścicielem księgarni pf. G. Centnerszwer i Sp. (J. Mortkowicz i H. Lindendorf) w Warszawie. Prowadził już wówczas działalność wydawn. na własny rachunek; kontynuował ją, gł. w zakresie nauk przyr., co najmniej do 1918. W czasie I wojny świat. podjął pracę w księgarni L. Fiszer (jun.) w Warszawie. O dalszym okresie jego życia brak danych. Zm. w podeszłym wieku w getcie warsz.

SPKP. Suplement (I. Treichel); M. Mlekicka: Jakub Mortkowicz księgarz i wydawca. Wr. 1974 s. 14, 17-20; H. Kroszczor: Kartki z historii Żydów w Warszawie XIX-XX w. W. 1979 s. 132-133.

LIPiŃSKI Stefan, ur. w 1922. Pracownik księgarni M. Arcta w Warszawie. Aresztowany w 1940, więziony od 9 XI t. r. na Pawiaku, wysłany 28 V 1941 do obozu koncentr. w Oświęcimiu, gdzie zginął.

Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra; L. Wanałt: Za murami Pawiaka. Wyd. 5. W. 1972 s. 116, 507, wyd. 6. W. 1985 s. 90, 418; Dippel s. 276; R. Do-

m a ń s k a: Pawiak, więzienie gestapo. W. 1978 s. 107, 156; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

LISOWSKA Justyna z d. Dygasińska, ur. w 1856 we wsi Niegosławice k. Pińczowa. Ukończyła pensję i kursy żeńskie. Od 1895 do śmierci była współwłaścicielką, a wkrótce właścicielką księgarni w Warszawie, prowadziła działalność wydawn. Zm. w listopadzie 1939 w Warszawie. Była matką Bronisławy Hanickiej (zob.).

SPKP (S. K o t a r s k i).

ŁOCHYŃSKI Bolesław, ur. 22 XI 1914 w Obornikach. Pracował w księgarni Spółki Pedagogicznej w Poznaniu. W czasie okupacji działacz konspiracyjny, aresztowany w styczniu 1941, więziony m. in. w Fortcie VII, skazany na karę śmierci i ścięty 16 IX 1942 w więzieniu przy ul. Młyńskiej w Poznaniu.

Prz. Księg. 1946 s. 8 (nazwisko cyt. błędnie: Łodziński); Pazyra (nazwisko jw.); Księgarz 1983 nr 1 s. 46 (nazwisko jw.) // Arch. SPKP: Biogram, J. Jachowski.

ŁOPIEŃSKI Henryk, ur. 14 I 1884 w Warszawie. Ukończył 5 klas gimnazjum. Od 1901 praktykował w księgarstwie, następnie pracował w firmie L. Idzikowski w Kijowie, w Księgarni Naukowej we Lwowie i u Gebethnera i Wolffa w Łodzi. W 1932-37 był współwłaścicielem Księgarni Pedagogicznej we Lwowie, później założył tam własną księgarnię, zlikwidowaną po wybuchu wojny. Członek zarządu Koła Lwowskiego (Małopolsko-Wołyńskiego) ZKP, wykładowca na kursach dla praktykantów księgarskich. Zbierał materiały do historii księgarstwa polskiego, częściowo ogłoszone ("Przegląd Księgarski" 1939). Zm. 9 VI 1943 we Lwowie.

SPKP (F. P i e c z ą t k o w s k i); Dippel wg ind. i s. 276 (po s. 112 fot. zbior.).

ŁOSKOCZYŃSKI Władysław, ur. w 1870 (1876?). Pracownik firmy Gebethner i Wolff w Warszawie. Zm. w wieku 71 lat 23 I 1941 (23 I 1947?) w Warszawie (obie wersje dat: ur. i śmierci pochodzą od A. Wolińskiego).

Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra; Dippel wg ind. s. 276 (imię cyt. błędnie: Józef); Księgarz 1983 nr 1 s. 46 // Arch. SKP i Arch. SPKP: Sygn. B 259 (kserokopia): Lista zmarłych księgarzy pochowanych na cmentarzach warsz., oprac. przez Alfreda Wolińskiego; Arch. SPKP: Informacje A. Wolińskiego z 1962.

LUKASIEWICZ Leon, w 1930-39 właściciel księgarni w Trzemesznie. Zginął w obozie.

Prz. Księg. 1931 s. 11, 1939 s. 157, 1946 s. 63 (nazwisko cyt. błędnie jako: Łukasiewicz A.); Spis księgarń zarejestrowanych w Związku Księgarzy Polskich, 1938, maszyn. s. 68; Pazyra (nazwisko jw.); Dippel s. 276 (nazwisko jw.); Księgarz 1983 nr 1 s. 46 (nazwisko jw.).

ŁYSAKOWSKI Tadeusz, pracownik Księgarni Św. Wojciecha w Lublinie. Poległ na wojnie (zapewne we wrześniu 1939).

Żynda wg ind. i tabl. po s. 60.

MAJ Stanisław, ur. 13 XII 1896. Księgarz w Nowym Mieście. Zginął 13 I 1941 w obozie koncentr. w Dachau.

E. C h a r t: Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym Dachau. Dachau 1946.

MAKOWSKI Karol, w początkach lat 20. uczył się w szkole wieczorowej i odbywał jednocześnie praktykę, a następnie pracował w firmie Gebethner i Wolff w Warszawie. Zm. młodo 10 II 1943 w Warszawie.

Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra; Księgarz 1972 nr 2 s. 61 (W. M a s z o w i e c k i: Praktykanckie wspominki z refleksją), 1983 nr 1 s. 46; Dippel s. 276 // Arch. SKP i Arch. SPKP; Sygn. B 259 (kserokopia); Lista zmarłych księgarzy pochowanych na cmentarzach warsz., oprac. przez Alfreda Wolińskiego.

MAKOWSKI Zygmunt Edward, pochodził z rodziny ziemiańskiej. Uczył się w gimnazjum w Kielcach i w Warszawie oraz w warsz. Szkole Handlowej im. Leopolda Kronenberga. Od 1894 praktykował, następnie do końca 1907 pracował w księgarni S. Arcta w Warszawie, później, do końca 1917, w księgarni pf. E. Wende i Sp. tamże, i z kolei, co najmniej do 1934, w filii I warsz. Księgarni Gebethnera i Wolffa jako kierownik działu zagranicznego. Współorganizator i wieloletni członek zarządu Kasy Przewodności i Pomocy Warsz. Pomocników Księgarskich. Zm. 25 V 1943 w Warszawie.

Olszewicz (data śmierci: 1942); Przew. Bibliogr. 1902 s. 104, 1913 s. 81, 1914 s. 73; Książka 1906 s. 29-30; Księgarz 1919 nr 1 s. 9; Prz. Księg. 1934 s. 143 (40-lecie pracy), 1946 s. 8; L. F i s z e r; Wspomnienia starego księgarza. W. 1959 s. 52-53; S. A r c t: Okruchy wspomnień. W. 1962; Pazyra (data śmierci: 1942); Dippel s. 276 // Arch. SKP i Arch. SPKP; sygn. B 259 (kserokopia); Lista zmarłych księgarzy pochowanych na cmentarzach warsz., oprac. przez Alfreda Wolińskiego.

MALICKI Wacław, ur. w 1886. Od ok. 1920 do 1939 był właścicielem drukarni z introligatornią i księgarnią w Nakle n. Notecią (pow. Wyrzysk). Był redaktorem odpowiedzialnym (za dział nieurzędowy) "Orędownika Powiatowego" dla pow. wyrzyskiego, wydawanego w Nakle (1920-39, zmieniającego dwukrotnie tytuł na: "Orędownik Urzędowy Powiatu Wyrzyskiego" i "Głos Krajny. Orędownik Powiatowy"), okresowo jego nakładcą i wydawcą. W czasie okupacji uwięziony, rozstrzelany późną jesienią 1939 w jarze Grabówka k. Wyrzyska lub na cmentarzu ewangelickim w Wyrzysku.

Krajna i Nakło. Studia i rozprawy. Nakło (1926) s. 257; Prz. Księg. 1927 s. 348, 1929 s. 125, 221, 1933 s. 135; Bibliografia czasopism pomorskich. Województwo bydgoskie. Pod red. H. Baranowskiego. Toruń 1960 poz. 738; W. J a s t r z ę b s k i: Terror i zbrodnia. Eksterminacja ludności polskiej i żydowskiej w rejencji bydgoskiej w latach 1939-1945. W. 1974.

MARKS Szymon, kierownik księgarńi spółdzielczej pn. Składnica Nauczycielska w Łukowie. Aresztowany przez gestapo w 1941, zamordowany w więzieniu w Rydzyńniu.

S. M a l a w s k i: Księgarskie konspiracje. W. 1966; M. Z i ę b a, Dzięki spółdzielczej solidarności. [W:] Wspomnienia działaczy spółdzielczych. T. 4; Lata okupacji 1939-1945. W. 1966 s. 340; Pazyra; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

MAZGAŁO Henryk, pracownik księg., zginął w obozie koncentr. w Oświęcimiu.

Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra; Dippel s. 276; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

MAZURKIEWICZ Mikołaj, był wieloletnim pracownikiem (istniejącej w 1898-1911) księgarńi Kaspra Wojnara w Krakowie (i mężem jego wychowawcy), ok. 1919 - kierownikiem księgarńi Jana Czerneckiego w Warszawie, później zapewne pracował w księgarńi K. Wojnara tamże (istniała 1922-34). Ok. 1934 był właścicielem księgarńi w Warszawie (z Antonim Kwiecińskim, zob. i Władysławem Babiczem). W 1939, po śmierci Karola Szyllinga (25 VI t. r.), został kierownikiem jego księgarńi i był nim jeszcze w czasie okupacji. Działacz (przed I wojną świat.) Stow. Polskich Współpracowników Księg. w Krakowie. Zm. w 1945, jeszcze (wg Dippla) w czasie wojny, w miejscowości podwarsz.

Księgarz 1919 nr 1 s. 8, nr 2 s. 8; Prz. Księg. 1934 s. 139; Księgarz 1964 nr 2 s. 81-82 (F. P i e c z ą t k o w s k i); Dippel s. 276 // Arch. SPKP: Informacje Feliksa Pieczętkowskiego.

MICHALSKI Czesław, syn Jana (zob.). Od 1935 pracował jako redaktor w dziale wydawn. księgarni firmy Trzaska, Evert i Michalski w Warszawie. W czasie kampanii wrześniowej 1939 dostał się do niewoli niemieckiej i jako podporucznik przebywał w Oflagu VI B i VI E. Ujęty w czasie ucieczki podkopem, został osadzony w więzieniu i tam w 1942 rozstrzelany.

PSB (ph. Michalski Jan, F. P i e c z ą t k o w s k i); Księgarz 1960 nr 11/12 wkładka s. 6 (M. Ł u s a k o w s k a: Księgarnia Trzaski, Everta i Michalskiego 1920-1959 r.), 1983 nr 1 s. 46.

MICHALSKI Jan, ur. 16 IV 1889 w Tomaszowie Mazowieckim. Przerwał naukę w okresie strajku szkolnego i od 1905 praktykował, a następnie pracował w księgarstwie. W 1919-44 był współwłaścicielem i członkiem zarządu firmy księgarsko-wydawn. Trzaska, Evert i Michalski w Warszawie, jednej z czołowych w tym czasie; kierował sprawami wydawn. Członek zarządu ZKP i PTWK oraz członek honorowy Klubu Sprawiedliwych Księgarzy. W czasie okupacji brał udział w pracach działających tajnie PTWK i Tymczasowej Rady Księgarstwa. Po powstaniu warsz. wywieziony do obozu koncentr. w Dachau, zm. z wycieńczenia w czasie ewakuacji więźniów 16 III 1945 we Frankfurcie n. Menem. Ojciec Czesława (zob.).

Olszewicz (tu imiona: Jan Nepomucen); SPKP (F. P i e c z ą t k o w s k i); PSB (T e n ń e); Prz. Księg. 1946 s. 7; Księgarz 1962 nr 9/10 wkładka s. 14; Pazyra wg ind. ph. Michalski Jan i Michalski Jan Nepomucen; Dippel wg ind. i s. 276 (po s. 136 fot. zbior. - 4).

MIETKE Wilhelm, ur. 28 IV 1864 w Warszawie. Ukończył 6 klas gimnazjum tamże. W 1890-1944 był właścicielem księgarni ewangelicznej w Warszawie, wydawał tanie książki i broszury religijne w wysokich nakładach, kolportował je do Rosji, Kanady, USA. Zginął od bomby lotniczej w czasie powstania warsz. 16 IX.

SPKP (J. M i t k i e w i c z).

MIKULSKI Tadeusz Jan Marian, ur. 18 X 1891 w Krakowie. Ukończył gimnazjum w Krakowie, studiował malarstwo w Niemczech. W 1921-23 był współwłaścicielem, a w 1923-39 właścicielem księgarni w Katowicach, prowadził działalność wydawn. Członek zarządu Koła Śląskiego ZKP. W czasie okupacji był współwłaścicielem księgarni Celestyna Basińskiego w Krakowie, działał w konspiracji. Aresztowany 8 II 1943, osadzony w więzieniu przy ul. Montelupich, zginął 25 III 1943 w obozie koncentr. w Oświęcimiu.

SPKP. Supplement (I. T r e i c h e l); Księgarz 1983 nr 4 s. 37 (K. S i e r m o n t o w s k i).

MISZEWSKI Stanisław, ur. w 1874 w Rogoźnie (pow. Płock). Ukończył gimnazjum w Płocku. Od 1895 pracował w księgarstwie. W 1906-12 był właścicielem księgarni w Łodzi, prowadził działalność wydawn. (m. in. książki w języku esperanto). Następnie był kierownikiem księgarni Gebethnera i Wolffa w Łodzi (do 1928), jednocześnie współwłaścicielem drukarni (do 1930), później pracował jako urzędnik. Zbierał materiały do dziejów księgarstwa łódzkiego. Zm. 26 XI 1942 w Warszawie.

SPKP (J. J a w o r s k a).

MOCZUŁO Dyonizy, pracownik umysłowy Księgarni Św. Wojciecha w Wilnie. Zginął w obozie koncentr.

Żynda wg ind. i tabl. po s. 60.

MONGIRD Jadwiga, pracownik księg., zm. w czasie wojny.

Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

MOTYL Kazimierz, pracował w księgarni Gebethnera i Wolffa w Krakowie (1929-30), a w czasie okupacji w księgarni pf. T. Gieszczykiewicz tamże. Aresztowany w 1941, zginął w 1944 w obozie.

Księgarz 1979 nr 1 s. 26 (K. S i e r m o n t o w s k i: W szponach gestapo), 1983 nr 4 s. 37 (T e n ż e) // Arch. SPKP: Sygn. B 137; Informacje Konrada Siermontowskiego.

MURZYŃSKA Urszula, ur. 11 VIII 1895. Od ok. 1922 pracownica "Książnicy-Atlas" we Lwowie, od 1929 główna księgowa w Biurze Zarządu Gł. ZKP w Warszawie. W czasie okupacji główna księgowa "Książnicy-Atlas" w Warszawie i jednocześnie (na połowie etatu) ZKP. Działaczka konspiracyjna (AK), aresztowana przez gestapo w kwietniu 1941, więziona do sierpnia t. r. w Radomiu, skąd została wywieziona do obozu w Ravensbrück, a ok. 1943/44 - do Neubrandenburga (zapewne do filii obozu Ravensbrück); tu, zatruta ołowiem, ciężko chora, została skierowana 3 II 1944 do obozu koncentr. na Majdanku; zm. w czasie tego transportu w lutym 1944 (urzędowy akt zgonu wystawiono z datą 1 III 1944).

Prz. Księg. 1946 s. 63; W. D o b a c z e w s k a: Kobiety w Ravensbrück. W. 1946 Dedykacja s. 7; Pazyra; Dippel wg ind. i s. 276; Księgarz 1983 nr 1 s. 46 // Arch. SKP: Listy brata Tytusa Murzyńskiego z 4 III 1983 (w zał. 2 fot.) oraz koleżanki Jadwigi Lüdeckè.

NAGŁOWSKI Jan, ur. 22 I 1900 w Częstochowie. Syn Tomasza Antoniego, właściciela hurtowni książek, introligatorni, drukarni i księgarni w Częstochowie. W 1918 ukończył tam gimnazjum. Od 1920 pracował w firmie ojca, po jego śmierci (26 IX 1930) został współwłaścicielem i prowadził wraz z bratem Władysławem odziedziczoną księgarnię, rozwinął niewielką działalność wydawn. Aresztowany w ramach akcji AB, osadzony w więzieniu w Częstochowie 4 VI 1940, został rozstrzelany w egzekucji zbiorowej 3 VII 1940 we wsi Apolonka w pobliżu Janowa k. Częstochowy.

SPKP (S. K o t a r s k i); J. P i e t r z y k o w s k i: Hitlerowcy w Częstochowie w latach 1939-1945. P. 1959 s. 71, 245 (błędnie cyt. miejsce śmierci: Olsztyn k. Częstochowy, powtarzane następnie w innych źródłach); T e n Ź e: Cień swastyki nad Jasną Górą. Katowice 1985 s. 51-52, 228, 233 (wyjaśnienie dot. miejsca śmierci: Apolonka k. Częstochowy, a nie Olsztyn); K. S p a ł e k: Zarys dziejów księgarstwa w Częstochowie do roku 1950. Roczn. Bibl. 1973 s. 221, 223, 226 (fot.), 228 (fot. nagrobka N. na cmentarzu na Kulach w Częstochowie, miejsce śmierci: Apolonka, błędna - wytarta? - data śmierci: 3 V 1940), 235; Dippel wg ind. 1 s. 276 (błędne daty).

NEUMILLER Karol, co najmniej od 1918 do 1939 był właścicielem księgarni w Łodzi, podejmował działalność wydawn. Wiceprezes Koła Łódzkiego ZKP. Zginął w 1944 w czasie likwidacji getta w Łodzi.

Prz. Księg. 1918/19 s. 25, 45, 208, 1926 s. 476, 1930 s. 102, 220, 1934 s. 111, 1936 s. 53, 1937 s. 66, 1939 s. 157, 1946 s. 63; L. S t o l a r z e w i c z: Materiały do bibliografii literacko-kulturalnej Łodzi. Łódź 1937 s. 24; Pazyra; Dippel s. 276; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

NOWAK Józef, ur. w 1882 w Wadowicach. W 1910-39 był właścicielem księgarni polskiej i drukarni w Orłowej (Czechosłowacja), miał filie w Boguminie i Karwinie; prowadził także Polskie Wydawnictwo Kalendarzy przeznaczonych dla Polaków na Śląsku czeskim. Działacz polonijny, radny mjejski w Orłowej. Zamordowany wraz z synem przez hitlerowców w 1940, zapewne w Olbrachcicach k. Cieszyna, albo rozstrzelany 18 IX 1939.

SPKP (C. K w i e c i e Ń) // Arch. SPKP: Informacje Alojzego Targa z 1965.

OBSTÓWNA Maria, ur. ok. 1885. Długoletnia pracownica księgarni Romana Czarlińskiego w Gdańsku. Od 1925 była właścicielką księgarni polskiej tamże (zarejestrowanej w ZKP w Warszawie w 1934),

którą 1 IX 1939 zamknęła i wyjechała z Gdańska. Zm. w czasie okupacji.

SPKP. Suplement (M. P e l c z a r); W Kręgu Książki 1985 z. 3 s. 35, 36, 40.

PALIŃ Julian, ur. ok. 1894. Co najmniej od 1918 był przez wiele lat pracownikiem firmy Gebethner i Wolff w Warszawie. Działacz Związku Polskich Pracowników Księgarskich, członek Klubu Sprawiedliwych Księgarzy. Zm. 14 XI 1940 w Warszawie.

Księgarz 1919 nr 1 s. 8, 9; Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra; Księgarz 1962 nr 9/10 wkładka s. 14, 1974 nr 2/3 s. 46, 1983 nr 1 s. 46; Dippel wg ind. i s. 276 // Arch. SKP i Arch. SPKP: Sygn. B 259 (kserokopia): Lista zmarłych księgarzy pochowanych na cmentarzach warsz., oprac. przez Alfreda Woźnińskiego.

PETRYKIEWICZ Władysław, ur. 24 XI 1903 w Jaśle, nauczyciel, działacz lewicowy Związku Nauczycielstwa Polskiego, prezes Okręgu ZNP w Lublinie. Prezes spółdzielni księgarsko-papierniczej tamże, w czasie okupacji kierował lubelską księgarnią spółdzielczą. Aresztowany przez gestapo 12 V 1941, zginął 8 II 1942 w obozie koncentr. w Oświęcimiu.

PSB (R e d.); S. M a l a w s k i: W kleszczach okupacji (Z działalności księgarni spółdzielczych). Księgarz 1965 nr 2 s. 75; T e n ą e: Księgarskie konspiracje. W. 1966; Pazyra.

PFEIFFER Waldemar Włodzimierz, ur. 25 XI 1890 w Płocku, bibliofil, esperantysta. Ukończył szkołę w Płocku. Od 1904 praktykował, a następnie pracował w księgarni pf. L. Fieser w Łodzi, zorganizował jej filię w Katowicach, od 1925 był prokurentem firmy Łódzkiej; pozostał w niej po nabyciu księgarni (1932) przez S. Seipeltównę do 1939. Prezes Koła Łódzkiego ZKP, członek zarządu Oddziału Łódzkiego Polskiego Tow. Esperantystów, członek Tow. Bibliofilów w Łodzi. Gromadził zbiory dot. Łodzi (druki, fotografie, które sam wykonywał) oraz materiały do dziejów księgarstwa łódzkiego. Prowadził kronikę Łodzi i ruchu esperanckiego w Łodzi, spisana w języku esperanto (8 tomów). W czasie okupacji przed i podczas akcji niszczenia księgarni polskich w Łodzi rozsyłał masowo, bezpłatnie książki polskie różnym odbiorcom. Zm. 25 VI 1941 we wsi Szczawin k. Sgierza.

SPKP (A. Ż e b r o w s k a); PSB (T a ń); J. B. N y c e k: Ludzie i książki. Słownik biograficzny ludzi książki i pióra województwa płockiego. Płock 1983 (po s. 170 fot.); J. R o g o z i ń s k i: Losy książki pol-

skiej i księgarstwa pod okupacją niemiecką w Łodzi. Prz. Księg. 1946 s. 93; J. Dunin, W. Wieczorek: Towarzystwo Bibliofilów w Łodzi 1927-1939. Łódź 1962 s. 257, 260; J. Janiak: Kronika de nia Lodza esperantujo. Listy Bibliof. 1974 s. 54-58.

PIENIĘŻNY Seweryn, ur. 25 II 1890 w Olsztynie, drukarz, publicysta, działacz narodowy warmiński. Syn Seweryna (zm. w 1905) i Joanny (zm. w 1929) Pieniężnych, właściciele drukarni, wydawnictwa "Gazety Olsztyńskiej" i księgarni w Olsztynie. Ukończył 4 klasy gimnazjum w Olsztynie. Brał udział w I wojnie świat. W 1918 objął zarząd firmy, rozwinął drukarnię, wydawał nadal "Gazetę Olsztyńską" (i był okresowo jej redaktorem lub redaktorem odpowiedzialnym) oraz inne czasopisma i książki polskie, otworzył w 1920 drugą księgarnię (pierwszą prowadziła matka); od 1929 był jedynym właścicielem firmy; mimo szykan władz hitlerowskich utrzymał ją do wybuchu wojny. Aresztowany 7 IX 1939 został rozstrzelany 24 II 1940 w obozie koncentr. w Hohenbruch k. Królewca.

SPKP (W. Chojnacki); PSB (J. Chłosta); T. Oracki: Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla XIX i XX wieku (do 1945 roku). W. 1983; J. Chłosta: Księgarnia "Gazety Olsztyńskiej". Kom. Mazur. Warm. 1977 nr 1 (135) s. 73-80; Tenże: Seweryn Pieniężny 1890-1940, redaktor i wydawca spod znaku Rodła. Olsztyn 1980 (fot.).

PLEWIŃSKI Jan, od ok. 1920 do 1940 kierownik księgarni nauczycielskiego Spółdzielczego Stowarzyszenia "Ognisko" w Sandomierzu. Zm. w 1940.

SPKP (ph. Patkowski Aleksander Kazimierz, S. Wojciechowski); W. Pawlakowa (córka J. Plevińskiego): Ze wspomnień o Aleksandrze Patkowskim. [W:] A. Patkowski: W hołdzie dla ziemi rodzinnej W. 1958 s. 310.

PLISZCZYŃSKI Stanisław, w 1927-30 sekretarz Redakcji "Przeglądu Księgarskiego", organu ZKP oraz autor ogłaszanych w tym okresie artykułów także. Zm. w 1943.

Prz. Księg. 1927 s. 584, 1928 s. 629, 1930 s. 328 // Arch. SPKP: Informacje Feliksa Pęczatkowskiego z 1963.

PODDEBSKI Henryk, fotografik. Jego fotografie (widoki, obiekty, sceny warsz.), zamieszczane od 1915 w czasopismach warsz. i pozawarsz., stanowią cenną dokumentację ikonograficzną Warszawy (negatywy zachowane gł. w Muzeum Hist. m. st. Warszawy). Co naj-

mniej od 1914 pracował w księgarni Gebethnera i Wolffa w Warszawie. Członek zarządu Związku Zaw. Pracowników Księg. w Warszawie. W czasie okupacji zamordowany w drodze do obozu.

Księgarz 1919 nr 2 s. 2, 1921 nr 4 s. 12; T. Męczyński: Wspomnienia księgarza z lat 1907-1914. Prz. Nauk Hist. Społ. 1956 T. 7 s. 491; Księgarz 1974 nr 2/3 s. 47, 1983 nr 1 s. 46; Dippel wg ind. i s. 79, 276 (po s. 24 fot. zbior.); Roczn. Bibl. Nar. 1978 R. 14 s. 165, 166; J. Duro: Muzeum Historyczne m. st. Warszawy 1948-1978. Kron. Warsz. 1979 nr 2 s. 103 // Arch. SPKP: Informacje Klubu Historii Księgarstwa.

POŁONIECKI Bernard, ur. 24 V 1861 we Lwowie. Ukończył gimnazjum we Lwowie. Pracował w księgarniach krajowych i zagranicznych. Od 1889 do końca 1939 był właścicielem Księgarni Polskiej we Lwowie, prowadził działalność wydawn. na dużą skalę, założył własną drukarnię. Był członkiem Zarządu Gł., prezesem Koła Lwowskiego i wiceprezesem Koła Małopolsko-Wołyńskiego ZKP oraz członkiem honorowym Związku. Prezes Stow. Kupców i Przemysłowców Polskich Województw Południowo-Wschodnich RP. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi i Srebrnym Wawrzynem Akademickim PAL. Zm. 1 II 1943 we Lwowie.

SPKP (F. Pieczętkowski); PSB (M. Tyrowicz).

POMARAŃSKI Stefan, ur. 7 IX 1893 w Warszawie, major WP, archiwista, historyk wojskowości. Działacz niepodległościowy, w czasie I wojny świat. walczył w Legionach, był ranny i odkomenderowany do pracy w POW. Był współorganizatorem (1917-18) i współwłaścicielem wraz z bratem Zygmuntem (zob.) Księgarni Polskiej i drukarni w Zamościu; firmę prowadził brat, P. był redaktorem jej wydawnictw. Po uzyskaniu w 1922 doktoratu na UW pracował w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie i Archiwum Skarbowym tamże, następnie był dyrektorem Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych we Lwowie. Odznaczony m. in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Polonia Restituta i Srebrnym Wawrzynem Akademickim PAL. W czasie II wojny świat. internowany na Węgrzech, po wkroczeniu na Węgry Niemców został w marcu 1944 aresztowany przez gestapo, torturowany w śledztwie, zginął 15 XII 1944 w obozie koncentr. w Flossenbürgu.

SPKP (A. Michałowska); PSB (P. Stawicki); J. Zaręba: było i tak. Wr. 1970 s. 198; B. Królikowski: Władomód o bractwach Pomarańskich, zamojskich księgarzach i wydawcach. Roczn. Bibl. Nar. 1978 R. 14 s. 151-179.

POMARAŃSKI Zygmunt, ur. 20 I 1898 w Zamościu, prawnik, kompozytor. W czasie I wojny świat. walczył w Legionach, był komendantem

POW obwodu zamojskiego. Był współorganizatorem (1917-18) i współwłaścicielem wraz z bratem Stefanem (zob.) Księgarni Polskiej (występującej następnie pf. Zygmunt Pomarański i Spółka) oraz drukarni (zapewne wkrótce zlikwidowanej) w Zamościu (wg B. Królikowskiego drukarni Pomarańscy nie założyli). W 1922 był kierownikiem drukarni Sejmiku Zamojskiego. Kierował działalnością księgarni, rozwinął wydawnictwa (prace historyczne i regionalne, m. in. "Kronika Powiatu Zamojskiego" i "Teki Zamojskie"), otworzył (krótkotrwałe) filie księgarni w Hrubieszowie, Krasnymstawie i Włodzimierzu Wołyńskim oraz oddział w Warszawie. Od 1931 pracował poza Zamościem jako komornik sądowy, następnie notariusz. Księgarnia w Zamościu została sprzedana (Lucjanowi Kapickiemu) najpóźniej na początku 1933. P., kapitan rezerwy, w czasie okupacji działacz konspiracyjny ZWZ, aresztowany przez gestapo w lutym 1941, zginął t. r. w obozie koncentr. w Oświęcimiu.

SPKP (J. Staronawski); PSB (Red.); Prz. Księg. 1933 s. 16, 34 (dot. Kapickiego); B. Królikowski: Wiadomość o braciach Pomarańskich, zamojskich księgarzach i wydawcach. Roczn. Bibl. Nar. 1978 R. 14 s. 151-179 (błędna data: 1936 sprzedaży księgarni L. Kapickiemu).

POMERANC Ignacy, ur. w 1903 lub 1904 we Lwowie. Praktykował w firmie H. Altenberg, następnie pracował w Księgarni Naukowej i w Księgarni Polskiej Bernarda Połonieckiego we Lwowie oraz od 1925 w księgarni Jakuba Mortkowicza w Warszawie. We wrześniu 1939 znalazł się we Lwowie, gdzie zginął (wraz z żoną Zofią, pomocnicą buchaltera w firmie J. Mortkowicz, i córeczką), zapewne w getcie lwowskim.

H. Mortkowicz-Olczakowa: Pod znakiem kłosa. W. 1962; Księgarz 1983 nr 1 s. 46 (tu: Zofia Kupiusz-Pomerancowa) // Arch. SKP; Kartoteka Feliksa Pieczętkowskiego.

POSNER Bolesław, pracownik firmy Gebethner i Wolff w Warszawie. Zm. w czasie wojny.

Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra; Dippel s. 276; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

POZNAŃSKI Nachman Natan, ur. w 1873 w Piotrkowie Trybunalskim, drukarz. Od ok. 1903 był właścicielem drukarni i księgarni w Rawie Mazowieckiej, w 1907-12 - księgarni w Częstochowie, następnie, do początku 1940, ponownie drukarni i księgarni w Rawie. Zamordowany przez hitlerowców w 1941.

SPKP (W. Rudź).

PROTSCHKE Wiesław, w czasie okupacji kierownik księgarni Spółdzielni Księgarskiej "Czytelnik" w Krakowie i członek zarządu Spółdzielni. Działacz lewicowy, brał udział w pracy konspiracyjnej prowadzonej w księgarni. Rozstrzelany przez gestapo w listopadzie lub grudniu 1944.

Prz. Księg. 1947 s. 52 (W. Z e c h e n t e r); I. J a k u b i e c: Konspiracyjna działalność spółdzielczości branży księgarsko-piśmienniczo-papierniczej. [W:] Wspomnienia działaczy spółdzielczych. T. 4: Lata okupacji 1939-1945. W. 1966; T e n ż e: Konspiracyjna działalność Spółdzielni Księgarskiej "Czytelnik" w Krakowie w okresie okupacji hitlerowskiej. Roczn. Komis. Nauk Pedagog. 1966 R. 6 s. 118, 127; S. M a l a w s k i: Księgarskie konspiracje. W. 1966 (przed s. 49 fot. zbior.); Pazyra; W. Z e c h e n t e r: Upływa szybko życie. Wyd. 2. T. 2. Kr. 1975; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

PRZEWORSKI Marek, ur. 2 X 1903 w Warszawie, inżynier elektryk. Syn Jakuba, założyciela księgarni i wydawnictwa w Warszawie. W 1930 ukończył Politechnikę Warszawską. Po śmierci ojca (17 II 1935) został współwłaścicielem i kierował (do 1940) Księgarnią i Wydawnictwem J. Przeworskiego. Na początku 1939 zorganizował filię firmy warsz. - wydawnictwo Minerwa w Londynie. W 1936-37 był przez rok członkiem zarządu Koła Warsz. ZKP. Zastrzelony przez gestapowców 8 III 1943 we własnej willi na Saskiej Kępie w Warszawie.

SPKP (F. P i e c z a t k o w s k i); PSB (I. T r e i c h e l).

PRZYJEMSKI Ksawery, ur. 19 IX 1862 w Kępnie. Studia i praktykę księgarską odbył w Akwizgranie. W 1889 pracował w Bibliotece Kórnickiej. W 1890-1939 był właścicielem księgarni pf. A. Cybulski w Poznaniu, prowadził działalność wydawn., zorganizował dział antykwaryczny. Zm. 11 XII 1943 w Poznaniu.

SPKP (I. L i t w i a k); Wielkopolski słownik biograficzny. W.-Poznań 1981 (J. J a c h o w s k i); S. K. P o t o c k i: Współpracownicy Biblioteki Kórnickiej od połowy XIX w. do r. 1924. Pam. Bibl. Kór. 1976 z. 12 s. 242-243; Rutowska s. 108.

PRZYSZCZYPKOWSKI Kazimierz, ur. 18 II 1874 we wsi Jurkowo (pow. Kościan). Od 1919 prowadził wraz z bratem Franciszkiem księgarnię w Nakle n. Notecią pf. F. Przyszczypkowski, a po jego śmierci (11 IV 1933) - sam, do wybuchu wojny. Aresztowany przez gestapo 1 IX 1939, zginął w obozie koncentr.

Prz. Księg. 1918/19 s. 178, 1927 s. 348 (dot. księgarni F. Przyszczypkowskiego) // Arch. SPKP: Biogram, L. Rożdżyński.

RACZKOWSKI Władysław Marek, ur. 24 III 1902 w Lublinie, adwokat. Syn Franciszka, księgarza lubelskiego (zm. w 1947). W 1926 ukończył Wydział prawa UW. W 1925-27 był sekretarzem Redakcji "Przeгляdu Księgarskiego", organu ZKP (publikował też na jego łamach artykuły z zakresu księgarstwa) oraz do 1934 radcą prawnym Związku. Zmobilizowany w 1939 dostał się do obozu jenieckiego w Starobielsku, skąd został przekazany do obozu jenieckiego niemieckiego i jako chory na gruźlicę zwolniony. Zm. 16 V 1944 w Otwocku k. Warszawy.

SPKP (F. Pieczętkowski).

RADWAŃSKI Jan Szczepan, członek Rady Miejskiej m. Ostrow Mazowiecka, naczelnik straży pożarnej tamże, działacz polityczny. Był co najmniej od 1923 do 1939 właścicielem księgarni w Ostrowi. Aresztowany 18 IX 1939 za działalność w Polskim Związku Zachodnim i Związku byłych Żołnierzy Polskich Korpusów Wschodnich, wywieziony do obozu koncentr. w Hohenbruch k. Królewca, zamordowany w kwietniu 1941 w obozie w Działdowie.

Prz. Księg. 1923 s. 35, 1939 s. 200; Ostrow Mazowiecka. Z dziejów miasta i powiatu. W. 1975; L. Z. Radwański: 100 lat służby ochotniczej Straży Pożarnej w Ostrowi Mazowieckiej. Ostrow Mazowiecka 1983 s. 6, 7-8; M. Bartnicka: Od Andrzejewa do Pęcynki 1939-1944. W. 1984 s. 46.

RINGMANÓWNA Anna Julia, ur. w 1873. Pracę zaw. rozpoczęła w 1903. od 1909 (1910?) była współwłaścicielką, a następnie właścicielką księgarni w Dąbrowie Górniczej; sprzedała ją w 1936 i przeniosła się do Warszawy. Współzałożycielka i wiceprzewodnicząca Koła Zagłębia Dąbrowskiego ZKP. W czasie powstania warsz. 1944 chora, została wywieziona do Bochni, gdzie zm. w 1944.

SPKP (H. Wernó); Prz. Księg. 1936 s. 195; Dippel // Arch. SKP: Karta Feliksa Pieczętkowskiego: Informacje Wandy Regulskiej-Musiałowej.

ROWIŃSKI Stefan, ur. 10 VIII 1875 we wsi Mirków (pow. Kępno), działacz narodowy i społeczno-oświatowy. Wydalony za działalność narodową z gimnazjum w Ostrowie Wielkopolskim i więziony, miał świadectwo dojrzałości wręczone uroczystie w niepodległej Polsce. Studiował w akademii handlowej w Lipsku. W 1902-39 był właścicielem księgarni w Ostrowie, od 1903 także drukarni i drugiej księgarni oraz przez kilka lat księgarni w Krotoszynie. Sprowadzał książki zakazane przez cenzurę, rozwinął działalność wydawn., wydawał i redagował "Gazetę Ostrowską". Był prezesem Tow. Czytelń Ludowych na powiat

ostrowski oraz członkiem Zarządu i Rady Gł. Towarzystwa, współzałożycielem Związku Księgarzy Polskich na Rzeszę Niemiecką (1911), pierwszym polskim burmistrzem Ostrowa (1919-20). Odznaczony Orderem Polonia Restituta i Srebrnym Wawrzynem Akademickim PAL. W czasie okupacji ukrywał się, działał w konspiracji. Zm. 27 XI 1943 w Ostrowie.

SPKP (J. J a c h o w s k i); Wielkopolski słownik biograficzny. W.-Poznań 1981 (J. P i e t r z a k); Rutowska s. 108-109.

RUTSKI Kazimierz, ur. 21 VI 1867 w Strzelnicy (pow. Lida). Ukończył szkołę średnią w Nowogródku. Od 1885 praktykował, a następnie do 1919 pracował w firmie J. Zawadzki w Wilnie, ostatnio na stanowisku jej dyrektora. Jednocześnie w 1905-15 był właścicielem księgarni w Kownie. Od 1923 do I 1945 był właścicielem księgarni w Wilnie, prowadził działalność wydawn. (m. in. podręczniki szkolne). Wiceprezes i prezes Koła Wileńskiego ZKP, wiceprezes Zarządu Gł. i członek honorowy Związku. Zginął tragicznie i w osamotnieniu, w rozłące wojennej z najbliższymi, 17 I 1945 w Wilnie.

Olszewicz (błędna data śmierci: 17 I 1944); SPKP (F. P i e c z a t k o w s k i); Dippel wg ind. i s. 276 (po s. 96 fot., po s. 48; 112 (2), 136 (4) fot. zbior.); B. Ż y n d a: Pierwsza ćwierćwiecze mojej pracy. Księgarz 1923 nr 3 s. 36.

RYGIER Henryk Józef, ur. 7 II 1880 w Kaliszu, pedagog, wydawca. Ukończył UW, następnie studiował na UJ. W 1916 był współinicjatorem i współzałożycielem oraz do ok. 1934 członkiem zarządu i faktycznym kierownikiem Polskiej Składnicy Pomocy Szkolnych w Warszawie. Członek zarządu ZKP, przewodniczący Sekcji Składnic i Wytwórni Pomocy Szkolnych Związku, wykładał na Kursach Księgarskich przy Wydziale Pedagogicznym WWP, ogłaszał artykuły w "Przeglądzie Księgarskim". W czasie okupacji więzień Pawiaka, wywieziony 5 X 1943 do obozu koncentr. w Oświęcimiu, gdzie zginął 8 III 1944.

SPKP Suplement (I. T r e i c h e l); Z. N a ł k o w s k a: Dzienniki; T. 1-2. Oprac. H. Kirchner. W. 1975-76; R. D o m a n i s k a: Pawiak, więzienie gestapo. W. 1978.

RZĄDKOWSKI Witold, zastępca kierownika sortymentu w Głównej Księgarni Wojskowej w Warszawie. Zginął w czasie powstania warsz.

Prz. Księg. 1946 s. 63; Pazyra; Dippel s. 277; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

RZEPECKI Ignacy, ur. 14 I 1885 w Gostyninie. Z gimnazjum w Warszawie został wydalony z "wilczym biletem". Od 1903 praktykował, a

następnie pracował w księgarstwie. W 1913-44 był właścicielem (w 1920-28 - współwłaścicielem) księgarni w Warszawie, prowadził działalność wydawn. Był przewodniczącym Kasy Przewodności i Pomocy Warsz. Pomocników Księgarskich, wiceprezesem Koła Warsz. ZKP, wiceprezesem i prezesem (do maja 1940) Zarządu Gł. Związku. W czasie okupacji był członkiem tajnej Tymczasowej Rady Księgarstwa. W czasie powstania warsz. ranny, zginął 2 IX, pchnięty do piwnicy palącego się domu przez oficera niemieckiego, który oddał jeszcze za nim dwa strzały.

SPKP (F. P i e c z ą t k o w s k i); J. B. N y c e k: Ludzie i książki. Słownik biograficzny ludzi książki i pióra województwa płockiego. Płock 1983 (po s. 186 fot.); Pazyra (fot.); Dippel wg ind. i s. 277 (po s. 136 fot. zbior. (1, 3, 4), po s. 176 fot.).

SALZSTEINOWIE, Zalcsztajnowie, potomkowie Geclä Salzsteina, znanego antykwariusza warsz. z ul. Mariensztat (zm. w 1841). Przetrwali trudniąc się antykwarstwem - do II wojny świat. było 10 antykwariuszy o tym nazwisku w Warszawie; zginęli w czasie likwidacji getta warsz. w 1943.

SPKP (W. A. K e m p a).

SAMULOWSKA Marta z d. Nowacka, ur. 29 VII 1857 w Mikołowie (Górny Śląsk). Córka Tomasza Nowackiego, intrologatora, właściciela drukarni i nakładcy w Mikołowie (zm. w 1884), żona Andrzeja Samulowskiego, właściciela księgarni polskiej w Gietrzwałdzie na Warmii. Była współpracownicą męża, a po jego śmierci (10 IV 1928) prowadziła księgarnię, mimo szykan władz hitlerowskich, do początków II wojny świat. W czasie wojny miała być wywieziona do obozu, wstawili się za nią gietrzwałdzianie - Polacy i Niemcy. Zm. 25 II 1942 w Gietrzwałdzie.

SPKP (ph. Samulowski Andrzej, A. B u k o w s k i); PSB (ph. Nowacki Tomasz, W. Z i e l i Ń s k i); T. O r a c k i: Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla XIX i XX wieku (do 1945 roku). W. 1983; J. J a s i Ń s k i: Andrzej Samulowski 1840-1928. Olsztyn 1976 s. 61, 89, 153, 156, tabl. po s. 157 (fot.).

SAWULIS Henryk, pracownik firmy Gebethner i Wolff w Warszawie. Zginął w czasie powstania warsz. lub po powstaniu.

Księgarz 1983 nr 1 s. 46 // Informacje Haliny Pfeiffer-Milerowej wg relacji Zygmunta Gebethnera z 1987.

SCHAEFER Kazimierz, ur. w 1874. W 1898 założył w Piekarach Śląskich Zakład Sztuki Kościelnej, obejmujący m. in. księgarnię, w 1932 (1933?) - jego filię w Katowicach i w 1934 (1937?) - w Chorzowie; w Katowicach prowadził też wydawnictwo. Zm. w 1942.

SPKP. Suplement (ph. Śmiejkowski Jan, M. Śmiejkowska); Prz. Księg. 1937 s. 47, 1939 s. 156; Spis księgarń zarejestrowanych w Związku Księgarzy Polskich, 1938, maszyn., s. 7, 19; T. Ż e r d z i ń s k i: Księgarnie miasta Chorzowa (dawniej Królewskiej Huty) w latach 1922-1939. Pr. Nauk. UŚI. 1970 Nr 6. Pr. Hist. I s. 81-97, zwł. s. 87; T e n ż e: Księgarstwo i księgarnie Katowic w okresie międzywojennym (materiały). Roczn. Katow. 1977 T. 5 s. 63-72, zwł. s. 66; Księgarz 1976 nr 1/2 s. 32 // Arch. SKP: Materiały Komisji Weryfik. - FP/28 poz. 813; Informacje wdowy Gertrudy.

SCHMIDT Mieczysław, ur. w 1911. Pracował jako księgarz już przed wojną, w czasie okupacji był kierownikiem działu nut Komis-Hurtu firmy Gebethner i Wolff w Warszawie. Działacz Związku Zaw. Pracowników Księgarskich w Polsce. Żołnierz oddziału wojskowego księgarzy warsz., ilustrator konspiracyjnej prasy wojskowej (pisma "Zew", 3 numery z września-listopada 1941, a może także pisma "Marsz do Niepodległości"). Rozstrzelany w czasie powstania warsz. w egzekucji na Woli 6 VIII 1944.

Księgarz 1936 nr 1 s. 12; Prz. Księg. 1946 s. 8; Księgarz 1957 s. 39 (Sosnowski: Księgarza), 1971 nr 1 s. 11, 16, 21 (Tenże: Działalność), 1983 nr 1 s. 46; Pazyra; Dippel wg ind. I s. 277; Sosnowski: WOW, s. 6 // Informacje Haliny Pfeiffer-Millerowej wg relacji Stefana Sosnowskiego z 1985.

SCHULZ (Szulc) Cezar, ur. 28 VIII 1873 w Poznaniu. Syn Karola Szulca, założyciela księgarni i drukarni w Kurytybie, pierwszych polskich w Brazylii (zm. w 1907). Jeszcze przed powrotem ojca z Brazylii do kraju (1895) prowadził jego księgarnię, w 1897-1936 był właścicielem całej firmy; wydawał książki polskie. Zm. w 1942 w Kurytybie.

SPKP (W. Chojnacki).

SEIDEN Chaim Dawid, ur. w 1890 w Krasnem k. Rzeszowa. Kuzyn i mąż Marii z d. Seiden (córką Diny Seiden zwanej Zajdenką), współwłaścicielki odziedziczonego po matce antykwariatu w Krakowie przy ul. Szpitalnej (zm. w 1969). Był od 1927 współwłaścicielem Księgarni Powszechnej w Krakowie i od ok. 1930 jej filii w Warszawie oraz wydawcą. W 1942 wyjechał do Budapesztu, gdzie w marcu 1944 został zamordowany przez hitlerowców.

SPKP (ph. Seiden Dina, J. Pachonicki, G. Schmagier).

SENDEROWSKI Czesław, pracownik księgarni Gebethnera i Wolffa w Warszawie do sierpnia 1944. Żołnierz oddziału wojskowego księgarzy warsz., zginął (nie dotarł na punkt koncentracji) w czasie powstania warsz.

Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra; Księgarz 1971 nr 1 s. 12, 21 (Sosnowski: Działalność), 1983 nr 1 s. 46; Dippel wg ind. i s. 277 // Informacje Haliny Pfeiffer-Milerowej z 1985.

SENDEROWSKI Stanisław, pracownik księg., zm. w czasie wojny.

Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra; Dippel s. 277; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

SEREK Kazimierz, pracownik księg., zm. w czasie wojny.

Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

SILCZYŃSKI Władysław, ur. 1 XI 1910 w Warszawie. Praktykę odbył w Domu Książki Polskiej w Warszawie, następnie pracował w księgarni "Nasza Księgarnia" tamże. Działacz Związku Zaw. Pracowników Księgarskich w Polsce. Powołany do służby wojskowej, zginął jako żołnierz WP 25 IX 1939 pod Pomiechówkiem k. Warszawy.

Księgarz 1936 nr 1 s. 12; Prz. Księg. 1939 s. 6, 1946 s. 8; Pazyra; Dippel s. 277; Księgarz 1974 nr 2/3 s. 48; 1983 nr 1 s. 46 // Arch. SKP: Kartoteka Pieczętkowskiego.

SKIBA Mikołaj Bronisław, ur. 2 IX 1886 w Starym Siole k. Rzeszowa. Posiadał wykształcenie średnie. W 1923 otworzył w Szamotułach (Wielkopolska) księgarnię sortymentową i wydawn.; był redaktorem "Gazety Szamotulskiej", wydał własnym nakładem kilka książek. W 1930 przeniósł się do Lwowa, gdzie objął kierownictwo księgarni "Biblioteka Religijna". Zm. w 1942.

Arch. SPKP: Biogram, J. Jachowski.

SŁAPA Jacek, ur. 26 II 1904 w Lusinie k. Krakowa. Kuzyn Aleksandra Słapy, księgarza i wydawcy (zm. w 1964). Ukończył gimnazjum i roczny kurs handlowy. W 1930-40 odbył praktykę i pracował w księgarni Gebethnera i Wolffa w Krakowie, później w księgarni pf. S. A. Krzyżanowski i od 1941 jako kierownik księgarni wdowy po Fryderyku Ebercie, Anny, tamże. Od początku okupacji działacz konspiracyjny AK. Aresztowany 27 IV 1943 w lokalu księgarni, osadzony w więzieniu przy ul. Montelupich, następnie w obozach koncentr. w Oświęcimiu i Buchenwaldzie, zginął 2 II 1945 w Mauthausen.

SPKP. Suplement (F. Pieczatkowski); K. Siermontowski: W szponach gestapo. Księgarz 1979 nr 1 s. 26 // Arch. SPKP: Sygn. B 137, B 241: Informacje Konrada Siermontowskiego z 1973 i 1976.

SOCEWICZ Mikołaj, w czasie okupacji kierownik Spółdzielczej Składnicy Materiałów Piśmiennych w Lubartowie, rozprawdzającej zapewne (podobnie jak inne placówki tego typu wówczas) także książki. Oficer ZWZ, od marca 1942 powołany przez dowództwo do Warszawy, zginął w czasie akcji dywersyjnej jesienią 1942 w okolicach Brześcia.

S. Maławski: Księgarskie konspiracje. W 1966; Pazyra.

SOKOŁOWSKI Tadeusz, ur. 16 VIII 1910, bibliotekarz. Rozpoczął studia w zakresie filologii polskiej na UW. W 1931-39 pracował w bibliotekach warsz. Od 1941 był kierownikiem antykwariatu firmy M. Arct w Warszawie. Ukończył tajny kurs szkoleniowy dla praktykantów zorganizowany w warsz. firmie Gebethner i Wolff. Był jednym z najczynniejszych działaczy tajnej Tymczasowej Rady Księgarstwa. Kontynuował też przerwane studia na tajnym uniwersytecie. W 1942 był więziony na Pawiaku. Oficer AK, brał udział w dostarczaniu broni powstańcom warsz. getta. W czasie powstania warsz. zabrany 4 VIII 1944 do gestapo, zapewne rozstrzelany.

SPKP (Z. Kossonogowa); Prz. Księg. 1946 s. 61 (F. Pieczatkowski: Księgarstwo polskie w czasie wojny i okupacji 1939-1945), 1949 s. 122 (H. Pfeiffer: Szkoła księgarska w czasie okupacji); Walka o dobra kultury. T. 1-2. W. 1970.

STEINBOK (Sztenbok, Sztembok, vel Steinbock?) Józef, przed wojną prowadził sprzedaż dewocjonaliów przy kościele Św. Aleksandra przy placu Trzech Krzyży w Warszawie, a także książek antykwarycznych oraz - w czasie okupacji - książek zakazanych; duży magazyn książek posiadał w mieszkaniu. Na skutek denuncjacji został zastrzelony przez gestapowców w 1943 w swym mieszkaniu.

J. Michalski: 55 lat wśród książek. Wr. 1950 s. 41, wyd. 2. Wr. 1976 s. 60; Z. Rabska: Moje życie z książką. T. 2. Wr. 1964 s. 299-301; Walka o dobra kultury. T. 2. W. 1970 (wspomnienia P. Hniedziewicz, J. W. Gomulickiego, A. Trepińskiego); Księgarz 1978 nr 3 s. 38, 39.

STĘPIEŃ Jerzy, pracownik księgarni M. Arcta w Warszawie. Rozstrzelany w pierwszych miesiącach okupacji w egzekucji zbiorowej w Wawrze k. Warszawy.

Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra; Dippel; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

STOR Mieczysław, pracownik księgarni Jana Idzikowskiego w Bydgoszczy, w 1936 (może wcześniej) nabył ją na własność i prowadził do 1939. Zamordowany przez hitlerowców.

SPKP. Suplement (ph. Idzikowski Jan); Prz. Księg. 1936 s. 154 (likwidacja księgarni J. Idzikowskiego); J. P o d g ó r e c z n y: W służbie książki i prasy polskiej. Bydgoszcz 1978 s. 40, 82.

STURGÓLEWSKI Aleksander Mirosław, przed I wojną świat. pracował w firmie Gebethner i Wolff w Warszawie, później w Głównej Księgarni Wojskowej tamże, od co najmniej 1933 jako zastępca kierownika. Odznaczony za działalność zaw. Srebrnym Krzyżem Zasługi. Zginął 22 X 1944 w obozie koncentr. w Buchenwaldzie.

Olszewicz; SPKP. Suplement (ph. Thun Stanisław de, I. T r e i c h e l). Prz. Księg. 1934 s. 8, 1939 s. 5, 1946 s. 63, 1947 s. 202; T. M ę c z y ń s k i: Wspomnienia księgarza z lat 1907-1914. Prz. Nauk Hist. Społ. 1956 T. 7 s. 491 (błędna informacja: zginął jako żołnierz AK w obronie Warszawy); Pazyra; S. S z p i n g e r: Na szerokiej drodze. Łódź 1974 s. 83-84; Dippel s. 277; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

SUCHAŃSKA Stefania, żona Edwarda (zob.). Ukończyła studia prawnicze. Od 1917 prowadziła księgarnię męża w Radomiu. Była członkiem Zarządu Gł. ZKP. Po zamknięciu księgarni przez władze okupacyjne w 1941 otworzyła t. r. drugą księgarnię w Radomiu i prowadziła ją wraz z dziećmi. Aresztowana w 1942 i wywieziona do obozu koncentr. na Majdanku, zginęła 18 I 1944 w obozie koncentr. w Oświęcimiu.

SPKP (ph. Suchański Edward, L. H o l t z e r); Dippel wg ind. i s. 277 (po s. 136 fot. zbior. - 3); L. H o l t z e r: Edward Suchański (1883-1939). Biul. Kwart. Radom. TN 1975 T. 12 z. 3/4 s. 201-202 (tu data śmierci: 11 XI 1944).

SUCHAŃSKI Edward, ur. 1 X 1883 w Radomiu, adwokat. Studiował medycynę, ukończył wydział prawa na uniwersytecie w Dorpacie. Od 1909 był właścicielem zakładu introligatorskiego i księgarni w Radomiu, prowadzonej od 1917 przez żonę Stefanię (zob.), której pomagał w sprawach handlowych. Był członkiem Zarządu Gł. ZKP. Zm. nagle 19 XII 1939 na ulicy w Warszawie.

SPKP (L. H o l t z e r); Pazyra (błędna informacja: zginął w obozie koncentr.); Dippel wg ind. i s. 277 (po s. 136 fot. zbior. - 3); L. H o l t z e r: Edward Suchański (1883-1939). Biul. Kwart. Radom. TN 1975 T. 12 z. 3/4 s. 201-202.

SZCZUKA Bolesław, ur. w 1883, drukarz, działacz narodowy. Pracował jako zecer w drukarni Wiktora Kulerskiego w Grudziądzu. W 1911 (1910?) założył w Lubawie drukarnię i księgarnię, wydawał "Głos Lubawski" i "Gazetę Działdowską". W 1920 przeniósł firmę do Wąbrzeźna, wydawał "Głos Wąbrzeski" (1920-39) - był okresowo jego redaktorem odpowiedzialnym - wraz z dodatkiem wydawanym nakładem "Głosu", kalendarzem "Pomorzanin" (1927-39) i inne pisma oraz książki. Z czasem otworzył oddziały drukarni w Gdyni i Lublinie, księgarnię prowadził do 1923. Zamordowany przez hitlerowców.

Prz. Księg. 1922 s. 65, 1923 s. 37; Bibliografia czasopism pomorskich. Województwo bydgoskie. Pod red. H. Baranowskiego. Toruń 1960; Nowe Miasto. Z dziejów miasta i powiatu. Olsztyn 1963; T. P e r k o w s k a: Zakłady Graficzne Wiktora Kulerskiego w Grudziądzu... Roczn. Bibl. 1965 s. 316 //
// Arch. SPKP: Sygn. B. 266: Informacje Stanisława Poręby z 1974.

SZELAŹEK Eustazy Wacław, ur. 29 III 1888 w Warszawie, literat. Ukończył 3 klasy gimnazjum i wieczorową szkołę handlową w Warszawie. Od 1902 praktykował, następnie pracował w księgarstwie warsz., w 1917-25 w firmie M. Arct, której był akcjonariuszem i jednym z dyrektorów. Następnie do 1938 był prezesem i dyrektorem Sp. Akc. Dom Książki Polskiej, Hurtowania dla Księgarzy i Wydawców w Warszawie, rozwinął działalność wydawn. DKP. Prezes ZKP, członek Zarządu PTKW. Ogłaszał artykuły w "Przeglądzie Księgarskim". Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi i Srebrnym Wawrzynem Akademickim PAL. W czasie okupacji otworzył antykwariat w Warszawie; był on miejscem działalności konspiracyjnej, w której A. był wielokierunkowo zaangażowany. Działał też w tajnej Tymczasowej Radzie Księgarstwa, był w niej przewodniczącym Komisji Historii Księgarstwa i Komisji Archiwalnej. Po powstaniu warsz. 1944, w którym brał udział, wywieziony do obozu koncentr. Sachsenhausen-Oranienburg, zginął 20 IV 1945 w obozie Bergen-Belsen. Za działalność konspiracyjną odznaczony Krzyżem Walecznych.

SPKP (F. P i e c z ą t k o w s k i); E. K u m o r: Wycinek z historii jednego życia. Wyd. 2. W. 1969; Dippel wg. ind. i s. 277; Walka o dobrą kulturę. T. 2. W. 1970; T. S z a r o t a: Stefan Rowecki "Grot". W. 1983 s. 213.

SZKOPÓWNA Zofia, co najmniej od 1908 była właścicielką księgarni w Lidzie k. Nowogródka (odznaczonej w 1933 srebrną odznaką jubileuszową ZKP). Zm. w czasie wojny w ZSRR.

Olszewicz; Prz. Księg. 1911 s. 62, 136, 1914 s. 60, 1933 s. 286; 1946 s. 63;

Spis księgarń zarejestrowanych w Związku Księgarzy Polskich, 1938, maszyn. s. 28; Pazyra; Dippel s. 277; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

SZŁAPELIS Jerzy, ur. 18 IV 1877 na Litwie, nauczyciel, bibliotekarz, działacz społeczny, autor słowników: polsko-litewskiego i litewsko-polskiego. Ukończył medycynę w Moskwie, jako lekarz nie praktykował. Założył i prowadził do śmierci pf. żony Marii Księgarnię Litewską w Wilnie. Zm. 17 III 1941 w Wilnie.

Vilniaus Balsas 1941 nr 70 (nekr.); Lietuvių enciklopedija. T. 30. Boston 1964 s. 40-41; Prz. Księg. 1937 s. 190 (księgarnia M. Szłapelis); J. Karosa: Mówią kamionice Wilna. W. 1968 s. 47, 140-141; Z. Ponarski: Wspomnienia z księgarskiego Wilna. Księgarz 1973 nr 4 s. 68 // Arch. SPKP: Biogram, A. Śnieżko.

SZPILKA Kazimierz, ur. 17 II 1900. Co najmniej od 1925 do 1939 był właścicielem księgarni w Tarnobrzegu. W czasie okupacji arrestowany, zginął w obozie koncentr. w Oświęcimiu.

Prz. Księg. 1925 s. 215, 1927 s. 348, 1938 s. 222, 1939 s. 182, 1946 s. 63; Pazyra; Dippel s. 277; Księgarz 1983 nr 1 s. 46 // Arch. SPKP: Kartoteka Feliksa Pieczętkowskiego; Tamże: Materiały Komisji Weryfik. - FP/32 poz. 933: Informacje wdowy Wandy.

SZTAJNSBERG (Steinsberg) Marian, ur. w 1887. Od ok. 1901 praktykował, następnie pracował w księgarstwie. Od 1919 był współwłaścicielem, później właścicielem księgarni pf. F. Hoesick w Warszawie, rozwinął działalność wydawn. na dużą skalę (książki z zakresu prawa i inne); prowadził firmę jeszcze w czasie okupacji, do czerwca 1940. W 1941 uzyskał zezwolenie władz niemieckich na wyjazd do Szwajcarii, dokąd go nie wpuszczono, przeszedłszy przez 18 więzień hitlerowskich znalazł się z powrotem w Warszawie, w getcie, stąd usiłowano go - bezskutecznie - wydestać. Zginął w 1943 w czasie likwidacji getta warsz.

SPKP (F. Pieczętkowski).

SZYMAŃSKI Adam Ludwik, ur. 10 XII 1880 w Warszawie, działacz społeczno-katolicki, publicysta. Studiował na Politechnice Warsz., UJ i w Lublanie. Od 1911 był członkiem spółki wydawn. tyg. "Kronika Rodzinna" i książek religijnych oraz (do 1935) kierownikiem Księgarni "Kroniki Rodzinnej" w Warszawie, następnie redaktorem technicznym wydawnictw Kasy im. Mianowskiego i redaktorem w Warsz. Oddziale Wydawnictwa ZNiO. Członek Zarządu Gł. ZKP, przewodniczący Koła Warsz. Związku, redaktor "Przeglądu Księgarskiego", autor wie-

lu ogłaszanych w nim artykułów. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi. W czasie okupacji uczestniczył w pracach ZKP, w akcjach pomocy księgarzom i ich rodzinom oraz Żydom w warsz. getcie. Zm. 20 VIII 1941 w Warszawie.

SPKP (F. P i e c z ą t k o w s k i), Dippel wg ind. i s. 227 (po s. 136 fot. zbior. - 3, 4).

SZYMAŃSKI Witold, pracownik Warsz. Spółdzielni Księgarskiej na Żoliborzu. W lipcu 1944 przebywał na kursie dla księgarzy-spółdzielców w Ojcowie, na wiadomość o wybuchu powstania warsz. przedostał się do Warszawy, wziął udział w walkach z Niemcami w szeregach AL, poległ w jednej z akcji bojowych.

S. M a l a w s k i: Księgarskie konspiracje. W. 1966; Pazyra; Księgarz 1983 nr 1 s. 46; 1984 nr 1 s. 44 (W. S t a n k i e w i c z: Warszawska Spółdzielnia Księgarska - przyczynek do dziejów spółdzielczości księgarskiej).

SZYMCZAK Tadeusz, pracownik Księgarni Św. Wojciecha w Lublinie, został zastrzelony z karabinu maszynowego przez lotnika niemieckiego w lipcu 1944.

Żynda wg ind. i tabl. po s. 60.

ŚLIWIŃSKI Józef, pracownik pomocniczy Księgarni Św. Wojciecha w Poznaniu. Poległ na wojnie (zapewne we wrześniu 1939).

Żynda wg ind. i tabl. po s. 60.

ŚMIAŁKOWSKI Wiktor, ur. w 1877 we wsi Wola k. Warszawy. Ukończył szkołę J. Pankiewicza w Warszawie, szkołę handlową i Wyższe Kursy Handlowe we Lwowie. Od 1893 (1894?) praktykował, a następnie pracował w księgarniach warsz. oraz w Wiedniu, Krakowie i Lwowie. Od 1903 pracował w firmie Gebethner i Wolff w Warszawie, od 1922 jako wicedyrektor Komis-Hurtu. Działacz organizacji zaw. pracowników księgarskich, był od 1925 prezesem Związku Zaw. Pracowników Księgarskich w Warszawie i redaktorem (1925-26) "Księgarza", a także członkiem Klubu Sprawiedliwych Księgarzy. Zm. w czasie okupacji.

Księgarz 1919 nr 2 s. 11-12 (25-lecie pracy w księgarstwie, fot.); Prz. Księg. 1928 s. 907-908 (25-lecie pracy w firmie Gebethner i Wolff, 35-lecie pracy w księgarstwie, fot.); Księgarz 1962 nr 9/10 wkładka s. 14, 1973 nr 4 s. 46, 1974 nr 2/3 s. 46, 47; Dippel wg ind. i s. 227.

TAFFET Gołda Małka z d. Landau. Druga żona Taffeta, właściciela antykwariatu w Krakowie. Prowadziła antykwariat od ok. 1937, w cza-

sie choroby męża i po jego śmierci (10 II 1939). Zginęła w 1943 w obozie zagłady, zapewne w Bełżcu.

SPKP (ph. Taffet 3. Juda, J. Pachonński, G. Schmager).

TAFFET Salomon, ur. 30 IX 1859 w Krakowie. Syn Mojżesza Manna, właściciela antykwariatu w Krakowie (zm. w 1902). Pomagał ojcu w prowadzeniu antykwariatu, później miał własny w Krakowie (przekazany w 1922 synowi). Zm. 31 VIII 1940 w Krakowie.

SPKP (ph. Taffet 6. Salomon, J. Pachonński, G. Schmager).

TAFFET Szaja, ur. 17 IX 1883 w Krakowie. Syn Izraela, właściciela antykwariatu w Krakowie (zm. w 1933). Pomagał ojcu w prowadzeniu antykwariatu, w 1908-39 był właścicielem księgarni nakładowej w Krakowie pf. Wiedza i Sztuka. Zm. w 1940 w Krakowie.

SPKP (ph. Taffet 5. Szaja, J. Pachonński, G. Schmager).

TARNOWSKI Marcełi, ur. 19 XII 1899 w Koninie, tłumacz. W 1924 ukończył Wydział Filozoficzny UJ. Od ok. 1933 był kierownikiem Księgarni Powszechnej Dzieł Prawniczych i Ekonomicznych. Był (przed 1933) członkiem zarządu Koła Śląskiego ZKP (pracował wówczas w księgarstwie w Katowicach?), współzałożycielem Spółdzielczego Banku Księgarskiego w Warszawie (1932) oraz członkiem Towarzystwa Bibliofilów w Łodzi. Zginął w obozie zagłady w Treblince.

Czy wiesz kto to jest? Pod red. S. Łozy. W. 1938 (fot.); Olszewicz (miejsce śmierci: Warszawa); Prz. Ksiąg. 1932 s. 46, 53, 55, 117, 1934 s. 8, 17-18, 45, 1945 s. 63; J. Dunin, W. Wieczorek: Towarzystwo Bibliofilów w Łodzi 1927-1939. Łódź 1962 s. 257, 260; Pazyra; Dippel s. 277; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

THUN Stanisław Marian de, ur. 19 XI 1894 w majątku Dzierzno (pow. Rypin), major WP, podpułkownik AK. Działacz niepodległościowy, w czasie I wojny świat. walczył w Legionach, następnie służył w wojsku. Studiował medycynę na UJ, ukończył Wyższą Szkołę Handlową w Warszawie. Od 1924 pracował w Wojskowym Instytucie Naukowo-Wydawn. w Warszawie, był dyrektorem Wydziału Wydawn. Instytutu. W 1932-39 był kierownikiem Głównej Księgarni Wojskowej w Warszawie. Członek zarządu PTWK. Otrzymał wiele odznaczeń wojskowych, m. in. trzykrotnie Virtuti Militari oraz Srebrny Wawrzyn Akademicki PAL. We wrześniu 1939 brał udział w obronie Warszawy. Od początku okupacji działacz konspiracyjny, szef Oddziału VII (Biuro Finansów i Kontroli) Komendy Głównej AK. Poległ w walce w czasie powstania warsz. 3 VIII.

SPKP. Suplement (I. T r e i c h e l); E. K u m o r: Wycinek I z historii jednego życia. Wyd. 2. W. 1969 // Arch. SPKP: Sygn. B 265: Informacje Krystyny Pieńkowskiej z 1986 na podstawie dokumentów rodzinnych.

TILL Ada, od 1919 pracowała w księgarni Gebethnera i Wolffa w Krakowie. W czasie okupacji prowadziła działalność konspiracyjną na terenie firmy. Aresztowana w 1941, została uśmiercona zastrzykiem w maju 1942 w obozie koncentr. w Ravensbrück.

Księgarz 1974 nr 4 s. 53 (S. B i c z: Krakowska filia Gebethnera i Wolffa w latach okupacji niemieckiej), 1979 nr 1 s. 26 (K. S i e r m o n t o w s k i: W szponach gestapo), 1983 nr 4 s. 37 (T e n ż e); Ravensbrück. Materiały do listy zamordowanych i zmarłych w kobiecym obozie koncentracyjnym Ravensbrück. W. 1966 s. 29 // Arch. SPKP: Sygn. B 137: Informacje Konrada Siermontowskiego z 1973 r.

TRONOWICZ Robert, pracownik Księgarni Św. Wojciecha w Poznaniu. Poległ na wojnie (zapewne we wrześniu 1939).

Zynda wg ind. i tabl. po s. 60.

TRZASKA Edmund Henryk, ur. w 1921. Bratanek Władysława Trzaski, współwłaściciela firmy Trzaska, Evert i Michalski w Warszawie (zm. w 1964). Studiował na Politechnice Warszawskiej. W czasie okupacji pracował w księgarni TEM, m. in. w dziale wydawn. Poległ w walce jako żołnierz AK w czasie powstania warsz. 27 VIII.

Olszewicz (błędna data śmierci: 24 VIII 1944); Prz. Księg. 1949 s. 210 (wspomn. pośm. przez F.[ilipa] T.[rzaskę], fot.), 217; Księgarz 1960 nr 11/12 wkładka s. 6 (M. Ł u s a k o w s k a: Księgarnia Trzaski, Everta i Michalskiego 1920-1959 r.), 1967 nr 1 s. 64, 1983 nr 1 s. 46.

TYLKO Roman, ur. w 1888 w Jarosławiu, drukarz. Uczęszczał do gimnazjum w Jarosławiu. Wyemigrował do USA, w 1919 wstąpił we Francji do armii gen. J. Hallera. Od ok. 1924 do 1937 był właścicielem księgarni pf. Bazar Chrześcijański w Łodzi, od 1926 dzierżawił, następnie nabył drukarnię tamże. Przewodniczący łódzkiego "Sokoła". W czasie okupacji działał w organizacjach konspiracyjnych. Aresztowany przez gestapo na początku 1941, po procesie został ścięty toporem w lipcu 1942 we Wrocławiu.

SPKP (I. N a g ó r s k a).

ULRICH Paweł, był pracownikiem księgarni Alfonsa Prabuckiego i Wiktora Łazowskiego w Warszawie (spalonej we wrześniu 1939), następnie pracował w otwartej przez tych współników w lutym 1940 księgarni

ni wraz z antykwariatem pn. Lamus "Pod Białym Krukiem". Uczestniczył w działalności konspiracyjnej prowadzonej na terenie firmy. W pierwszych dniach powstania warsz. dostał się w ręce Niemców, odtąd ślad po nim zaginął.

SPKP. Suplement (ph. Prabucki Alfons, F. P i e c z ą t k o w s k i); Prz. Księg. 1948 s. 54; Pazyra; Księgarz 1978 nr 3 s. 40, 41 (W. Ł a z o w s k i: Pod znakiem "Białego Kruka"), 1983 nr 1 s. 46.

VORZIMMER Jakub, ur. ok. 1868. Uzyskał tytuł doktora praw na Uniwersytecie we Lwowie. Od 1897 kierował, wspólnie ze swym szwagrem Alfredem Altenbergiem, księgarnią H. Altenberga we Lwowie. W 1907 wyjechał do USA, wkrótce założył w Nowym Jorku polską księgarnię importową pn. The Polish Book Importing Co, otworzył filię w Chicago, w 1913 przekształcił ją w spółkę akc., prowadził firmę do 1925, po czym wrócił do kraju. Ogłaszał artykuły w "Przeglądzie Księgarskim". Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi. Zm. w pierwszej połowie 1940 w Warszawie.

SPKP (A. M u s z y ń s k i).

WANOWICZ Stanisława, w czasie okupacji (a zapewne i przed wojną) pracownica księgarni Gebethnera i Wolffa w Warszawie, gdzie prowadziła dział włoski. Łączniczka AK, zginęła w czasie powstania warsz.

Prz. Księg. 1946 s. 8; Pazyra (imię cyt. błędnie: Stanisław); Dippel s. 277; Księgarz 1983 nr 1 s. 46 // Informacje Haliny Pfeiffer-Milerowej z 1985.

WARSZAWSKI Adam, w czasie okupacji pracował w firmie Gebethner i Wolff w Warszawie. Żołnierz AK, zginął w czasie powstania warsz.

Księgarz 1957 s. 38 (Sosnowski: Księgarze, fot. zbior.), 1971 nr 1 s. 21 (Tenże: Działalność).

WAWRZYŃKOWSKI Z., był zapewne właścicielem księgarni w Wieluniu. W czasie okupacji wysiedlony, aresztowany, zginął w 1940 w obozie koncentr. w Mauthausen.

Arch. SKP: Materiały Komisji Weryfik. - PP/34 poz. 1004: Informacje córki Anny Wawrzyńkowskiej.

WEGNER Rudolf, ur. 24 III 1876 w Brzezinach k. Łodzi. Praktykę księg. odbył w Łodzi. W 1901-05 był tam współwłaścicielem księgarni nakładowej, następnie pracował w Warszawie i od 1907 we Lwowie w firmie H. Altenberg i w drukarni Ossolineum. W 1917 założył

we Lwowie Wydawnictwo Polskie (R. Wegner) jako spółką z ogr. odp., był jego dyrektorem, w 1919 przeniósł je do Poznania; rozwinął działalność wydawn. na dużą skalę. Odznaczony krzyżem kawalerskim francuskiej Legii Honorowej za wydanie dzieł autorów francuskich w języku polskim i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski. W czasie okupacji wysiedlony z Poznania, po przewiezieniu dużych zapasów książek Wydawnictwa Polskiego do Warszawy uruchomił tu jego działalność w formie hurtowni księgarskiej. Członek Zarządu Gł. PTWK, działał też we wznowionym tajnie Towarzystwie, finansował hojnie działalność konspiracyjną. Zm. po długiej chorobie 13 VII 1941 w szpitalu w Warszawie.

SPKP (A. M i c h a ł e w s k a); Wielkopolski słownik biograficzny. W. - Poznań 1981 (J. J a c h o w s k i); T e n ż e: Rudolf Wegner (1876-1941). Księgarz 1971 nr 1 s. 55-57; S. S z p i n g e r: Na szerokiej drodze. Łódź 1974 s. 167-189, 207-215 passim; Dippel wg ind. i s. 277; Rutowska s. 109.

WIDERSZAŁ Ludwik, ur. 24 VI 1909 w Warszawie, historyk, archiwista. W 1938 uzyskał tytuł docenta, w czasie okupacji wykładał na tajnym UW. Od 1940 prowadził dział książek w antykwariacie dzieł sztuki i antyków niejakiej Leśniewskiej w Warszawie. Członek konspiracyjnego Stronnictwa Demokratycznego, ZWZ i AK, kierownik działu w Wydziale Informacji Biura Informacji i Propagandy Komendy Głównej AK. Zastrzelony skrytobójczo przez skrajnie prawicową bojówkę podziemia (okoliczności śmierci nie są dotychczas dostatecznie wyjaśnione) 13 VI 1944 w Warszawie.

Olszewicz; A. Z a h o r s k i: Wspomnienie o Ludwiku Widerszale (1909-1944). Kron. Warsz. 1980 nr 2 s. 111-121 (fot.); Ł. K a d z i e l a: Pamięci Ludwika Widerszala. Tamże s. 198-202; K. S a r n e c k i: Wojenne i powojenne dzieje kolekcji dawnych dzieł chemicznych. Listy Bibliof. 1983 s. 168.

WIENCEK Franciszek, kupiec, mistrz introliigatorski, radny miejski w Toruniu. Był także właścicielem księgarni przy ul. Mostowej tamże. W pierwszych tygodniach okupacji aresztowany jako zakładnik, osadzony w więzieniu toruńskim tzw. Okrągłaku, następnie w Forcie VII tamże, rozstrzelany wraz z dwoma synami w egzekucji zbiorowej jesienią 1939 w lesie w Barbarce k. Torunia.

Tyg. Tor. 1925 R. 2 nr 37 s. 7, nr 40 s. 3, 1926 R. 3 nr 1 s. 8; Nauka Pol. 1927 T. 6 s. 355; Sł. Pom. 1930 z 19 I (Przemysł i handel w wyzwolonym Toruniu, m. in. firma W.); Dzień Pom. 1935 nr 17-20 (F. W i e n c e k: Represje pruskie. Jak było w Toruniu przed 15 laty); W. G a j d u s: Nr 20998

opowiada. Kr. 1962 (nazwisko cyt. błędnie: Wiącek); T. J a s z o w s k i, C. S o b e c k i: Niemy świadek. Zbrodnie hitlerowskie w toruńskim Forcie VII i w lesie Barbarka. Bydgoszcz 1971 s. 70, 81, 83, 134 (nazwisko jw.); B. B o j a r s k a: Eksterminacja inteligencji polskiej na Pomorzu Gdańskim (wrzesień-grudzień 1939). Poznań 1972 (nazwisko jw.); W. J a s t r z ę b s k i: Terror i zbrodnie. Eksterminacja ludności polskiej i żydowskiej w rejencji bydgoskiej w latach 1939-1945. W. 1974 (nazwisko jw.);

WIESE Roman, ur. 16 XI 1880. W 1929-39 był właścicielem księgarni pf. Książnica Gniewska w Gniewie (Pomorze Gdańskie); być może wcześniej, co najmniej od 1922 był współwłaścicielem Książnicy Gniewskiej, działającej do 1929, jako Towarzystwo z Ograniczoną Poreką. Działacz Spółdzielczego Banku Ludowego w Gniewie. W czasie okupacji aresztowany 26 X 1939, rozstrzelany jeszcze w 1939 w Lesie Szpegawskim k. wsi Szpegawsk (pow. Starogard).

Prz. Księg. 1922 s. 65, 1929 s. 524 (dot. Książnicy Gniewskiej, tow. z Ogr. Por.), 650; W. O d y n i e c, J. W ę s i e r s k i: Gniew dawny i współczesny. Gdańsk 1966 s. 70, 123 // Arch. SKP: Materiały Komisji Weryfik. - FP/25 poz. 1023: Informacje córki Marii Wiesówny.

WILCZYŃSKI Józef, pracownik firmy Gebethner i Wolff w Warszawie. Żołnierz oddziału wojskowego księgarzy warsz., zaginiony, zapewne poległ w czasie powstania warsz.

Sosnowski: Działalność. Księgarz 1971 nr 1 s. 9 i przyp. 7.

WILDER Hieronim, ur. w 1876 lub 1874, historyk sztuki, bibliofil. Studiował historię sztuki za granicą, tam też praktykował w antykwariatach. W 1898-1906 pracował w Bibliotece Ordynacji Krasińskich w Warszawie. W 1906-32 prowadził w Warszawie Antykwariat Polski H. Wilder i S-ka, jeden z najwybitniejszych ówczesnie (początkowo jako spółkę komandytową, od 1925 jako wyłączny jego właściciel i pod własną firmą). Podejmował działalność wydawn. Był wykładowcą na Kursach Księgarskich przy Wydziale Pedagogicznym WWP w Warszawie. Ogłosił: "Grafika. Drzeworyt, miedzioryt, litografia" (Lwów 1922). Zm. po krótkiej chorobie 6 VI 1941 w getcie warsz., w lecznicy.

SPKP (W. A. K e m p a); K. P i e k a r s k i: Zbiór Hieronima Wildera. Polonica XV i XVI wieku. Do druku przygotowała A. Kawecka-Gryczowa. Rocz. Bibl. Nar. 1978 R. 14 s. 181-196; W. O l s z e w i c z: Antykwariat Polski Hieronima Wildera w Warszawie. Księgarz 1982 nr 1/2 s. 20-33 (fot.).

WILKOSZEWSKI Franciszek Dionizy, ur. 23 III 1875 we wsi Lubstów (pow. Koło), drukarz, działacz społeczny. Od 1899 był właścicielem

drukarni w Częstochowie, założycielem (1906), wydawcą i redaktorem "Gońca Częstochowskiego" oraz w latach 30. właścicielem księgarni tamże. Aresztowany 9 XI 1939, zwolniony 24 XII, ponownie aresztowany 19 VI 1940, zginął 24 XI 1941 w obozie koncentr. w Buchenwaldzie.

SPKP (W. Tyras); K. Spałek: Zarys dziejów księgarstwa w Częstochowie do roku 1950. Roczn. Bibl. 1973 s. 228-229, 230 (fot. nagrobka), 235, 245; W. Mielczarek: Prasa i drukarnie Franciszka Dionizego Wilkoszewskiego, wydawcy "Gońca Częstochowskiego". Roczn. Hist. Czas. 1974 T. 13 z. 1 s. 83-107 (fot.); J. Pietrzykowski: Cień swastyki nad Jasną Górą. Katowice 1985 s. 28-29, 224, 228.

WIRGIN Henryk, w 1915-39 był właścicielem księgarni z wypożyczalnią książek w Warszawie. Członek zarządu Koła Warsz. ZKP. Świadczył finansowo na Związek i cele społeczne. Zginął tragicznie 6 IX 1939 w Warszawie.

Prz. Księg. 1925 s. 375, 407, 1928 s. 814, 1932 s. 93, 1933 s. 270, 1934 s. 58, 1937 s. 68, 205, 224, 1939 s. 168, 1946 s. 64; Pazyra; Dippel s. 278; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

WOJCIECHOWSKI Edward, w czasie okupacji kierownik działu kolportażu w Polskim Tow. Księgarń Kolejowych "Ruch" w Warszawie. Żołnierz oddziału wojskowego księgarzy warsz., dowódca drużyny, poległ w czasie powstania warsz. 1 VIII.

Księgarz 1957 s. 39 (Sosnowski: Księgarze), 1971 nr 1 s. 12, 14, 18 (fot.), 21 (Tenże: Działalność), 1983 nr 1 s. 46; Dippel; Sosnowski: WOW, s. 5.

WOJCIECHOWSKI Leonard, syn Kazimierza, właściciela drukarni i księgarni w Brodnicy (zm. w 1938). W 1929-39 kierował przekazaną mu przez ojca księgarnią w Brodnicy. Aresztowany 10 IV 1940, wywieziony do obozu koncentr. Sachsenhausen-Oranienburg.

SPKP (ph. Wojciechowski Kazimierz, A. Bukowski); Prz. Księg. 1939 s. 168; Księgarz 1971 nr 4 s. 46 (J. Podgóreczny).

WOJCIECHOWSKI Mikołaj, ur. w 1906 w Poznaniu. Pracował w różnych księgarniach poznańskich, w 1938-39 był współwłaścicielem (ze Zdzisławem Gustowskim) księgarni pf. Gustowski i Wojciechowski w Poznaniu; prowadził działalność wydawn. Prezes zarządu Oddziału Poznańskiego Związku Zaw. Pracowników Księgarskich w Polsce, następnie członek zarządu Koła Poznańsko-Pomorskiego ZKP. Zginął w 1942 w obozie koncentr. w Dachau.

Olszewicz (data śmierci: 1939, rozstrzelany w cytadeli w Poznaniu); Księgarz 1937 s. 113, 1938 s. 140; Prz. Księg. 1938 s. 203, 1939 s. 83, 200, 1946 s. 64; Księgarz 1974 nr 2/3 s. 49, 50; Dippel wg ind. i s. 278; Rutowska s. 109 (data śmierci: wrzesień 1939, rozstrzelany) // Arch. SPKP: Biogram, J. Jachowski.

WOLANIN Andrzej, w 1925-39 był właścicielem księgarni "Kresy" w Bielsku. Zginął w 1944 w czasie działań wojennych w Przemyślu.

Prz. Księg. 1928 s. 67, 95, 808, 1933 s. 160, 1939 s. 168; J. S a f t: Z dziejów księgarstwa śląskiego. Księgarz 1970 nr 1 s. 44.

WOLEWICZ Bolesław, prokurent firmy Gebethner i Wolff w Warszawie. Zginął w czasie powstania warsz. lub po powstaniu.

Prz. Księg. 1937 s. 2-3; Księgarz 1983 nr 1 s. 46 // Informacje Haliny Pfeiffer-Milerowej wg relacji Zygmunta Gebethnera z 1987.

WOŹNIAK Stefan, ur. w 1911. Pracownik firmy Trzaska, Evert i Michalski w Warszawie. Zm. po powrocie z obozu w lipcu 1945 w Niesuchochowie.

Olszewicz; Pazyra; Dippel s. 278; Księgarz 1983 nr 1 s. 46.

WOŹNIAK Tadeusz, w czasie okupacji pracownik księgarni Spółdzielni Księgarsko-Wydawniczej "Libraria Nova" przy ul. Zgoda w Warszawie. W czasie powstania warsz. uczestnik natarcia na PASTę, doznał szoku psychicznego, zginął.

S. M a l a w s k i: "Libraria Nova" (2). Księgarz 1978 nr 4 s. 19.

WROTNIK Stanisław, pracownik Księgarni Św. Wojciecha w Lublinie. Uwięziony, zginął w obozie koncentr.

Żynda wg ind. i tabl. po s. 60.

WYGLĄDAŁA Henryk, praktykant w księgarni Jana Rosnera w Warszawie. Żołnierz oddziału wojskowego księgarzy warsz., dowódca sekcji. Uczestniczył w akcjach rozbijania żołnierzy niemieckich na ulicach Warszawy w celu zdobycia broni. Poległ w czasie powstania warsz. ok. 19 VIII.

Księgarz 1957 s. 39 (Sosnowski: Księgarze), 1971 nr 1 s. 12, 15, 19 (fot.), 21 (Tenże: Działalność), 1983 nr 1 s. 46; Pazyra; Dippel; Sosnowski: WOW, s. 6.

ZAWADZKI Feliks, ur. w 1874 w Wilnie, drukarz. Syn Feliksa, współwłaściciela i kierownika drukarni, księgarni i wydawnictwa pf. Jó-

zef Zawadzki w Wilnie. Studiował na Uniwersytecie Kijowskim, przygotowanie zaw. zdobył za granicą. Po śmierci ojca (25 IX 1891) współwłaściciel firmy, w 1895 objął jej kierownictwo. Od 1908 zajmował się tylko drukarnią i wydawnictwem, także po zawarciu w 1923 z bratem przyrodnim Adamem spółki pn. Józef Zawadzki. Drukarnia i Księgarnia w Wilnie. Spółka Firmowa (księgarnię prowadził Adam, sprzedał ją na wiosnę 1939, zm. 1975). Był członkiem zarządu Koła Wileńskiego ZKP. Drukarnia i wydawnictwo egzystowały do 1 VIII 1940. Z., wywieziony w połowie 1941 do Kazachstanu, zm. tam 30 (29?) XII 1943.

SPKP (D. P o k l e w s k a); SPKP. Suplement (ph. Zawadzki Adam, I. T r e i c h e l); Dippel wg ind. i s. 278 (po s. 48 fot. zbior.) // Arch. SKP: Nr inw. 19: Dzieje firmy wydawniczej "Józef Zawadzki" w Wilnie w latach 1805-1940, oprac. Adam Zawadzki, 1973, maszyn. s. 8, 9, 12.

ZIEMIAŃSKA Katarzyna z d. Zaleska, ur. 22 X 1860 w Samarze. Żona Apoloniusza, właściciela Księgarni Polskiej w Żytomierzu. Pomagała mężowi w pracy w księgarni, a po jego śmierci (w marcu 1915) prowadziła ją samodzielnie do 1919. W 1920-26 pracowała w Księgarni i Antykwariacie "Światło" w Warszawie. Odznaczona Krzyżem Niepodległości i Krzyżem Walecznych. Zm. 9 II 1944 w Warszawie.

SPKP (ph. Ziemiański Apoloniusz, I. Z i e m i a ń s k i).

ZIMIŃSKI Zygmunt, pracownik księg., zm. 21 XI 1940 w Warszawie.

Dippel s. 278 // Arch. SKP i Arch. SPKP: sygn. B 259 (kserokopia); Lista zmarłych księgarzy pochowanych na cmentarzach warsz., oprac. przez Alfreda Wolińskiego.

ZMIGROD Adolf, początkowo zajmował się kolportażem czasopism, w 1893-1939 był właścicielem księgarni w Będzinie, w 1911-13 jednocześnie jej filii w Dąbrowie Górniczej. Członek-założyciel ZKP. Zamordowany przez hitlerowców.

SPKP. Suplement (I. T r e i c h e l).

ZYCHOWICZOWA (Scholze Żychowiczowa) Julia z d. Dippel, współwłaścicielka wytwórni galanterii papierniczej w Warszawie, zniszczonej we wrześniu 1939. W czasie okupacji była współpracownicą i pracownicą księgarni i intrologatorni swego stryjecznego brata Stefana Dippla w Warszawie. Zginęła w czasie powstania warsz.

Dippel wg ind. (ph. Dippel-Żychowiczowa(!) Julia) i s. 273.

INDEKS OSÓB I INSTYTUCJI KSIĘGOZNAWCZYCH

Nazwiska osób, których biogramy zamieszczono w niniejszej publikacji nie zostały umieszczone w indeksie.

"Akropol" zob. Zakłady Graficzne "Akropol"

Altenberg Alfred

Altenberga Hermana, księg., wyd. we Lwowie

Arct Stanisław Jan

Arct Zygmunt

Arcta Michała, księg., wyd. w Warszawie

Babicz Władysław

Basiński Celestyn

Baumkoler Dawid

Bazar Chrześcijański, księg. w Łodzi

Bażański Marian

Biblioteka Kórnicka

Biblioteka Ordynacji Krasieńskich w Warszawie

Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy

Bracia Bażańscy, Zjednoczone Księgarnie na Pomorzu

Centnerszvera Gabriela i Sp., księg., wyd. w Warszawie

Cybulski Adam

Czarliński Roman

Czernecki Jan

"Czytelnik" zob. Spółdzielnia Wydawnicza "Czytelnik"

Dippel Stefan

"Dom Książki Polskiej" zob. Sp. Akc. "Dom Książki Polskiej", Hurtownia dla Księgarzy i Wydawców

Drukarnia i Księgarnia Polska w Sępólnie

Drukarnia i Księgarnia Św. Wojciecha w Poznaniu

filia w Warszawie

filia w Wilnie

Dubowski Adam Grzegorz

Dwuletnie Kursy Księgarskie ZKP

Dygasińska Zofia zob. Lisowska Zofia

Ebert Anna

Ebert Fryderyk

Englert Franciszek
Fischer Ludwik (zm. 1900)
Fischer Ludwik (zm. 1962)
Fiszler Kelman
First Henryk
Foltin Franciszek
Gebethner i Wolff, księg., wyd. w Warszawie
Gebethner Jan Robert
Gieszczycki Teodor
Główna Księgarnia Wojskowa w Warszawie
Goldhaar Michał
Gomuliński Feliks
Górecka Bronisława
Grau Rachela
Grostal Leon
Gustowski Zdzisław
Himmelblau Izaak Mendel
Hoesicka Ferdynanda, księg., wyd. w Warszawie
Idzikowski Jan
Idzikowski Kazimierz
Idzikowski Leon
Igel Leib
Jaroszyński Józef
Kalinowski Witold
Kamiński Stefan
Kasa Przewodności i Pomocy Warszawskich Pomocników Księgarskich
Kapicki Lucjan
Kleinsinger A. H.
Kleniewski Józef
Klub Sprawiedliwych Księgarzy w Warszawie
Komarnicki Józef
Komis-Hurt firmy Gebethner i Wolff w Warszawie
Komisja Archiwalna Tymczasowej Rady Księgarskiej w Warszawie
Komisja Historii Księgarstwa Tymczasowej Rady Księgarskiej w War-
szawie
Komisja Szkolnictwa Zawodowego Tymczasowej Rady Księgarskiej w War-
szawie
"Kresy", księg. w Bielsku
Krzyżanowskiego Stanisława Andrzeja, księg., wyd. w Krakowie
"Książnica-Atlas" w Warszawie
Książnica Gniewska w Gniewie
Książnica Naukowa w Przemyślu

Księgarnia Akademicka
 Księgarnia Apostolska Dobrej Książki
 Księgarnia Braci Bażańskich w Bydgoszczy
 Księgarnia i Antykwarnia "Oświata"
 Księgarnia i Wydawnictwo J. Przeworskiego w Warszawie
 Księgarnia Jagiellońska w Krakowie
 Księgarnia Katolicka w Katowicach
 Księgarnia Krakowska w Krakowie
 Księgarnia Lingwistyczna w Krakowie
 Księgarnia Litewska w Wilnie
 Księgarnia Lwowska we Lwowie
 Księgarnia Nakładowa Wydawnictw Artystycznych w Krakowie
 Księgarnia Naukowa we Lwowie
 Księgarnia Pedagogiczna we Lwowie
 Księgarnia Polska w Dyneburgu
 Księgarnia Polska we Lwowie
 Księgarnia Polska w Zamościu
 Księgarnia Powszechna Dzieł Prawniczych i Ekonomicznych w Warszawie
 Księgarnia Powszechna w Krakowie
 Księgarnia Św. Wojciecha w Poznaniu
     filia w Warszawie
     filia w Wilnie
 Księgarnia Wyszyńska w Warszawie
 Kubanek Bronisława zob. Górecka Bronisława
 Kulerski Wiktor
 Kursy Księgarskie przy Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie
 Kwiatkowski Michał
 "Lamus Heraldyczny", antykw. w Warszawie
 Lamus "Pod Białym Krukiem", księg., antykw. w Warszawie
 Laskowska Helena
 Leon i S-ka, księg., antykw. w Kielcach (własność L. Grostala)
 "Libraria Nova" zob. Spółdzielnia Księgarsko-Wydawnicza "Libraria
     Nova"
 Lisowska Zofia
 Makowski Wacław
 Miarka Karol (jun.)
 Mikulski Wacław
 Milski Bernard
 "Minerwa" zob. Spółdzielcza Księgarnia Wyszyńska Wydawców "Miner-
     wa"; zob. Wydawnictwo "Minerwa" w Londynie
 Mortkowicz Jakuba, księg., wyd. w Warszawie
 "Narodowiec", księg. w Herne

Nagłowski Tomasz Antoni
 "Nasza Księgarnia" w Warszawie
 Nowacki Tomasz
 Nowicki Jerzy
 "Ossolineum", księg.
 "Oświata" zob. Księgarnia i Antykwarnia "Oświata";
 zob. Spółka Księgarsko-Antykwarska
 "Oświata", księg. w Warszawie
 Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych we Lwowie
 Perelman Mina
 Perzyńskiego Benona i Niklewicza Mieczysława, księg., wyd. w War-
 szawie
 Pieniężna Joanna
 Pieniężny Seweryn
 "Pocztówka", księg.
 the Polish Book Importing Co.
 "Polonia", księg. w Sosnowcu
 Polska Składnica Pomocy Szkolnych w Warszawie
 Polskie Towarzystwo Księgarń Kolejowych "Ruch"
 Polskie Towarzystwo Wydawców Książek
 Polskie Wydawnictwo Kalendarzy
 Pomeranc Zofia
 Prabucki Alfons
 Przeworski Jakub
 Raczkowski Franciszek
 Rękawek Helena
 Rosner Jan
 "Ruch" zob. Towarzystwo Księgarń Kolejowych "Ruch"
 Salzstein Gecel
 Samulowski Andrzej
 Seiden Dina
 Seipeltówna Szarlotta
 Składnica Księgarska w Warszawie
 Składnica Nauczycielska w Łukowie
 Ślapa Aleksander
 Spingarn Rachel
 Sp. Akc. "Dom Książki Polskiej", Hurtownia dla Księgarzy i Wydawców
 w Warszawie
 Spółdzielcza Księgarnia Wyszykowa Wydawców "Minerwa" we Lwowie
 Spółdzielcza Składnica Materiałów Piśmiennych
 Spółdzielczy Bank Księgarski w Warszawie
 Spółdzielnia Księgarska "Czytelnik" w Warszawie

Spółdzielnia Księgarsko-Wydawnicza "Libraria Nova" w Warszawie
Spółka Księgarsko-Antykwarska "Oświata"
Spółka Pedagogiczna, Drukarnia i Księgarnia, Towarzystwo Akcyjne
Stębowska Janina
Stowarzyszenie Polskich Współpracowników Księgarskich w Krakowie
Studium Księgarskie przy Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie
Szczawińska Maria
Szkola Księgarska w Warszawie
Szałpelis Maria
Szulc Karol
Szylling Karol
Taffet Izrael
Taffet Juda
Taffet Mojżesz Mann
Tetzlaw Gustaw
Towarzystwo Bibliofilów w Łodzi
Towarzystwo Biblioteki Publicznej w Kielcach
Towarzystwo Czytelni Ludowych w Poznaniu
Towarzystwo Miłośników Książki we Lwowie
Towarzystwo Przyjaciół Wiedzy Księgarskiej w Krakowie
Warszawska Spółdzielnia Księgarska w Warszawie
Wendego Edwarda, księg. w Warszawie
"Wiedza i Sztuka", księg. w Krakowie
Wojciechowski Kazimierz
Wojnara Kaspra, księg., wyd. w Warszawie
Wojskowy Instytut Naukowo-Wydawniczy w Warszawie
Wydawnictwo "Minerwa" w Londynie
Wydawnictwo Polskie w Poznaniu
Wypożyczalnia Uniwersalna
Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo
zob. też "Ossolineum"
Zakłady Graficzne "Akropol"
Zakłady Graficzne w Tuszewie
Zapiór Tadeusz
Zawadzki Adam
Zawadzki Feliks
Zawadzkiego Józefa, księg., wyd. w Wilnie
Ziemiański Apoloniusz
Związek Księgarzy Polskich
Związek Księgarzy Polskich na Rzeszę Niemiecką
Związek Polskich Pracowników Księgarskich; Związek Zawodowy Pracow-
ników Księgarskich w Polsce

PERSÖNLICHE VERLUSTE POLNISCHES BUCHHANDEL IN DEN JAHREN 1939-1945

Diese Veröffentlichung ist das erste - möglichst ausführliche Verzeichnis polnischer Buchhändler und Verlegers, die sind während des II. Weltkrieges gestorben. Das Verzeichnis enthält der Biographien 264 Inhabers einer Buchhandlungen, Antiquariate, Leihbüchereien befinden sich bei Buchhandlungen, sowie Verlage und Arbeiters dieser Institutionen. Manchmal Verfasserin bringt mitten in den Biographien auch Informationen über Verwaltungsangestellten unter. Diese Biographien sind im alphabetisch Ordnung der Namen gebracht und haben folgende Gliederung: nach der kurze Biographie enthaltende auch Information über den Umstand des Tod, Verfasserin stellt eine Dokumentation vor, welche ist die Quelle dieser Biographie (Bücher, Artikels in Zeitschriften, biographische Wörterbücher, archivalische Materialien, Kartotheken, mündliche Informationen usw.). "Persönliche Verluste polnisches Buchhandel..." ergänzt persönliches Register und Verzeichnis buchhändlerischer Institutionen.

Trotzdem den Suchen, viele Stichwörter sind unvollständige, wahrscheinlich mit Fehler und Mängel. Dennoch für Verfasserin war wichtig registrieren grösste Zahl Personen mit buchhändlerischer Profession verbunden, die sind während des II. Weltkrieges gestorben. Diese berufliche Gruppe unter Umständen den Naziregime in Polen war besonders rücksichtsloser Vernichtung übergeben. Vorliegende Veröffentlichung ist deswegen eine Ergänzung des Faktenwissen zur Geschichte des polnische Buchhandel, nützlich sowohl für Forscher der Buchgeschichte als auch für Historiker forschender der Geschichte des II. Weltkrieges.

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
Wykaz skrótów źródeł cytowanych	5
Inne ważniejsze skróty	6
Straty osobowe księgarstwa polskiego	8
Indeks osób i instytucji księgoznawczych	72
PERSÖNLICHE VERLUSTE POLNISCHES BUCHHANDEL IN DEN JAHREN 1939- -1945	77